

Уляна Галів, Леся Легка, Михайло Паночко

Українська мова за професійним спрямуванням

*завдання для аудиторної
роботи*

Дрогобич
2026

УДК 811.161.2'276.6(072)
Г15

Рекомендувала до друку вчена рада Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол №3 від 26 лютого 2026 р.).

Рецензенти:

Котович В. В. – доктор філол. наук, професор кафедри української мови Дрогобицького державного університету імені Івана Франка.

Юрса Л. В. – доцент кафедри прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка;

Галів Уляна, Легка Леся, Паночко Михайло. Українська мова за професійним спрямуванням: завдання для аудиторної роботи. Навчально-методичний посібник. – Дрогобич, 2026.

Навчально-методичний посібник зорієнтований на формування системи знань зі специфіки української професійної мови, фахової термінології як основи професійної мови та стилістики службових документів.

Навчальний посібник укладений відповідно до робочої навчальної програми дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» і спрямований на підвищення рівня загальномовної підготовки, мовної грамотності, комунікативної компетентності студентів. Пропоноване видання містить тематику практичних занять із дисципліни, плани і завдання, питання для самоконтролю, літературу.

У додатках запропоновані взірці матеріалів для підсумкового контролю та основних документів, короткий термінологічний словник.

Для студентів різних спеціальностей Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

ВСТУП

Уміння спілкуватися в різних сферах – діловій, науковій, виробничо-професійній та ін. – залежить від знання мови. Мова є запорукою існування суспільства. Адже, як писав І. Огієнко: «Поки живе мова – житиме й народ, яко національність...».

Професійно орієнтований характер мовлення студента забезпечує українська мова за професійним спрямуванням. Ця дисципліна є необхідною для підготовки фахівців таких сфер діяльності, як гуманітарна, економічна, мистецька, природнича, математична тощо. Крім того, «Українська мова за професійним спрямуванням» передбачає формування національно-мовної особистості, комунікативних навичок майбутніх учителів, студіювання особливостей фахової мови.

Дисципліну вивчають упродовж одного семестру (90 год.). Вивчення курсу здійснюється винятково через практичні заняття, а також через самостійну роботу студентів. Видом підсумкового контролю є залік.

Пропонований навчально-методичний посібник складається з таких розділів: I. Плани практичних занять та завдання. II. Додатки, у яких подано матеріали підсумкового контролю, взірці документів, короткий термінологічний словник. III. Список використаної та рекомендованої літератури.

Серед завдань – письмові вправи на редагування речень, виявлення лексико-стилістичних, граматико-стилістичних помилок, фонетичне оформлення текстів різних стилів; тестові завдання; аналіз та написання текстів наукового стилю; робота з документами та фаховими словниками. Чимало з них мають пошуковий характер, зорієнтовані на самостійну працю студента.

Мета практичних занять – засвоєння теоретичних знань і вироблення практичних навичок володіння мовою, зумовлених професійними потребами.

Завдання курсу – вивчення теоретичних засад нормативності української літературної мови; вироблення навичок правильного

використання різних мовних засобів залежно від сфери й мети спілкування, складання ділових паперів, робота з науковими і діловими текстами.

До закінчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» студент повинен :

- засвоїти поняття і терміни дисципліни;
- ефективно користуватися мовними, стилістичними та етичними нормами ділового мовлення у межах професійної діяльності;
- самостійно складати та редагувати тексти професійного і ділового спрямування;
- дотримуватися культури мовлення;
- сприймати мову як мистецьке явище, що має етичну й естетичну цінність;
- володіти та вміти використовувати професійну термінологію.

Практичне заняття № 1

Предмет, мета і завдання курсу Українська мова за професійним спрямуванням. Роль і значення мови в суспільному житті

План:

1. Мова як соціокомунікативний, духовно-культурний і націєтворчий феномен.
2. Державна мова – мова професійного спілкування. Поняття національної, державної мови.
3. Поняття літературної мови. Форми сучасної української літературної мови.
4. Мова і мовлення. Функції мови.
5. Українська мова у світі.
6. Мовна політика в Україні.

Питання для самоконтролю:

1. Яка мета дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням»?
2. Чому мову вважають найважливішою ознакою нації?
3. Яка відмінність між мовою і мовленням? Хто з мовознавців уперше розмежував ці два поняття?
4. Які функції виконує мова в суспільстві?
5. Що таке літературна мова? Назвіть її основні ознаки.
6. Що вам відомо про професійну мову як функціональний різновид української літературної мови?
7. Яке становище займає українська мова у світі?
8. До якої мовної сім'ї та групи мов належить українська?
9. Якими рисами українська мова відрізняється від інших східнослов'янських мов?
10. Що таке соціальний і територіальний діалект?
11. Що таке білінгвізм? Вплив білінгвізму на становлення мовної особистості.
12. Що таке лінгвоцид? Історія лінгвоциду.

Завдання:

1. Прочитайте текст. Випишіть тези, які, на ваш погляд, є ключовими. Обґрунтуйте свою думку.

За визначенням науковців, мова – це генетичний код нації, який поєднує минуле, програмує майбутнє і забезпечує буття нації у вічності. Мова – феномен етносу, народу, нації, одна з основних її ознак, оскільки

значною мірою забезпечує нормальне функціонування національного організму в усіх його проявах – політичному, державному, економічному, культурному. Іншими словами, “мова народу, народності чи діаспори – то генетичний код національної культури, запорука самобутності та самозбереження”. Мова – надбання людства. Вона не тільки найпотужніший засіб спілкування, знаряддя мислення, а й необхідна умова існування народу. Мова спрямована як на внутрішній світ людини, її психіку, так і на зовнішній світ природи і людських взаємин. У рідній мові будь-якого народу, – стверджує С. Каленюк, – закодовано все його життя – його історія, культура, світобачення, помисли і надії, його менталітет. Мова виникла в суспільстві, задовольняє комунікативні потреби суспільства, є однією з найважливіших ознак соціуму і поза ним існувати не може. Оскільки мова це соціальне явище, то вона дуже тісно пов’язана з суспільством. Безперечно, що цей зв’язок – зворотній, бо суспільство без мови навряд чи зможе функціонувати. Хоча сьогодні українська мова має офіційний статус державної мови, однак проблема функціонування нашої мови в сучасному суспільстві є досить актуальною.

Мова як елемент етносу – важливий чинник його існування. Вона проявляється у збереженні національного колориту, у піснях, літературі, фольклорі тощо. З допомогою мови відбувається передача етнічного нащадкам, обмін етнічним з іншими культурами світу. Зазіхання на будь-який елемент етносу чи будь-які культурні цінності зі сторони іншого етносу може призвести до міжетнічних і міжнаціональних конфліктів (В. Отрешко).

2. *Запишіть і вивчіть 20 висловів відомих людей про слово, мову, мовлення, спілкування.*

3. *Випишіть із Біблії 10 притч або євангельських висловів, у яких стверджується сила Слова. Прокоментуйте їх.*

4. *Підготуйте презентацію на одну із тем: “Мова – кордон і зброя, дім і фортеця, шлях з минулого в майбутнє – у безсмертя (І. Фаріон)”, “Погляди вчених щодо походження української мови”.*

5. *Підготуйте короткі доповіді на одну з тем: Мовна ситуація в моєму місті; Моє мовне середовище; Мовна ситуація у ЗМІ.*

6. Опрацюйте розділ «Реєстр репресованих слів» із книги Л. Масенко «Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду».

7. Поясніть, від чого залежить мовлення людини?

Теми рефератів:

1. Мова і професія.
2. Мова як феномен життєдіяльності і культури.
3. Мова як показник національної ідентичності.
4. Походження і розвиток української мови.
5. Мовна політика України у ХХІ ст.
6. Українська мова на лінгвістичній карті світу.

Література:

1. Гриценко П. Ю. Українська мова як чинник державотворення: наукові засади та моделі втілення. Стенограма наукової доповіді Президії НАН України. *Вісник Національної академії наук України*. 2021. № 2.
2. Демська О. Українська мова. Подорож із Бад Емса до Страсбурга. Х.: Віват. 2024. 304 с.
3. Зорівчак Р. П. «Боліти болем слова нашого...»: Поради мовознавця. 2-ге вид., допрац. і доповн. Тернопіль: *Мандрівець*. 2008. 176 с.
4. Коваль А. П. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові. К.: Либідь, 2001. 312 с.
5. Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія». 2010. 243 с.
6. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: Навч. посібн. 3-є вид. К.: Каравела. 2009. 352 с.
7. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Вид. 7-е, доповнене. Тернопіль: Крила. 2024. 224 с.
8. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. К. 1993. 200 с.

9. Радевич-Винницький Я. Україна: від мови до нації. – Дрогобич: Вид. фірма «Відродження». 1997. 360 с.
10. Рильський М. Т. Життя духовного основа: Статті й висловлювання про мову. К.: Вид. центр «Просвіта». 2007. 160 с.: іл.
12. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду: Док. і матеріали / Упоряд.: Л. Масенко та ін. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська акад.». 2005. 399 с.
13. Фаріон І., Микитюк О. Мова і мовознавці: утвердження норми. Львів: Вид-во «Львівська політехніка». 2025. 432 с.

Практичне заняття № 2-3

Мовні норми та їх суспільне значення

План:

1. Мовна норма. Типи мовних норм.
2. Орфоепічні та акцентні норми
3. Лексичні норми.
4. Орфографічні норми.
5. Граматичні норми (морфологічні та синтаксичні).
6. Словотвірні норми.
7. Пунктуаційні норми.
8. Стилiстичні норми.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке мовна норма?
2. Що вивчає орфоепія?
3. Що таке фонетична транскрипція?
4. Якою повинна бути правильна літературна вимова голосних, приголосних, сполук голосних з приголосними?
5. Які функції виконує наголос у мові?

6. Як називається наголос, що використовується в мовленні для емоційного вираження?
7. Чим зумовлено порушення наголосу в словах?
8. Які принципи української орфографії ви знаєте?
9. Що регулюють граматичні норми?
10. Яке порушення словотвірних норм найчастіше зустрічаємо в усному мовленні та на письмі?
11. Які різновиди стилістичних та пунктуаційних помилок найчастіше трапляються у текстах?

Варто знати:

З історії українського правопису

Орфографія – історично сформована, уніфікована система правил, що визначають написання слів; розділ мовознавства, який вивчає і розробляє систему правил, що забезпечують нормативність написань.

Орфографічні норми – усталена система правил, які забезпечують єдність передачі усного мовлення у писемній формі. Ці норми мають бути стабільними, єдиними і обов'язковими для всіх носіїв мови, бо тільки за таких умов можлива ефективність писемного спілкування.

Українська орфографія побудована на основі фонетичного, морфологічного, традиційного, або історичного, смислового принципів.

Українська орфографія сформувалася на основі правописних традицій давньоукраїнської мови, що ґрунтувалися на фонетичному принципі. Наприкінці ХУІ- поч. ХVІІ ст. усталився історико-етимологічний принцип, який існував до початку ХІХ ст. Із початку ХІХ ст. використовувався фонетичний принцип.

Правописні системи:

- 1596 «Грамматика словенска» Лаврентія Зизанія
- 1619 «Граматики» М. Смотрицького (запроваджено літеру)
- 1798 Правопис Котляревського
- 1818 Правопис Павловського
- 1827 Орфографічна система М. Максимовича
- 1837 Правопис «Русалки Дністрової»
  - Слобожанський правопис
  - Правопис Т. Шевченка
- 1856 Кулішівка
  - Драгоманівка
- 1886 Желехівка (запровадження апострофа)

1907 Грінченківка

1918 «Найголовніші правила українського правопису»

1928, 1933 , 1946 , 1960, 1993, 2019 – «Український правопис»

Завдання:

1. *Затранскрибуйте наступні слова та поясніть їх вимову:*

яблуня, смієшся, щастя, рішучий, отче, відцуратися, дочці, ходжу, солов'їно, чекатиму, роздумування, лопух, печально, листуєшся, легше, щовечора, зшити, коритце, тренується, борешся, Великдень.

2. *Позначте рядок, у якому в усіх словах фонетична транскрипція відображає нормативну вимову.*

- а) вітчизна[ві'ч:и'зна]; легінь [легін'];
- б) приносить [при'но́си'т']; походжає [походжа́йє];
- в) сьогодні [с'о́год'н'і]; свято [с'в'áто];
- г) промінчик [пром'ін'чи'к]; земля [зе'мл'á];
- д) кишенья [ки'шén'а]; зозуля [зозу́л'а].

3. *Позначте рядок, у якому в усіх словах при вимові відбувається уподібнення приголосних.*

- а) зжити, доріжка, у книжці, кісьба;
- б) дьогтю, кузня, розжеврітисся, казка;
- в) піднігтьовий, завітчати, футбол, співачці;
- г) сержка, двигтить, Великдень, зчистити;
- д) честь, вокзал, дізнаєшся, ложка, безшумний,

4. *Запишіть правильно слова з літерою г чи г. Виправте, де потрібно, помилки.*

Гринжоли, гандж, гніт, гудзь, гедзь, Горгани, ганок, гудзик, Готьє, Гарсія, горизонт, Гаррона, Гашек, Гарвард, Гуллівер, гречаний, гречний, грецький, Гете, Горонда, гуральня, гостювати, Геник, Гжицький, грасувати, гвалт, глек, глей, гратчастий, Грегуар, Гонта, гросмейстер, гуру, Галятовський.

5. *З-поміж вказаних ознак виберіть ті, які властиві українському наголосі:*

Постійний, силовий, вільний, варіантний, різномісний, рухомий.

6. *На прикладі поданих слів схарактеризуйте природу українського словесного наголосу, зокрема вкажіть, на які склади (морфемі) може падати наголос. Доведіть, що українській наголос визначається як рухомий. Поставте, де слід, головний і побічний наголоси:*

а) рефлексія, феномен, директори, жалюзі, визвольний, бюлетень, корогва, Євангеліє, католицький, валовий, пологовий, обруч, вчення, ринковий, маркетинг, текстовий, сумішництво, обрання, самопізнання, багатівіковий, визнання, магістерський,

б) морозостійкий, загальнокорисний, господарський, європейський, байдуже, типовий, сільськогосподарський, церковнопарафіяльний, результат, каталог, мовець, дипломатія, високоосвічений, західноєвропейський, одноразовий, північноатлантичний, деревонасадження, офірувати.

7. Поставте наголос у поданих словах. Перевірте себе за словником.

а) поведінковий, жадоба, живопис, батьківський, позначка, визвольний, наскрізний, визнання, вимова, виразний, ненавидіти, одинадцять, вичерпний, надбання, вірші, змилосердитися, довідник, середина, жевріти, чорнослив, житловий, іконопис, різновид, занести, разом, навіжений, позаочі, показник, снідання, чорнозем, одноразовий, стовідсотковий, проміжний;

б) судовий, пільговий, літописний, фаховий, різноколірний, уподобання, зізнання, феномен, безготівковий, ваги, договірний, аналог, житловий, книжки завершити, ринковий, перепустка, заняття, зубожіння, визнання, вилучення, зручний, розрахунковий, безпристрасний, черговий, біржовий, гуртожиток, використання, орлиця, піцерія, надбання, виправдання, випробування, вантажівка, заміжня, збутовий, косий, досхочу, цінник,

в) чарівний, всередині, черствий, драматургія, каталог, видання, байдуже, цегляний, аналог, величина, порядковий, ознака, агрономія, завжди, веземо, баржа, слабий, здобуток, ринковий, металургія, мережа, корисний, зібрання, дробовий, залоза, кроїти, ідемо, заробіток, текстовий, ветеринарія, призов, спина, випробування, логопедія, інженерія, центнер, форзац; бездротовий.

8. Вишийте подані слова. Складіть речення з виділеними парами слів.

- 1) ті, що мають варіантне наголошування;
- 2) ті, в яких наголос виступає засобом семантичної диференціації;
- 3) ті, в яких наголос виконує форморозрізнявану функцію.

Склі́кати – скликáти, влáдар – владáр, виші́ванка – вишивáнка, підмети – підметі́, тугá – тугá, нікуді́ – ніку́ди, за́пал – запáл, дзвóни – дзвоні́, корість – корість, **сі́яти - сі́яти**, звичáй – звичáй, рóси – росі́, зна́ку – знаку́, за́мок – замóк, лáсо – ласó, за́гадка – зага́дка, дівá – дивá, **óрган – о́рган**, прóстий – прості́й, сéстри – сестрі́, **поклі́кання – поклиkáння**, прóшу – про́шу, за́пах – запáх, обі́йми – обіймі́, **сві́тові – світові́**.

9. *Поставте наголос в іншомовних словах, вкажіть, із якої мови запозичення:*

Суверенітет, аваль, ампула, гарант, монтаж, майстер, шедевр, брифінг, рандеву, футбол, салямі, бароко, фреска, омбудсмен, шофер, бухгалтер, факсиміле, адажіо, арбітраж, асиміляція, реноме, ратуша, олігархія, кастинг, трансфер, каденція, форс-мажор, імплементація.

10. *Варіантний наголос мають слова, крім :*

помилка, простий, ялинковий, черешневий, завжди, алфавіт, правописний, байдуже, ідемо, зокрема, завжди, також.

11. *Котре слово має інше наголошення з низки запропонованих у кожному рядку?*

- а) витрати, відгомін, висіти, випадок, вимова,
- б) генезис, боязнь, мережа, кулінарія, індустрія,
- в) віршовий, шовковий, текстовий, фаховий, маршовий,
- г) крицевий, ринковий, оптовий, підлітковий, тигровий,
- г) ненависть, центнер, жадоба, напій, проміжок.

12. *У котрому рядку всі слова мають наголошений перший склад*

- а) разом, залоза, підлітковий, косий, центнер
- б) псалом, ненависть, причіп, русло, усмішка
- в) загадка, визнання, ремінь, подруга, зручний
- г) хутро, фаховий, форзац, спина, лате, логопедія.

13. *У котрому рядку всі слова мають наголошений другий склад*

- а) випадок, вимова, звичай, заробіток, добовий
- б) дрова, оптовий, зубожіння, висіти, вітчим
- в) корисний, виразний, розщедритися, іконопис, індустрія
- г) травестія, довідник, літургія, тризуб, уподобання.

14. *Назвіть орфограми, що стосуються написання префіксів. Сформулюйте правила. Наведіть власні приклади.*

Розказати, спізнитися, зцідити, сфотографувати, безшумний, прірва, приїзд, прекрасний, придорожній, прив'ялий, безіменний, сузір'я, безпомилковий, передплата, правнук, виїхати, зізнатися, підтип, приголубити, возз'єднання, пренепорочний.

15. *Вставте пропущені букви у словах, поясніть правопис .*

Пр...благословен..ий, пр..з...нтація, пр...вілей, пр...ц...дент, пр...зирливий, пр ...землитися, пр ...чинити, пр ...освящен...ий, пр...зентація,

пр...зер, пр...мітив, пр...валювати, пр...вентивний, пр...мадон...а, пр...садибний, пр...літ, пр...гірклий, пр...мудрість, пр...велебний.

16. У яких словах треба ставити апостроф? Поясніть правила вживання.

а) возз/єднання, перемир/я, з/їжджений, львів/янин, черв/як, бр/юнет, Мін/юст, багр/яний, р/ятівний, О/г(Г)єнрі, зор/яниця, Р(р)ейк/явік, ін/єкція, В/єтнам, роз/юшити, марнослів/я, ад/ютант, Лук/янівка, бур/як, духм/яний, з/явитися, к/ювет, арф/яр, кур/єр, розв/.ючити, торф/яний, безхмар/я, мор/як, прем/єра, різдв/яний, грав/юра, Придністров/я, кур/єр, інтерв/ю, вестиб/юль, пів/яблука, роз/ятрити, з/юрмитися.

б) пів/Є(є)вропи, ф/юзеляж, мавп/ячий, пір/їна, без/язикий, дит/ясла, б/юджет, медв/яний, подзв/якувати, тьм/яний, порядний, р/ятівний, пів/яблука, св/ященник, лижв/яр, р/юмсати, узгір/я, пів/юрти, св/ятий, бар/єр, цв/яхи, п/ють, п/юпітр, обв/язати, розв/ючити, м/юзикл, Х/юстон, миш/як, кар/єра, знічев/я, надвечір/я, від/ємний, сурм/яний, кеш/ю, куп/юра, дистриб ютор, сум/яття, екстер/єр, деб/ют.

17. У котрих словах треба ставити м'який знак ?

Пот/м/яніти, безбат/ченко, кол/є, рез/юме, дос/є, нокт/юрн, медал/йон, сімдесят/, чотир/ма, модел/єр, компан/йон, нен/чин, різ/б/яр, матін/чин, конференс/є, Пріс/чин, млин/ці, сен/йор, Мол/єр, Марсел/єза, утр/ох, Луган/щина, ковз/кий, пан/катися, брун/ці, біл/ярд, билин/ці, бул/йон, кузн/я, він/єтка, сомел/є, скрин/ці, дев/ят/сот, Хар/ків, порт/єра, різ/бярство, бракон/єр, ностал/гія, кузн/я, ал/янс.

18. Визначте, за якою правописною особливістю згруповано подані слова. Знайдіть помилки у кожній із груп.

а) пів години, півюрти, півострів, півкілограма, пів Європи, пів єпархії, півмісяць, південь, напівавтомат.

б) авіаполіт, міліметр, макросвіт, віце-президент, біоенергетичний, мініспідниця, псевдонауковий

в) запясний, проїзний, областний, туристський, шістсот, депутацький, капусняк, заздрісний, пісний.

•

19. У котрому рядку всі іменники відповідають правописним нормам:

а) міні-виставка, півпари, кримськотатарський, національно-патріотичний;

б) радіо-телеграф, бароко, західнослов'янський, відеосистема;

в) гіперінфляція, всесвітньо відомий, ін'єкція, бліцконтроль

г) компаньйон, матінчин, ковзький, потьмяніти, кузня

20. *Вставте, де треба, одну або дві букви – н.*

Бажа...ий, клятве... ий, оста ... ій, стара...ий, захла...ий, ознайомле...ий, навіже...ий, букве...ий, реформ...ний, проще...ий, невпи...ий, жада...ий, блаже...ий, буде...ий, філігра...ий, рва...ий, орли...ий, мерзе...ий, оборо...ий, рівноці...ий, недоторкан...ий, священ...ий, смирен...ий, екстре...ий.

21. *Поясніть орфограми в іншомовних словах.*

лібрет(т)о, гол(л)андський, ди(е)фе(и)ренція, ре(и)інкарнація, де(и)з(с)гармонія, Ві(и)рджи(і)нія, Ти(і)бет, парфу(ю)мерія, Фей(є)рбах, фе(й)єрверк, марок(к)анець, Лейпци(і)г, Дюсе(и)льдорф, сюр(р)реалізм, мюзі(и)к/хол, Марсе(и)л...єза, Ніц(ц)а, Х'юстон, ін...єкц...я, миш...як, тайм/аут, чек/ли(і)ст, тік/ток, капучи(і)но, піц(ц)а, оф/лайн/.

22. *Запишіть слова іншомовного походження. Поясніть, коли у них відбувається подвоєння на письмі:*

а) Ап ..ол..он, Гул..івері, Одіс..ея, Яф..а, Буд..а, Дік..енс, Ліс..абон, Марок..о Джул/єт..а, Ніц..а, Калькут..а, Міс..іс..іп..і, Канбер...а, От..ава, сум...а, кол...ектив, кор...еспондентський, калькут...ський, рал..і, нтермец...о, лібрет...о, шос...е, ал...ея, коміс...ія, беладон...а;

б) барок..о, груп...а, легат..о. папарац..і, інтел...ектуальний, грам...атика, бел...етристика, ван...ий, мадон...а, брут...о, ман...ий, ін...овація, піц..а, , контр...еволуція, бестсел..ер, мес...а, пан..а, епіграм..а.

23. *Знімаючи вертикальну риску, запишіть слова групами: разом, окремо, через дефіс. Поясніть правопис.*

а) добро/чинність, пів/острів, крово/пролитний, норд/ост, екс/чемпіон, вісім/сот/річчя, пів/Європи, квазі/тепловий, хіміко/бактеріологічний, відео/спостереження, часо/простір, сліпучо/білий, хто/небудь, псевдо/патріот, віце/прем'єр/міністр, ультра/модний, міні/маркет, полі/вітаміни, всюди/сухий, людино/день, тонно/кілометр, авто/мото/гурток, флешінтерв'ю;

б) психологічно/складний, історико/культурний, добро/зичливий, само/свідомість, психологічно/непідготовлений, східно/слов'янський, напів/оточення, гіркувато/солоний, купівля/продаж, першо/основа, овоче/сховище, інтернет/видання, психо/емоційний, арт/терапія, напів/жартома, прес/аташе, радіо/станція, бізнес/ланч, гіпер/опіка, глибоко/духовний, веб/сторінка, поп/гурт, хлор/фенольний.

24. Разом треба писати всі слова у рядку:

- а) високо/ кваліфікований, судово/медичний, церковно/ слов'янський, художньо/ оформлений, майстер/ клас, веб/сайт;
- б) все/охопний, соціально/свідомий, напів/розчинений, римо/ католик, пів/ ясена, двадцяти/мільярдний;
- в) темно/шкірий, славно/звісний, золото/тканинний, гіпер/ маркет, экс/чемпіон, мовно/стильовий, ідіо/лект, напів/порожній;
- г) бук/кросинг, мульти/культурний, радіо/марафон, драма/феєрія, телеграм-канал, народно/пісенний.

25. У котрому рядку всі слова треба писати разом?

- а) полі/вітаміни, пів/острів, загально/освітній, довго/очікуваний, повно/масштабний, ранньо/християнський;
- б) чверть/фінальний, каталог/довідник, терористично/диверсійний, інтернет/ресурс, тур/оператор, вельми/шановний;
- в) багато/гранний, хлібо/булочний, вельми, фінансово/банківський, кисло/молочний, інтелектуально/вольовий;
- г) повно/правний, гід/перекладач, складно/підрядний, макро/економіка, всесвітньо/відомий.

26. У котрому рядку всі слова треба писати через дефіс?

- а) психолого/педагогічний, португальсько/іспанський, обер/прокурор, пів/Одеси, дед/лайн;
- б)пошуково/рятувальний, прем'єр/міністр, військово/морський, каталог/довідник, мовно/літературний;
- в) зовнішньо/торгівельний, державно/правовий, зоре/пад, контр/адмірал, пів/куля;
- г) блідо/бузковий, сильно/дієвий, народно/визвольний, матеріально/забезпечений, право/охоронний;
- д) відео/презентація, екстра/ординарний, тимчасово/зобов'язаний, фруктово/ягідний, міні/футбол.

27. У котрому рядку всі слова треба писати з великої літери?

- а) сузір'я великого пса, комета галлея, собор паризької Богоматері, Колізей, день соборності України;
- б) Києво/печерська лавра, міністерство фінансів України, академія наук України, всесвітній економічний форум;
- в) українські експерти, лауреат міжнародної премії імені Івана Франка, збройні сили України, юдині срібняки, станція метро Арсенальна;
- г) південна Америка, організація об'єднаних націй, вулиця січових стрільців, Слобожанщина, Різдво Христове.

28. У котрому рядку всі слова записані правильно?

- а) Вулиця Героїв Крут, Дрогобицький драмтеатр імені Юрія Дрогобича, коліївщина, мезозойська ера; Великдень;
- б) Вищий антикорупційний суд, інтернет-видання, День Соборності України; парламент, Коран;
- в) Національна гвардія України, Олеський замок, берестейський мирний договір, Бальзаківські традиції;
- г) Конституційний суд України, Лейбористська партія Великобританії, День українського козацтва, Патріарший собор Воскресіння Христового.

29. Запишіть, розкриваючи дужки.

(К)иївська (м)олодь, (п)івденний (з)ахід, (ш)евченкіана, (з)апорожці, (н)аціональні (з)бори, (б)альзаківські (т)радиції, (п)іфагорова (т)еорема, (т)рипільська (к)ультура, (ш)евченківський (с)тиль, (м)едінститут, (ш)евченкові поезії, (б)ертолетова сіль, (л)ьвів'яни, (ф)ранківські (ч)итання, (х)ерсонські (п)оля, (з)ахідний (в)ітер, (г)реко-(п)ерські (в)ійни, (с)хідноєвропейська (р)івнина, (г)енеральний (д)иректор.

30. Запишіть слова в родовому відмінку однини, поясніть написання:

дзвін, термін, буряк, рахунок, тип, карниз, чисельник, майдан, Кавказ, ідеал, Байкал, атом, камінь, гектар, майданчик, іній, баскетбол, фальстарт, Пирятин, телефон, радіус, журнал, долар, рукопис, знак, проєкт, фокстрот, гопак, термін, мороз, страх, ансамбль, жаргон, водень, спів, дослід, пісок, грам, Крим, Ірпінь, ясен, горобець, сюжет.

31. Запишіть подані іменники у Р.в. та О.в. однини і множини.

Отець, ілюзія, скло, гривня, сіль, тінь, ніч, стаття, рілля, кінь, шампунь, біль, ступінь, лицар, аптекар, Ігор, Ілля, Сибір, путь, каніфоль, туш, соловей, радість.

32. Позначте рядок, де допущено помилку при утворенні форми кличного відмінка.

- а) Ярославе, Софіє, Валю, Катре, лікарю, Мотре, Ігоре;
- б) Ілле, Тимоше, Світозарє, Несторе, Валерію, Дмитре;
- в) Соломіє, Олю, молодче, вчителю, полковнику. приятелю;
- г) Ганно, Віталіє, знавцю, командувачу, панно, кобзарю, Марто.

33. Запишіть та провідмініайте прізвища, імена та по батькові діячів культури та мистецтва, політиків, медиків, хіміків, біологів, спортсменів.

34. Зробіть морфемний розбір слів та вкажіть, яким способом вони утворені.

Розщєбетатися, благословення, всемережжя, щонайрідніший, позаквітчуватися, розвеселити, кума, переспів, згарячу, споконвіку, чорнослив, заворожувати, виголошений, споглядаючи, мовознавство

35. До поданих слів доберіть якомога більше спільнокоренєвих.

Творити, розум, любити, мрія, мама, повага, весна, зоря, гора, вік, день, сон, лице, вчитель, межа, цвіт, віра, земля.

36. Встановіть відповідність між словами та способом їх творення:

1. Префіксальний	а) співрозмовник
2. Преф.-суф.	б) вартовий
3. Суфіксальний	в) вчитель
4. Морф.-синтакс.	г) замалювати
5. Складання основ	д) життєдайний

37. Яким способом утворені прикметники: нездоланний, надмірний

- а) префіксальним
- б) префіксально-суфіксальним
- в) суфіксальним

38 . Спільнокореневими до слова зір є всі слова, окрім

- а) прозріти
- б) зоріти
- в) зиркати
- г) неозорий

39. *Утворіть прикметники від поданих іменників, поясніть зміни при словотворенні :*

Буг, Донеччина, Словаччина, Прага, Хмільник, Калуш, Кременчук, Гадяч, Дрогобич, Стебник, Париж, Острог, Збруч, Сиваш, Овруч, Меденичі, Ірак, Кембридж, Мекка, Лейпциг, Рига, Зальцбург, Нью-Йорк, Монако, Бахмут, Цюрих, Запоріжжя, Збараж, парубок, ткач, юнак, волох, грек, рекрут, печеніг. хижак, віск, дивак.

40. *Подані дієслова змініть за особами. Утворіть від них інші форми дієслів та іменники на -ння, з'ясуйте особливості їх наголошування.*

Бажати, креслити, казати, везти, ходити, підсумувати, класти, молоти, дослідити, знати, перемогти, вчити.

41. *Відредагуйте словосполучення, правильні варіанти запишіть. Укажіть, які норми в них порушені?*

- а) працювати по вихідних днях, пам'ятник Т. Шевченка, біжучий рядок, служити прикладом, наносити шкоду, існуючі кордони, сміятися над ним, гарний собою, під відкритим небом, по програмі, існуючий порядок, чиста правда, молодий юнак, існуючі проблеми, самий рентабельний, кілька фестивалей, канцелярські приладдя, закон вступив у силу, зростаючі ціни;
- б) знаючий міру, підростаюче покоління, вмішатися в розмову, плаваючий плаваючий графік, немаловажне значення, питання вияснено, давати добро, забезпечення безпеки, діючий президент, віруючий, придбати в розстрочку, крайні міри, хворіти грипом, об'єм інформації відпочиваючий, виконуючий обов'язків, виступаючий з доповіддю, вражаючий ефект, зверх зусиль, приносити вибачення.

Теми рефератів:

1. Засоби милозвучності української мови.
2. Літера Г в українській мові.
3. Орфоепія та її суспільне значення.
4. Норми вимови та фонетична система української літературної мови.
5. Причини порушення орфоепічних норм.

Література:

1. Блажко М., Омельчук С. Правописний практикум з української мови. Норми нової редакції «Українського правопису». К.: Грамота. 2020. 224 с.
2. Винницький В. М. Українська акцентна система: становлення, розвиток. Львів : Біблос. 2002. 578 с.
3. Галузинська Л.І., Науменко Н. В., Колосюк В. О. Українська мова (за професійним спрямуванням). К. : Знання, 2008. 423 с.
4. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: Навч. посібн. 3-є вид. К.: Каравела, 2009. 352 с.
5. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Ін-т української мови стер. вид. К. Наук. думка, 2019. 390 с.
6. Фаріон І. Мовна норма: знищення, пошук, віднова. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. 335 с.

Практичне заняття № 4

Функціональні стилі сучасної української літературної мови

1. Поняття стилю.
2. Загальна характеристика стилів мови і мовлення.
3. Розмовний і художній стиль, стильові риси, функції, жанри реалізації.
4. Публіцистичний і науковий стиль (підстили, жанри). Мовні засоби, сфера спілкування.
5. Сфера застосування офіційно-ділового стилю.
6. Епістолярний та конфесійний стиль. Стильові риси, функції, жанри.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке мовний стиль?
2. Що вам відомо про стилі професійної сфери?
3. Яке призначення наукового та офіційно-ділового стилів мови
4. Назвіть жанри реалізації наукового стилю.
5. Які ознаки властиві публіцистичному та розмовному стилю?
5. Яке основне призначення конфесійного та епістолярного стилю?

Завдання:

1. Підготуйте власні фрагменти-взірці до кожного стилю. Проаналізуйте стилеві ознаки, функції.

2. До якого стилю належить лексика. Запишіть і обґрунтуйте:

а) батечко, хлопчик, крінж, довжелезний, питоньки, імба, базікало, хапуга, вшкварити, хейтити, мобіллка, заліковка, хліб;

б) дедукція, апеляція, автохтонний, суб'єктивізм, амбулаторія, матриця, морфема;

в) порядок денний, доручення, особова справа, нижчепідписаний, взяти до відома;

г) гуманізм, прожитковий мінімум, диктатура, законодавство, соціальна захищеність, національна гідність;

г) Святе Письмо, Небесний Отець, Мати Божа, ангел, херувим, гріхопадіння, осквернити, покаєння, літургія, вервиця;

д) вишневий вітер, закам'янілі хвилі, рута-м'ята, місяць-срібнозор, хрещатий барвінок, ясні зорі, карі очі.

3. Встановіть відповідність між жанрами та стилями:

1. новела	а) науковий
2. нариси	б) офіційно-діловий
3. фейлетон	в) розмовний
4. розпорядження	г) удожній
5. репортаж	г) епістолярний
6. літургія	д) публіцистичний
7. дебати	е) конфесійний

4. Згрупуйте слова за стилями та сферами вживання:

Пропедевтика, суфікс, інтеграл, тотемізм, феєрія, терція, баскетбол, матч, піксель, рок-н-рол, викрійка, базікати, хіміотерапія, офсайд, сакральний, карбюратор, фурнітура, паритет, паралелограм, молекула, цитоплазма, компромат, покаєння, акварель, альбеда, ген, адорації, банувати, чілити, дактиль, сангвінік, монарх, індукція, амністія, файно, тероризм, ареопаг, езекуція, вайб, асертивність, реколекції, взяти до уваги, енергосистема, блекаут, канкан, націоналізм.

5. Випишіть із прозових та поетичних творів приклади різних художніх засобів.

6. Укажіть, до якого стилю належать подані словосполучення та наведіть власні приклади:

дозвольте відрекомендувати;

хуртовина айстр...

порядок денний...

дійсність вібрує у трансі...

геометричні величини...

море Мого милосердя.

7. Неповні, односкладні речення, емоційно забарвлена лексика, вільний добір мовних засобів є ознакою:

- а) публіцистичного стилю,
- б) офіційно-ділового стилю,
- в) розмовного стилю.

8.Продовжіть речення:

Документальність, чіткість, точність, лаконічність, стандартизація – це ознаки...

9.Продовжіть речення:

Активно впливати на читачів; пропагувати ідеї, учення, спосіб життя; переконувати у справедливості певних ідей, думок; слугувати розв'язанню суспільно-політичних питань – це основне призначення ...

10. Укажіть стиль та підстиль поданих жанрів:

Роман, репортаж, статут, дебати, рецензія, стаття, протокол, монографія, звіт, дебати, сонет, проповідь, наказ, детектив, полілог, фейлетон, комедія, адорації, есе, новела, інтерв'ю.

11. Якому стилеві притаманне вживання поданих словосполучень:

гарантійний лист, термін виконання, трудова угода, діяти на підставі.

а) розмовного; б) публіцистичного; в) наукового; г) офіційно-ділового.

12. *Невимушеність розповіді, вільний добір мовних засобів, емоційність властиві*

а) публіцистичному стилю; б) офіційно-діловому стилю; в) розмовному стилю; г) художньому стилю.

13. *Шанобливе звертання, привітання, прощання, монологічність мовлення, поєднання ознак різних стилів є ознакою:*

а) конфесійного; б) публіцистичного; в) художнього; г) офіційно-ділового; а) епістолярного.

14. *Укажіть, до якого стилю належить поданий фрагмент тексту:*

Кожному народові орати свою ниву життя – зі свого краю. І світ відкриє й знайде його на своїй карті тоді, коли нива зорана, зрошена, коли вона зродила дивний, незвичайний плід.

Є щасливі нації. Для них відступництво й національна зрада – просто випадок патології, що реєструється в клініці, але не фіксується в історії. Для нас цілими століттями дорога зради пахла коритом, мундиром, золотом, а дорога вірності – кров'ю (Є. Сверстюк).

15. *Ознакою якого стилю є такі мовні засоби:*

символи, метафори, алегорії, порівняння, архаїзми, непрямий порядок слів.

16. *Визначте стилістично забарвлені (марковані) слова в поданих реченнях, назвіть їхні ознаки й особливості використання у функціональних стилях.*

Молоді ланіти, очі і уста марніють зримо (Т. Шевченко).

Розверзається твердь, наді мною вогні смолоскипів (Б. Мозолевський).

Я зроду скіф. Я правнук Бористена (Д. Павличко).

І є ж такі: цвіте мигдаль, їм пахне ж пектораль (І. Драч).

Сердега-місяць розстарався так, що ледь не лусне від напруги, зате село в низині – мов намальоване (М. Павленко).

Все упованіє моє На тебе, мій пресвітлий раю. На милосердіє твоє Все упованіє моє На тебе, мати, возлагаю (Т. Шевченко).

17. *Установіть відповідність:*

1. читати Франка	а) епітет
2. ярочки зелененькі, стежечки по них маленькі, перевиті, мов стрічечки, збігаються до річечки	б) оксиморон
3. мовчанням говорю	в) метафора
4. вечір стукає у двері	г) метонімія
5. осінній день березами почавсь	д) порівняння

18. Установіть відповідність:

1. ріка спогадів	а) порівняння
2. лице небесне прояснилось	б) епітет
3. летіла, як пташка	в) метафора
4. курці по коліно	г) гіпербола
5. барвисті квіти	г) літота
6. кошик важить тонну	д) персоніфікація
7. мовчанням говорю	е) оксиморон

Теми рефератів:

1. Проповідницький підстиль конфесійного стилю.
2. Паронімія як стилістичний засіб і як вада тексту.
3. Мовні й стилістичні функції професіоналізмів.
5. Фразеологія офіційно-ділового стилю української мови.

Література:

1. Голубовська І. В. Практична стилістика української мови: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів нефілологічних спеціальностей (денної та заочної форм навчання). Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка. 2010. 124 с.
2. Дудик П. С. Стилістика української мови: Навч. посібник. К.: Вид. центр «Академія». 2005. 368 с.
3. Кравець Л. В. Стилістика української мови: Практикум: Навч. посіб. / За ред. Л. І. Мацько. К.: Вища шк. 2004. 199 с.
4. Мацько Л. І., Сидоренко О.М. Стилістика української мови: підручник. К.: Вища школа. 2003. 462 с.

Практичне заняття № 5

Офіційно-діловий стиль. Документ. Загальні вимоги до оформлення ділових паперів

1. Офіційно-діловий стиль: найважливіші риси, основні ознаки, жанри.
2. Виникнення і розвиток офіційно-ділового стилю. Підстилі офіційно-ділового стилю.
3. Документ – основний вид офіційно-ділового стилю.
4. Класифікація документів.
6. Реквізити документів. Оформлення та нумерація сторінок. Рубрикація тексту.

7. Оформлення приміток, додатків до тексту. Покликання до тексту та правила їх оформлення.
8. Заява.
9. Тире між підметом і присудком.

Питання для самоконтролю:

1. Яке призначення офіційно-ділового стилю?
2. Які основні ознаки офіційно-ділового стилю?
3. Коли зародився і як розвивався офіційно-діловий стиль?
4. На які підстилі поділяють офіційно-діловий стиль?
5. Які жанрово-структурні різновиди виділяють в межах офіційно-ділового стилю?
6. Назвіть основні реквізити документів.
7. Що таке формуляр?
8. Що таке рубрикація тексту? Яка структура абзацу?
9. Які правила оформлення покликань, приміток, додатків?

Завдання:

1. Прочитайте і проаналізуйте вимоги щодо підготовки тексту документа.

При підготовці тексту документа рекомендовано дотримуватись таких правил:

Використовувати мовні засоби, які відповідають нормам літературної мови.

Уникати вживання багатозначних слів.

Не переобтяжувати текст іншомовними словами.

Замінювати складні речення простими, що сприяє прискореному сприйманню тексту.

Уживати стійкі (трафаретні, стандартизовані) словосполучення (відповідно до Вашого прохання, згідно з рішенням комісії, відчувати гостру необхідність).

Уживати прямий порядок слів у реченні (підмет передуює присудку, означення мають передувати означуваним словам, вставні слова краще ставити на початку речення).

Об'єктивно викладати думку.

Не вживати емоційної, експресивної лексики.

Використовувати мовні конструкції наказового характеру – наказую (у наказі), пропоную (у вказівках); інфінітивні конструкції (створити комісію, відкликати працівників).

Уживати пасивні конструкції (обговорюється питання, визначаються розміри, встановлюються терміни і т.ін.)

Лаконічно висловлювати думку.

2. Розподіліть документи за призначенням:

Організаційні

Розпорядчі

Інформаційні

(положення, ухвали, протоколи, доповідні записки, правила, інструкції, накази, звіти, оголошення, розпорядження, довідки)

3. З поданих у дужках документів підкресліть ті, які можуть мати такі реквізити:

а) назва міністерства (протокол, автобіографія, наказ про звільнення з посади);

б) місце складання (акт, розпорядження, витяг з протоколу);

в) гербову печатку(статут, положення, характеристика, звіт);

г) адресат (резюме, заява, наказ, контракт).

4. У яких документах застосовують реквізити: Державний Герб України, назва міністерства та відомства, індекс підприємства зв'язку, логотип організації:

а) кадрово-контрактні; б) організаційно-розпорядчі; в) господарсько-договірні; г) обліково-фінансові.

5. Продовжіть речення:

За ступенем складності (кількості відображених питань) документи поділяються на...

6. Продовжіть речення:

За терміном зберігання документи поділяються на...

7. Відредагуйте текст заяви.

Директору Дрогобицької
загальноосвітньої школи № 16
Крайчик В. П.

Заява

Прошу прийняти мене на посаду вчителя історії. До заяви додаю копію диплома про закінчення вузу, автобіографію, трудову книжку, особовий листок з обліку кадрів.

Дата

Підпис

8. Напишіть заяву на ім'я декана вашого факультету.

9. Визначте типи складних речень, характерні для офіційно-ділового стилю.

1. У разі якщо документи не подано вчасно, заява не розглядається.
2. Рішення ухвалено, проте набирає чинності після оприлюднення.
3. Документи перевірено — порушень не виявлено.
4. З метою забезпечення виконання наказу створюється комісія.

- а) складнопідрядне умови
- б) складносурядне з допустовими відношеннями
- в) безсполучникове складне
- г) ускладнене просте (з віддієслівним іменником)

10. Визначте, який фрагмент НЕ належить до офіційно-ділового стилю.

1. Zobov'язується виконати у повному обсязі.
2. Прошу розглянути в установленому порядку.
3. Маємо надію на плідну співпрацю.
4. Рішення є обов'язковим для виконання.

11. *Визначте документ за фрагментом.*

1. Я, Ірина Василівна Коваль, народилася 12 квітня 2007 року в місті Дрогобичі Львівської області.

2. Мета: заміщення вакантної посади секретаря керівника

3. Видана Іваненку Сергію Петровичу в тому, що він дійсно навчається...

4. За час навчання проявила себе як старанна, дисциплінована та відповідальна студентка

а) автобіографія

б) резюме

в) довідка

г) характеристика

12. *Визначте, у якому документі уживаємо форми 1. особи однини.*

а) автобіографія

б) резюме

в) довідка

г) характеристика

13. *Укажіть фрагмент, який НЕ відповідає офіційно-діловому стилю*

Зарекомендувала себе як відповідальний і сумлінний працівник.

Довідку видано для подання за місцем вимоги.

Я дуже люблю свою роботу та колектив.

Рекомендується для подальшого навчання.

14. *Як називається документ колегіальних органів, у якому фіксують хід і результати роботи нарад, засідань, зборів, конференцій, зазначають місце, час і мету їх проведення:*

а) звітом; б) протоколом; в) актом.

15. *До яких стилів належать подані нижче звороти. Котрі з них уживаються в офіційно-діловому стилі?*

Брати до відома, брати слово, провести експеримент, ухвалити рішення, знайти вихід, порядок денний, брати на клини, притягти до відповідальності, забезпечити розвиток, заявити свою волю, накивати п'ятами, знайти спільну мову, зовнішній чинник, компетентна особа, надання чинності, накласти дисциплінарну кару, провести масову роботу, сформулювати правило, взяти до уваги.

16. Прочитайте крилаті вислови, випишіть лише ті, у яких між підметом і присудком ставиться тире, та поясніть.

1. Пісня і праця великі дві сили (І. Франко).
2. Одвага наша меч, політий кров'ю (Леся Українка)
3. Я єсть народ, якого правди сила ніким звойована ще не була (П. Тичина).
4. Я твій, я твій, коханий, рідний краю, в щасливий час і в лютий час біди (В. Сосюра).
5. Україно! Ти моя молитва (В. Симоненко).
6. Україна розкішний вінок із рути та барвінку. Україна країна смутку і краси (С. Васильченко).
7. Ми це народу одвічне лоно, ми океанна вселюдська сім'я (В. Симоненко).
8. Найбільше і найдорожче добро в кожного народу це його мова (Панас Мирний).
9. Мова втілення думки (М. Рильський).
10. Народ без мови це обмова, народ без мови не народ (П. Перебийніс).

17. Розставте пропущені розділові знаки в тексті. Підкресліть головні члени речення.

Гумор це еліксир молодості. Кажуть, що почуття гумору визначає здоров'я нації – і фізичне, і душевне. Це так. Але водночас сміх чудовий засіб комунікації. Люди сміються всі: сміються дід і дитина, козак і гречкосій, космонавт і садівник, батько і мати, дівчина і хлопець, німець і японець, вірний та атеїст – усі представники людської породи. Усмішка здорової людини найкращий вияв інтелекту космосу. Хороший сміх сам по собі, посмішка над кимось, коли сміються не першими, а останніми. Але найкращий сміх це самоіронія, коли людина ніби дивиться на себе збоку й насміхається над своїми власними недоліками або оптимістично аналізує недоліки середовища й обставин, що визначають її долю (М. Никончук, О. Никончук).

Теми рефератів:

1. Діловий документ як основний вид писемної форми мовлення.
2. Генеза розвитку офіційно-ділового стилю.

Література:

1. Культура фахового мовлення : навч. посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ. 2006. 496 с.
2. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: Навч. посібн. 3-є вид. К.: Каравела. 2009. 352 с.

3. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. 3-тє вид., виправ. і доповнен. К. : Алерта. 2012. 696 с.
4. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навчальний посібник / Г. Л. Вознюк, С. З. Булик-Верхола, І. П. Васишин, М. В. Гнатюк, І. Б. Ментинська, І. Д. Шмілик. Львів : Видавництво Львівської політехніки. 2023. 328 с.

Практичне заняття № 6

Науковий стиль і його використання у професійній сфері

1. Загальна характеристика наукового стилю.
2. Становлення і розвиток наукового стилю української мови.
3. Підстилі і жанри реалізації.
4. Мовні особливості наукового стилю.
5. Правила оформлення наукової роботи (анотація, реферат, рецензія, курсова робота).
6. Підготовка і написання доповіді, наукової статті.
7. Підготовка до участі у науковій дискусії.
8. Принцип поділу іменників на відміни і групи. Особливості відмінювання іменників.
9. Розділові знаки при цитатах.

Питання для самоконтролю:

1. Які особливості наукового стилю професійного спілкування?
2. Що таке наукова робота?
3. Що таке анотація?
4. Що таке стаття?
5. З якою метою пишуть наукові роботи?

Завдання:

1. Укладіть мінісловник фахової лексики з метою її застосування у науковому тексті.
2. З фахового наукового журналу доберіть статтю. Проаналізуйте її структурні елементи та запишіть подані приклади у правильній послідовності.

виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; постановка проблеми, її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями; аналіз останніх

досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми; формулювання мети та завдань статті; висновки дослідження та перспективи наступних наукових розвідок у визначеному напрямі.

3. Поясніть термін «екологія наукової мови».

4. Занотуйте тези до однієї зі статей вашого фахового журналу.

5. Здійсніть лексико-стилістичний аналіз фахового наукового тексту (обсяг до двох сторінок), класифікувавши лексику за такими категоріями:

- а) загальнонаукова;
- б) власне термінологічна;
- в) слова-організатори думки;
- г) слова-конкретизатори думки
- г) слова-домінанти (ключові слова).

6 Яка. основна функція наукового стилю:

- а) естетична; б) впливу; в) комунікативна; г) інформативна.

7. У яких жанрах реалізується науковий стиль:

- а) реферат, анотація, протокол, тези; оповідання;
- б) наукова стаття, рецензія, тези, відгук, реферат;
- в) монографія, дисертація, заява, повість, резюме;
- г) монографія, автобіографія, реферат, анотація.

8. До якого підстилю наукового стилю належать підручники, посібники, збірники вправ:

- а) власне науковий
- б) виробничо-технічний;
- в) науково-навчальний;
- г) науково-популярний.

9. Мовними засобами наукового стилю є:

- а) доказовість, аргументованість, переконливість, узагальнення;
- б) абстрактна лексика, іншомовні слова, терміни, цитати, покликання;

- в) усна і писемна форми, широке використання термінів, іншомовної лексики, номенклатурних назв;
- г) поняттєвість, переконливість, широке використання символів, таблиць, діаграм.

10. До основних ознак наукового стилю НЕ належить:

- а) логічність, б) емоційність, в) точність, г) узагальненість

11. У науковому стилі переважають речення:

- а) окличні, б) питальні, в) складні, поширені, г) неповні

12. Укажіть конструкцію, що свідчить про об'єктивність викладу:

- а) на мою думку, безперечно
- б) як видається авторові
- в) можна зробити висновок
- г) я переконаний

13. Який займенник найменш властивий науковому стилю?

- а) який, б) цей, в) я, г) що

14. Виберіть правильне твердження:

- а) У науковому стилі широко використовують художні тропи.
- б) Науковий стиль допускає суб'єктивні оцінки автора.
- в) Науковий стиль орієнтований на точність і об'єктивність.
- г) Основна мета — емоційний вплив на читача.

15. Укажіть визначальну ознаку наукового стилю:

- а) образність і метафоричність
- б) стандартизованість і регламентованість
- в) логічна послідовність і доказовість
- г) емоційно-експресивне забарвлення

16. Яка мовна особливість є обов'язковою для наукового тексту?

- а) використання першої особи однини

- б) чітка термінологічна система
- в) риторичні запитання
- г) оцінна лексика

17. *Визначте рядок, у якому всі слова — терміни:*

- а) метод, результат, гіпотеза, рефлексія, репозитарій
- б) думка, ідея, настрій, процес, експансія, фальстар
- в) враження, досвід, почуття, панкратіон, психосоціальний
- г) гарний, складний, важливий, макроекономіка, геополітика

18. *Яке речення порушує норми наукового стилю?*

- а) Дослідження підтверджує висунуту гіпотезу.
- б) Отже, отримані результати є статистично значущими.
- в) Автор щиро захоплюється глибиною проблеми.
- г) Аналіз матеріалу дає змогу зробити такі висновки.

19. *Який спосіб викладу переважає в науковому стилі?*

- а) описовий, б) оповідний, в) логічно-аргументований, г) емоційно-оцінний

20. *Укажіть правильне твердження:*

- а) Науковий стиль уникає абстрактних іменників.
- б) Науковий стиль допускає суб'єктивні судження.
- в) Науковий стиль орієнтований на об'єктивність і узагальнення.
- г) Науковий стиль активно використовує діалектизми.

21. *Яка ознака є спільною для наукового та офіційно-ділового стилів?*

- а) експресивність
- б) образність
- в) стандартизованість мовних засобів
- г) діалогічність

22. *Який фрагмент відповідає нормам наукового стилю?*

- а) Люди зазвичай нервують у стресових ситуаціях.
- б) Учасники дослідження почувалися тривожно.

- в) Рівень тривожності підвищується в умовах соціальної напруги.
- г) Стрес дуже погано впливає на людину.

23. *Укажіть термін, що є міждисциплінарним, але функційно нейтральним:*

- а) експеримент
- б) гіпотеза
- в) вибірка
- г) дискурс

24. *Вторинний документ, результат аналітико-синтетичного опрацювання інформації, поданий у вигляді стислого викладу наукової праці, вчення, змісту джерела із зазначенням характеру, методики, результатів дослідження та збереження його мовностилістичних особливостей – це*

- а) реферат; б) анотація; в) курсова робота; г) монографія.

25. *Коротко сформульовані основні положення доповіді, лекції, статті – це*

- а) анотація; б) резюме; в) план; г) тези.

26. *Основні функції реферату:*

- а) інформаційна, впливу;
- б) сигнальна, пошукова;
- в) інформаційна, пошукова
- г) сигнальна, інформаційна.

27. *Один із видів наукових публікацій, де подано кінцеві або проміжні результати дослідження, висвітлено пріоритетні напрями розробок ученого, окреслено перспективи вивчення проблеми – це*

- а) наукова стаття; б) тези; в) реферат; г) анотація.

28. *Як називається короткий письмовий виклад наукового твору самим автором?*

- а) автореферат; б) реферат; в) монографія; г) доповідь.

29. *У котрому рядку у всіх термінах збережено орфографічні норми?*

- а) диференціація , дефіс, асонанс, бароко, юрисдикція, афіліація;

- б) хорда, тонно-кілометр, сферичний пояс, геополітика, імпресіонізм;
- в) єгипецький трикутник, білінгв, конфесійний, стакато, тоталітаризм;
- г) запоріжський, сигмент, паралелепіпед, деформація, клейноди, бодіарт.

30. У котрому рядку всі вислови мають забарвлення наукового стилю:

- а) диференціальне рівняння, складнопірядне речення, рідний брат;
- б) діалектна лексика, іти повагом, автентика, літературний напрям;
- в) велика октава, продуктивні сили, діагностика, аналіз і синтез.

31. Визначити відміну і групу іменників. Запишіть в родовому, орудному та місцевому відмінках:

мрія, життя, світанок, книгарня, радість, вино, насолода, вирій, легіт, магній, паламар, інерція, площа, суспільство, лоша, поліцейський, Суми, ніжність, соловей, ім'я, мовлення, ескалація, заняття, лікар, подяка, ілюзія.

32. Простежте, як зміна закінчень впливає на значення слова. Допишіть ще декілька прикладів. Із п'ятьма на вибір складіть речення.

Акта – акту;	терміна – терміну;
блока – блоку;	образа – образу;
потяга – потягу;	ячменя – ячменю;
Стрия – Стрию;	Рима – Риму;
Туніса – Тунісу;	бала – балу;
органа – органу;	листа – листу

33. Поставте подані іменники у формі орудного відмінка однини. Доберіть до них прикметники.

Свідомість, відстань, заметіль, кінь, завзятість, лоша, зав'язь, паморозь, подорож, вдячність, ненависть, блакить, розповідь, ніжність, молодість, кров, мати, мораль, каніфоль, розкіш, жовч, міць, пригорщ, нить, жаль, тюль, путь, шампунь.

34. Утворіть форми родового відмінка однини від поданих іменників, поясніть правила.

Відгук, приїзд, барвінок, успіх, динар, кашель, монітор, піджак, актор, конус, промінь, Слов'янськ, клопіт, вихор, динар, вулик, шейпінг, степ,

відбій, іконопис, гай, успіх, шлунок, пандус, феномен, рекрутер, чагарник, імпорт, мільярд, героїзм, фейсбук, торг, потяг, інтелектуал.

35. *Запишіть речення, розставивши розділові знаки при цитатах.*

1. За словами шевченкознавців, пунктуація творів Кобзаря загалом осучаснена, проте максимально збережені розділові знаки там, де підкреслюється емоційне забарвлення тексту, хоч і є відхилення від сучасних норм літературної мови – особливо ті відхилення, що пов’язані з римою: душою-журбою тощо (З журн.). 2. Адже, як зазначав Карл Лінней Гербарій більш вагомий від усякого малюнка: малюнок можна повторити, віддрукувати, розмножити, зберегти копію, а гербарій – ні, він неповторний (З журн.). 3. Мова писав В. Жайворонок виступає індикатором життя етносу, його інтелектуальної орієнтації в предметному світі (Жайв.). 4. Найважливішого гонорару, як веселий блиск в очах народу, нема занотував Остап Вишня у своєму щоденнику. 5. У серці Тараса Шевченка завжди жила велика віра в те, що настане час – і заговорять і Дніпро, і гори! І потече сторіками кров у синє море.... 6. Пригадуєте: Мавка з «Лісової пісні» Лесі Українки дорікнула Лукашеві за те, що той життям не зміг до себе дорівнятись? 7. Основна риса характеру нашої сім’ї скаже потім О. Довженко насміхатися над усім і в першу чергу один над одним і над самим собою... .

Теми рефератів:

1. Історичні передумови становлення наукового стилю української мови.
2. Екстралінгвальні чинники формування наукового стилю української мови.
3. Розвиток української наукової мови на сучасному етапі.

Література:

1. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: Навч. посібн. 3-є вид. К.: Каравела. 2009. 352 с.
2. Онуфрієнко Г. . Науковий стиль української мови: Навч. посібн. К.: Центр учбової літератури. 2022. 426 с.
3. Український правопис. НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Ін-т української мови – стер. вид. К. : Наук. думка. 2019. 391 с.
4. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. 3-тє вид., виправ. і доповнен. К. : Алерта, 2012. 696 с.

Практичне заняття № 7

Лексичні норми мови професійного спілкування

1. Стилiстична диференціяція української лексики.
2. Омонiми, синонiми, паронiми, антонiми та їх функції у мові професійного спілкування.
3. Загальноновживана та лексика обмеженого вжитку
4. Неологізми: шляхи проникнення у сферу професійного спілкування, адаптація в загальнонаціональній мові.
5. Застаріла лексика.
6. Іншомовні слова. Вимоги до використання слів іншомовного походження та їх правопис.
7. Пунктуація в реченнях з уточнювальними, приєднувальними та пояснювальними членами речення.

Питання для самоконтролю:

1. Які групи лексики виділяють з погляду її походження?
2. Які слова належать до власне української лексики?
3. Які причини запозичення слів з інших мов?
4. Як ви розумієте поняття *активна* і *пасивна лексика*?
5. Що таке неологізми? Які їхні різновиди вам відомі?
6. Що таке застаріла лексика? Яка її стилістична роль?

Завдання:

1. Згрупуйте слова за сферами вживання та стилями:

а) дружинник, геральдика, символ, тризуб, суфікс, інтеграл, петрати, когнітивність, сіртакі, комюніке, ретро-джаз, падебаск, морфема, травестія, трансформація, фінанси, диригування, конкурс, заліковка, глімери, фріланс, феєрія, терція, літургія, баскетбол, возлюблений, протокол. ксива, гаівки;

б) сопричастя, крайка, вар'ювати, гротеск, хореографія, сурма, нуклеїн, бухикати, швендяти, марево, концепція, депозит, фортифікації, щедрівки, конвенція, популізм, доручення, фортифікації, бестселер, бабусенька, психосоматика, дифтонг, дискурс, постмодернізм, нетфлікс.

2. У котрому рядку всі слова пароніми:

а) покара – покора, музичний – музикальний, , тендітний – худорлявий;

- б) людяний – людний, виборний – виборчий, виконавчий – виконавський;
в) компанія – кампанія, адрес – адреса, конкретизувати – абстрагувати.

3. У котрому рядку всі слова пароніми, утворіть з ними словосполучення:

- а) писемний – письмовий; фамільний – фамільярний; авторитетний – авторитарний; гарантований – гарантійний;
б) емпатія – апатія; паритет – рівність; тактовний – тактичний; катарсис – очищення; робітничий – робочий;
в) статус – статут, степ (танець) – степ (український); терпіння – терплячість, каденція – тенденція.

4. Випишіть рядок зі словами-антонімами:

- а) акредитація – підтвердження, колективізм – індивідуалізм; уподобання – антипатія,
б) скупий – щедрий, правдивий – лицемірний; руда (іменник) – руда (прикметник); стартап – почин;
в) легальний – законний; град – місто; здібності – хист; лагідний – злий, тахілалія – брадилалія,

5. Позначте рядок, де всі слова є синонімами:

- а) конкурс – змагання, генеза – походження, тріумф – перемога, економний – ощадливий;
б) кулінарія – куховарство, суспільство – громада, алюзія – ілюзія, кара – помилування;
в) секюриті – охоронець, імплементувати – впроваджувати, тактовний тактичний, проблема – дилема.

6. Доберіть синонімічні ряди до слів:

Блискучий, жовтий, червоний, горіти, говорити, ходити, хуртовина, небокрай, тотожний, учень, вчитель, розум, здібності, дім, економити, гарний, сміливий, культурний.

7. Наведіть приклади абсолютних синонімів, наприклад: алфавіт – абетка

8. Замініть дієслова **закрити / відкрити** питомо українськими, увівши їх у словосполучення з іменниками: **крамниця, інтернет, дужки, очі, рот, вуха, світло, зірка, пляшка, квартира, книжка, Америка, ворота, двері, кредит, конференція, серце.**

9. У котрому рядку всі слова омоніми:

а) визначальний – визначний, орган – оргán, сервіс – серві́с; графік (план) – графік (художник)

б) кворум – форум, терен – терén, брати – браті́; лава – лава, постити – постити;

в) Роман – роман, лупа – лупа, сонце – сон це, гнів – спокій; атлас – атлас.

10. Якими лексичними одиницями є подані слова: **республіка, пошта, театр, олімпіада, історія, стадіон.**

а) варваризми; б) професіоналізми; в) інтернаціоналізми; г) архаїзми.

11. До слів іномовного походження доберіть українські відповідники:

Ескалація, колаборація, антураж, менталітет, інтеграція, дегенерувати, аудієнція, квестія, плеяда, парадокс, консенсус, інтернет, консорціум, анонім, жирандоль, досьє, менестрель, мольберт, пюпітр, глімери, інавгурація, плюралізм, корекція, ейфорія, старлінк.

12. Установіть відповідність, доповніть приклади:

1	маскарад	а) інтернаціоналізм
2	ноу-хау	б) варваризм
3	стадіон	в) екзотизм
4	перст	г) архаїзм
5	павербанк.....	д) неологізм

13. Якими лексичними одиницями є подані пари слів?

Статут – статус

бренд – тренд

превентивний – запобіжний

кворум – форум

експорт – імпорт	гривня – гривна
креслення – проект	авторитетний – авторитарний
екваліфікація – дискваліфікація	симпозіум – саміт
прецедент – претендент	чемпіонат – турнір
увертюра – прелюдія	емоціо – раціо

14. Установіть відповідність між лексичними одиницями та поданими словами:

1 осавул	а) варваризм
2 поліція	б) професіоналізм
3 інтермецо	в) інтернаціоналізм
4 олімпіада	г) архаїзм
5 ланіти	г) діалектизм
6 когут	д) історизм

15. Установіть відповідність між словами та групами:

- 1 професіоналізми
- 2 діалектизми
- 3 історизми
- 4 терміни
- 5 архаїзми
- 6 неологізми
- 7 екзотизми

глаголити, маржина, вражий, рамена, файно, фреска, силабус, конкістадор, палімпсести, дрон, вірус, кошовий, експресіонізм, селебриті, чурек, яничари, аксакал, ветхий, присудок, корінь квадратний, напудити, злато, трансплантація, юрта, блог, біткойн, кластер, мейнстрим, коцик, гзитися, тонометр, кошторис, інтеграл, сиквел, ладний, шваблики, адажіо, кіндер-сюрприз, яничари, подкаст.

16. Установіть відповідність слів до групи лексики:

а) психосоматика, побідносець, присудок, чадо, математика, крінж, смерди, банити, комсомолец, законодавчий, інкримінувати, повіт, чічка,

глімери, рать, політика, зафрендити, сарі, елей, смирення, хюге, боярин, екзестенціоналізм, дактиль, дтфтонг, драйв, філіжанка, варнякати, родина;

б) зримий, совість, сіртакі, сепія, анамнез, екзальтація, мудрий, пліє, тарантела адажію, бланшування, бронік, дефініція, філіжанка, пальпація, холодоцид, блекаут, слічний, обрус, глосарій, легумінка, ейфорія, дефіляда, дедукція, дискримінація, арія.

1. Загальноживані
2. Професіоналізми
3. Діалектизми
4. Сленгізми
5. Історизми
6. Архаїзми
7. Просторіччя
8. Неологізми
9. Терміни (вказати галузь знань)
10. Інтернаціоналізми
11. Екзотизми

17. *Розмежуйте застарілі слова на архаїзми та історизми:*

Уста, перст, ненатлий, ланіти, град, червонець, опришки, десниця, очіпок, граф, кобеняк, возрадуватися, бояри, вия, мислити, сопричастя, панщина, подушне, длань, десниця, вої, комірне, пектораль, лікоть, чрево, комунізм, зигзиця, злато, чепіга, тать, спудей.

18. *Доберіть сучасні відповідники до архаїзмів:*

піт, спудей, перст, ланіти, десниця, шуйця, вия, зріти, уста, рамена, вої, град.

19. *Запишіть українські відповідники до іношомовних слів:*

Автокефалія, компетенція, апелювати, толерантність, менеджер, екстрений, емігрувати, симптом, фаворит, автономія, дебати, компенсація, локальний, візит, прецедент, реалізація, стабільність, координація, консенсус.

Довідка: незалежність церков, узгодження, право на самоврядування, місцевий, звертатися, керівник, прихід, випадок, суперечка, негайний збут/ продаж, переселитися, ознака, відшкодування, постійність, обізнаність, терпимість/ поблажливість, згода (через дискусію), улюбленець.

20. *Доберіть українські відповідники до слів, поясніть значення:*

Чат, стейкхолдер, інавгурація, пазл, гендер, аутфіт, байопик, білборд, симулювати, офлайн, подкаст, фейк, тренд, хаб, адвент, бестселер, харизма, рефлексія, релакс, вебсайт, синергія, сторітелінг, челендж, лайфхак, коуч, інфлуенсер, софт-скіл, стартап, хайп, кавер, івент, кейтерінг, релакс, індульгенція, харизма, реінкарнація, рекрутер, контент.

21. *Поясніть значення неологізмів. Із трьома на вибір складіть речення.*

Хостинг, провайдер, глобалізація, гаджет, піар, банер, чат, браузер, дедлайн, діджиталізація, хейт, скриншот, лінк, мейнстрим, мурал, харасмент, байопік, коучер, мурал, кластер, булінг, аутизм, ребрендинг, логістика, асертивність, апріорі, ейджизм, плагіат, гуру, дрон, аб'юзер, ППО.

22. *У поданих реченнях підкресліть неологізми, поясніть їхню стилістичну роль.*

1. І стежка в яблуках вже стежкоюяблуката. Лежали тіні легкобоко. Зелене диво лебедило. Явилечу! Я розлечу себе, Але візьму у думи свою долю (М. Вінграновський).

2. Я ж не лежень, я ж дужень, я ж того й занедужав. А він мене списом припер до намету та так суверделить мні у груди, щоб татари ж бачили, що він татаріший! Упитий дядько не-минай-корчма розкаже більш, ніж писар генеральний (Л. Костенко).

3. А бабуся, бабулиня, бабусенція До дівчиська, дівчиниська так і тулиться – Сиротина ж, сиротуля, сиропташечка, Бабумамця, бабутатко, бабусонечко... (Іван Драч).

4. О порожнечо душ і порожнечо життєіснування на півдороги між життям і смертю. ...бо жити – то не є долання меж, а навикання і самособоюнаповнення (В. Стус).

23. *Випишіть із художньої літератури 10 речень з авторськими неологізмами (оказіоналізмами).*

24. *Які художні засоби простежуються в реченнях:*

1. Падають зерна кришталевої музики (П. Тичина)

2. І вже болить душа на дуб здубіла, в тій чужаниці, чужій, чужині! (В. Стус)

3. Мечем і кров'ю писані кросворди ніхто уже повік не розгада (Л. Костенко)

4. Люблю слова ще повнодзвонні, як мед пахучі та п'янки (М. Драй-Хмара)

5. Ти мовчаням мені кричи. Говорю я з тобою мовчки (В. Симоненко)

6. Світе мій, гучний, мільйонноокий, Пристрасний збурунений, німий... (В. Симоненко).

Слова для довідки: оксиморон, неологізм, гіпербола, параномазія, порівняння, епітет.

25. У котрому рядку всі слова діалектизми? Поясніть їх значення.

- а) таний, зізда, здалий, плай, вуйна;
- б) гуглити, коцик, дзигар, парадички, лакей;
- в) пательня, дефіляда, бузьок, мерщій, крисаня;
- г) будз, паленка, бурак, тайстра, грядущий.

26. Поясніть значення іншомовних слів. Із п'ятьма на вибір складіть речення.

а) колаборація, експансія, промоція, ерудиція, преференція, акредитація, субординація, департамент, волонтер, репарації, бліц, булінг, консолідація, імплементація, плагіат, сакральний, шкіц, інавгурація, гуру, геноцид, дрон, окупант, інтерактивний, хасидизм, сертифікат, ідентичність, локальний, апеляція, амністія, кодифікація, конфіскація, прогрес;

б) капітуляція, ксенофобія, рейтинг, інклюзія, реколекції, інфантильність, ротація, мобілізація, стагнація, паломництво, корупція, кримінал, юрист, емпатія, пенітенціарний, антропоцентризм, квінтесенція, емансипація, фальстарт, диверсія, імплементація, прокрастинація, сепаратизм, кластер, асертивність, апріорі, рефлексія, субординація, харасмент, фальсифікація.

27. Укажіть рядок, де всі слова є неологізмами останніх десятиліть.

- а) фідбек, хмарочос, сканер, вебінар, челендж
- б) дедлайн, пітчинг, таргетинг, кластер, квест.
- в) смартфон, метелик, апгрейд, подкаст.
- г) обійми, емпатія, подарунок, лайфхак,

28. Поясніть значення неологізмів, вкажіть сферу вживання:

Парапсихологія, нерд, нонконформізм, нонсенс, ніндзя, панкратіон, роялті, паркур, портфоліо, саундтрек, стартап, тіктокер, тирамісу, стретчинг, скаут, стейкхолдер, трейлер, тренінг, фан, фастфуд, флешмоб, фрілансер, хай-тек, харизма, шейпінг, яппі, івент, перфекціонізм.

Теми рефератів:

1. Утвердження лексичної норми в словниках української мови.
2. Лексичні норми професійного спілкування та їх порушення.

Література:

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити. [О. Сербенська, М. Білоус, Х. Дацишин та ін.]; за заг. ред. О. Сербенської : навч.

- посібник. 2-е вид., доповн. і перероб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2011. 258 с.
2. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. К. : Либідь. 1991. 256 с.
  3. Волощак М. Й. Неправильно – правильно: Довідник з українського слововживання: За матеріалами засобів масової інформації. 2-ге вид., доповн. К. : Вид. центр „Просвіта”. 2003. 160 с.
  4. Зорівчак Р. П. «Боліти болем слова нашого...»: Поради мовознавця. 2-ге вид., допрац. і доповн. Тернопіль : Мандрівець. 2008. 176 с.
  5. Жайворонок В. В. та ін. Українська мова в професійній діяльності: Навч. посіб. К. : Вища школа. 2006. 431 с.

Практичне заняття № 8

Терміни. Професійна лексика

1. Терміни, їх ознаки. Загальнонаукові та вузькоспеціальні терміни.
2. Джерела творення і структурні моделі термінів.
3. Вимоги до використання термінів у діловому мовленні та професійному спілкуванні.
4. Професійна лексика. Канцеляризми та штампи.
5. Правопис префіксів та іменникових суфіксів.
6. Пунктуація в реченнях з відокремленими прикладками.
7. Заява.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке термінологія?
2. Що означає слово «термін»?
3. Які основні ознаки термінів?
4. Що таке кодифікація термінів?
5. Які способи творення термінів вам відомі?

Завдання:

1. Прочитайте наукову статтю з вашого фаху та виписуйте загальнонаукові та вузькоспеціальні терміни.
2. Доберіть 20 вузькоспеціальних термінів різних структурних моделей за зразком: підприємництво; принципи маркетингу; нова економічна політика; фонд оплати праці підприємства. виписуйте

3. Утворіть по 5–7 термінів із кожним мовним елементом: *мікро-; макро-, моно-; полі-; гіпер-, гіпо-, архі-, гетеро-, гомо-, піро-, дека-, гема-, геліо, бі-, кардіо-, -фон; -фото; хроно-; крипто-, радіо-; біо-; термо-*

4. У котрому рядку усі терміни загальнонаукові:

- а) взаємодія, індукція, алгоритм, критерій, гіпотеза;
- б) класифікація, тенденція, апробація, метод, ген, концепція;
- в) алгоритм, метафора, дедукція, порівняння, аргумент, процес;
- г) проєкт, молекула, протокол, висновки, модель.

5. У котрому рядку не всі терміни вузькоспеціальні?

- а) алітерація, тактильний, дифтонг, соло, ген, паралелограм
- б) акварель, темперамент, план, спадковість, молекула
- в) морфема, дифузія, викрійка, терція, інстинкт, висновки
- г) адажіо, гіпербола, сентименталізм, конденсат, падебаск,

6. Запишіть речення з відокремленими прикладками. Поставте розділові знаки.

1. Ми бідні грішники безсильні до покаяння (А. Шептицький). 2. Мусите мати до нас священиків довір'є бо ми прецінь о добро дбаємо (А. Шептицький). 3. Вона наукова медицина виникла спочатку в стародавній Греції в IV столітті до нашої ери (З газ.). 4. Самсон заступник твій надія та єдина відкрив чужинці свою міць таємну (Леся Українка). 5. Спить студент довгов'язий смаглявець з чорними бровами усмішка блукає на вишнево пришерхлих губах (О. Гончар). 6. Я тільки тепер побачив село нужденну купку солом'яних стріх (М. Коцюбинський). 7. В айві є органічні кислоти зокрема яблучна й лимонна що корисні для організму (З журн.). 8. Андрій Данилів син звичайним був шевцем (М. Рильський).

7. Напишіть заяву на ім'я керівника вашого структурного підрозділу.

8. Які реквізити притаманні для складної заяви? Запишіть їх.

9. Відредагуйте запропоновані фрагменти заяви.

- а) Прошу допустити мене до здачі вступних іспитів на перший курс факультету здоров'я людини та природничих наук Дрогобицького держуніверситету ім. І. Франко;
- б) Ректору Львівського національного університета імені І. Франка Гладишевський Р. Є.;

в) Прошу надати мені відпустку за свій власний рахунок, так як я давно не відвідував батьків.

10. Утворіть жіночі імена по батькові від таких особових імен: *Микола, Сава, Лука, Григорій, Валерій, Савелій, Гордій, Юрій*. Запишіть їх у називному, родовому та давальному відмінках.

10. Запишіть по 5 прикладів іменників з іншомовними суфіксами *-ир, -ист, -изм, -ір, -іст, -ізм*. Поясніть їхнє значення.

Теми рефератів:

1. Професійна лексика, її роль і місце у текстах ділової української мови.
2. Штампи та мовні кліше в газетній періодиці.

Література:

1. Галузинська Л. І., Науменко Н. В., Колосюк В. О. Українська мова (за професійним спрямуванням): Навч. посібн. К.: Знання. 2008. С. 34 – 84.
2. Культура мовлення : особливості, завдання, цікавинки : навч. посібник / Оксана Микитюк. Львів : Видавництво Львівської політехніки. 2014. 236 с.
3. Онуфрієнко Г. Науковий стиль української мови: Навч. посібн. К.: Центр учбової літератури. 2022. 426 с.
4. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навчальний посібник / Г. Л. Вознюк, С. З. Булик-Верхола, І. П. Василюшин, М. В. Гнатюк, І. Б. Ментинська, І. Д. Шмілик. Львів : Видавництво Львівської політехніки. 2023. 328 с.

Практичне заняття № 9

Фразеологія та лексикографія

1. Фразеологізми як стійкі словосполучення, їх особливості.
2. Джерела походження фразеологізмів.
3. Фразеологія у професійному спілкуванні.
4. Лексикографія. Основні типи словників.
5. Розвиток української лексикографії.
6. Структура словникової статті (тлумачний словник, етимологічний словник, словник іншомовних слів, словник паронімів, словник синонімів).

Питання для самоконтролю:

1. Що вивчає розділ мовознавства «Фразеологія»?
2. Яке значення фразеологізмів у мовленні? З якою метою вони вживаються?
3. У чому виявляється тісний зв'язок фразеології з лексикологією?
4. Назвіть відмінності між словом і фразеологізмом.
5. Які джерела виникнення фразеологізмів вам відомі? Наведіть приклади.
6. На які два типи поділяються словники?
7. Що вам відомо про лінгвістичні словники?
8. Якою повинна бути мікроструктура тлумачного словника?
9. Які відомості містить словникова стаття Словника іншомовних слів?
10. Яка роль словників у підвищенні мовленнєвої культури?

Завдання

1. *Згрупуйте фразеологізми за походженням та поясніть їхнє значення.*

Блудний син, дамоклів меч, лепта вдовиці, кинути палицею, гнути кирпичу, стріли Амура, бачити смаленого вовка, вавилонська вежа, умивати руки, розсипати кислиці, ні за цапову душу, ідея фікс, не в тім'я битий, піррова перемога, носа втерти, дати гарбуза, ламати шапку, порости в пір'я, як по нотах, прокрустове ложе, танцювати під чужу дудку.

2. *Назвіть, із яких професій походять подані фразеологічні звороти.*

1. Перша скрипка. 2. Сім раз відміряй, а раз відріж. 3. Брати в лещата. 4. Створити зелену вулицю. 5. Влучити в ціль. 6. Намилити шию. 7. Видавати на-гора. 8. Не нюхати пороху. 9. На два фронти. 10. Підвищувати тон. 11. Брати на буксир. 12. Відкривати карти. 13. Пливти за течією. 14. На всіх парах. 15. Розмотати клубок. 16. Кинути якір. 17. Як нитка за голкою. 18. Викинути за борт. 19. Білими нитками шито. 20. У своєму репертуарі. 21. Розставити крапки над і.

Довідка: з мови гончарів, крамарів, залізничників, перукарів, шахтарів, музикантів, вчителів, стельмахів, ткачів, кравців, ковалів, картярів, з військової сфери, з мови моряків.

3. *З'ясуйте значення фразеологізмів. Укажіть джерела їх походження:*

а) майстер до чужих кайстр, кривавий бенкет, не ликом шитий, відбитися від рук, вітром підбитий, забути язик в губі, п'ята колона, рвати і метати, вилами по воді писано, дерти горло, кислиці розводити, троянський кінь, перемивати кістки, прикласти руку, виганяти свиню з попової капусти;

б) неопалима купина, сухий Мартин, притча во язицех, на заячий скік, читати Сивіліні книги, осідлати Пегаса, знімати стружку, біла кістка, нитка

Аріадни, два Аякси, блакитна кров, тридцять срібняків, піймати облизня, скинути з себе ветхого Адама, вмочити вус в молоко, сіль землі, alma mater, a posteriori, persona non grata, pro et contra.

4. Доберіть антоніми до поданих фразеологізмів (наприклад: хоч греблю гати (багато) – на заячий скік (мало)):

Аж кипить у руках; витати в емпіреях; кривити душею; кури не клюють; лавровий вінок; мати лій у голові; повна чаша; світити ребрами; розсипати кислиці; позичати у Сірка очей; хоч конем грай; через пень-колоду; хоч мак сій; на руку ковінька; шкіра та кості; як в Бога за пазухою; ані рудої миші; бути на сьомому небі; два чоботи пара; ганяти вітер по світу; ставати цапки, бабин смик, ряст топтати.

5. Наведіть приклади фразеологізмів-антонімів та фразеологізмів-синонімів.

6. Доберіть фразеологічні антоніми до запропонованих прикладів. Уведіть їх у речення.

Прикусити язика, легкий хліб, пристати до берега, хоч у вухо бгай, на короткій нозі, як хап ухопив, не з заячого пуху, хоч конем грай, хоч трава не росте, ні в тин ні в ворота, як у воду опущений.

7. Доберіть приклади фразеологізмів з опорними іменниками.

Розум, око, шкура, п'яти, душа, нога, голова, цап, дуб, рука, вінок, земля, каша.

8. Доберіть по 5 прикладів фразеологізмів з опорними дієсловами:

Дивитися, краяти, дихати, принести, стояти, ламати, бігти, зняти, лізти, сміятися, лити, плести, грати.

9. Пояснити значення фразеологізмів

Забити цвях у голову –	зійти на пси
Вилами по воді писано –	нема кебети
Розсипати перли перед свиньми –	ахіллесова пята
Бути на голках –	троянський кінь

10. Доберіть та поясніть приклади фразеологізмів у складі яких є власні назви, наприклад: Унашої Христі голова в тісті; догодив як ксьондз Касьці; бігає як Ганька без солі, баба Палажка.

11. Проаналізуйте макро- і мікроструктуру термінологічного словника вашого фаху.

12. З якого словника взято матеріал?

Боротьба́ [бород'ба] -би, д. і м. [бород'б'і].

13. *Законспектуйте статтю про останні досягнення в галузі електронної лексикографії. Проаналізуйте принципи укладання сучасних електронних словників.*

Теми рефератів:

1. Книжно-літературна фразеологія, її місце в офіційно-діловій та науковій мовах.
2. Етапи становлення української лексикографії.
3. Традиційність і новаторство у лексикографічній практиці.
4. Власне українська та іншомовна термінологія в українському словнику.

Література:

1. Словник паронімів української мови. Упорядник О. Сербенська. Львів: Априорі. 2022. 392 с.
2. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. 5-те вид., опрацьоване і доповн. Львів: БаК. 2014. 530 с
3. Етимологічний словник української мови: У 7-ми томах. К., 1982 –2004.
4. Полюга Л. М. Словник антонімів. За ред. Л. С. Паламарчука. 2-ге вид., доп. і випр. К.: Довіра. 2004. 275 с.
5. Словарь української мови. В чотирьох томах. Упорядкував Борис Грінченко (I вид. – К., 1903). Перевидано НАН України. К. 1996.
6. Словник фразеологізмів української мови. Укладачі: В. Білоноженко, І. Гнатюк та ін. К.: Наук. думка. 2003. 788 с.
7. Селіванова О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) К. Черкаси: Брама. 2004. 276 с.

Практичне заняття № 10

Чужомовні слова. Вимоги до використання слів іншомовного походження у мові професійного спілкування

1. Основні причини засвоєння іншомовних слів.
2. Ознаки іншомовних слів.
3. Варваризми в українському мовленні.
4. Правильне застосування чужомовних слів.

Питання для самоконтролю:

1. З яких мов найчастіше засвоюємо іншомовні слова?
2. З якою метою вживаються іншомовні слова в офіційно-діловому стилі?
3. Чи доречно в тексті одного документа на позначення того самого поняття вживати запозичене і власне українське слово?

4. Обґрунтуйте доцільність уживання іншомовних слів у фаховому мовленні.
5. Назвіть особливості граматичного освоєння іншомовної лексики.
6. У чому полягає місце і роль лексики іншомовного походження у розвитку лексичного складу сучасної української мови?

Завдання:

1. *Опрацюйте «Правопис слів іншомовного походження» за таким джерелом: Український правопис/ НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Інститут української мови - стереотип, вид. К.: Наук, думка, 2019. 390 с. Складіть опорний конспект, доповніть приклади термінами і професіоналізмами.*

2. *Вставте пропущені літери та поясніть правопис іншомовних слів:*

Корс ..ка, Лейпц..г, Ч..каго, Сканд..навія, Рос..ні, бурм..стер, к..парис, д..зініформація, ш..ренга, конве..р, фо..є, фе..рверк, ж..рі, брош..ра, Д..зель, с..луєт, р..ф..рендум, д..скр..д..тація, барок..о, форт..с..мо, гол..андський, нет..о, пан..а, Дік..енс, марок..анець, Тор..ічел..і, Мек..а, Од..с..єя, Сорбон..а, Бук..гнем, Ал..ах, е..ліни, Буд..а, саван..а, Брюс..ель.

3. *Запишіть українські відповідники до іншомовних слів, укажіть в якій галузі знань вони вживаються :*

апофеоз, геральдика, ефемерний, рекламація, одіозний, філістер, плей-оф, провайдер, реноме, антураж, сатисфакція, боністика, акомпанемент, біткойн, діджиталізація, блекаут, інтерактивний, дискредитація, реінкарнація, прокрастинація, промоція, акредитація, гаджет.

4. *Поясніть значення, з'ясуйте походження іншомовних слів і вкажіть ознаки іншомовності:*

а) хобі, волейбол, аксесуар, лібрето, піксель, аудиторія, коворкінг, інсайт, альфреско, шпіц, фідбек, фреска, толерантність, сонет, нон-фікшин, неймінг, контемпорарі, офшор, дежавю, дисперсія, лейтмотив, шансон, бієнале, реноме, мерч, резильєнтність, рефлексія, тендер, ландшафт, дискусія, роумінг, кавер, спойлер, краш, репост, фоловер, стрім, вундеркінд;

б) парламент, вексель, тенор, шасі, афіліація, імпресіонізм, пейзаж, фешн, шеймінг, евфемізми, віктимний, контрибуція, увертюра, гіпотенуза, антитіла, гормон, стрес, кібератака, серенада, локація, офшор, саундтрек, апдейт, аншлаг, штраф, девайс, піруєт, сепаратизм, блеф, евакуація, рейтинг, комплімент, фриланс, челендж, феномен.

5. До поданих іншомовних слів доберіть українські синоніми. Визначте вид синонімії зв'язків.

Аномалія, аналіз, брифінг, інфляція, електорат, сакральний, автентичний, раціональний, презентація, криптографія, фатум, полісемічний, ліміт, конотація, деградація, консолідація, нівелювати, паритет, перевага, легальний, ротація, критерій, спікер, менеджмент, спрут, інтерпретація, влада, уніфікація, метаморфоза, симптом, кастинг, гіперболізація, хобі.

6. До поданих слів іншомовного походження доберіть антоніми.

Дисиміляція, прогрес, імпорт, демілітаризація, монофункціональність.

7. До наведених словосполучень доберіть іншомовні відповідники. З'ясуйте, які з них кальками.

Товариш по службі, навчання; яскраве святкове освітлення; внутрішнє переконання людини; великі спортивні змагання; шукач ризикованих пригод; накладне волосся; порушення ритму роботи серця; галузь мовознавства, яка досліджує власні імена; модна пісня, мелодія; естрадний артист, який оголошує номери концертної програми; наука, що вивчає приготування страв; урочиста церемонія введення на посаду глави держави; письмове, переважно ювілейне, привітання; стрілець, що добре володіє мистецтвом влучної стрільби; штучне зрошення земель.

8. Випишіть зі словника іншомовних слів по 5 лексем італійського, грецького, німецького, французького, англійського походження. Складіть з ними речення. Наведіть приклади спільнокореневих слів з такими іншомовними основами.

9. У якому рядку всі слова інтернаціоналізми:

- а) мітинг, спорт, політика, банувати, задалегідь, політика, музика;
- б) конституція, алгебра, проект, пошта, радіо, театр, олімпіада, математика;
- в) телефон, пошта, футбол, благи, модель, енергія, контент.

Теми рефератів:

1. Іншомовні слова в діловій українській мові.
2. Українізація іншомовних термінів.
3. Український мовний пуризм.

Література:

1. Словник іншомовних слів. Л.О. Пустовіт, О.І. Скопненко, Г.М. Сюта, Т.В. Цимбалюк. К.: Довіра; Рідна мова. 2000. 1018 с.

2. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду: Документи і матеріали / Упоряд. Л. Масенко, В. Кубайчук, О. Демська-Кульчицька. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія. 2005. 399 с.
3. Український правопис. НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Ін-т української мови – стер. вид. К. : Наук. думка, 2019. 390 с.
4. Фаріон І., Помилуйко-Недашківська Г., Бордовська А. Англізми і протианглізми: 100 історій слів у соціоконтексті: монографія (зі словником). Львів: «Свічадо». 2023. 716 с.

Практичне заняття № 11

Граматичні норми. Вибір граматичних норм

1. Вибір граматичних форм іменника: стилістичне навантаження категорій роду, числа, відмінка.
2. Вибір граматичної форми прикметника.
3. Вживання займенників у мові професійного спілкування.
4. Вибір граматичної форми числівника.
5. Функціональне навантаження дієслова в українській мові професійного спрямування.
6. Уживання службових частин мови.
7. Уживання великої літери у власних назвах.
8. Розділові знаки при вставних конструкціях.

Питання для самоконтролю:

1. Як узгоджуються залежні слова з назвами офіційних осіб у мові професійного спілкування?
2. Назвіть основні помилки при використанні форм родового і давального відмінка.
3. Які особливості ступенювання якісних прикметників?
4. Які форми займенників не вживаються в офіційно-діловому та науковому стилях?

Завдання:

1. Від поданих іменників утворіть форми родового відмінка однини, обґрунтуйте закінчення *-а(-я)* чи *-у(-ю)*.

а) блок, апарат, волейбол, теніс, каталог, метрополітен, батальйон, Алжир, шаблон, стіл, Степан, гай, палац, вокзал, град, барвінок, листопад, вівторок, сад, осавул, том. роман, верстат, завод, тролейбус, Кавказ, Київ, борщ, хор, схід, метод, ескіз

б) Дністер, ґрунт, дощ, дощик, Париж, балет, сантиметр, рік, хліб, відмінок, мінімум, вираз, інвентар, інститут, успіх, кінець, мороз, Сибір, штаб, голос, підмет, ваучер, брокер, сертифікат, юрист, абзац, пункт, факт, формуляр, об'єкт, варіант, оркестр, принцип, проєкт.

2. У котрому рядку всі слова мають закінчення *-у, (-ю)* в родовому відмінку:

- а) маркетинг, наслідок, інсайдер, протокол, баскетбол;
- б) аудит, кредит, тариф, документ, гопак; четвер;
- в) студент, спорт, рівень, тренер, коментар.

3. Визначте рід поданих іменників. Сформулюйте правила визначення роду іношомовних іменників.

Аташе, поні, кашне, какао, гінді, реноме, журі, шоу, какаду, колібрі, бра, сулугуні, шимпанзе, фламінго, авеню, івасі, рефері, кредо, боржомі, ярмарок, біль, степінь, ступінь, шампунь, Нагасакі, Ориноко, Перу, Ай –Петрі, Арагві, Ріо-де-Жанейро, Тбілісі, Гаїті, Міссурі.

4. Узгодьте подані іменники з прикметниками у роді, числі та відмінку:

Небезпечн (-ий, -а, -е) Страмболі, стрімк (-ий, -а, -е) Арагві, гостинн (-ий, -а, -е) Батумі, горист (-ий, -а, -е) Гаїті, мій (моя, моє) протезе, прудк (-ий, -а, -е) поні, сонячн (-ий, -а, -е) Капрі, висок (-ий, -а, -е) Кіліманджаро, свіж (-ий, -а, -е) кольрабі

5. Відредагуйте словосполучення:

швидкий таксі, смачна рагу, мудрі аташе, маленьке колібрі, мудрі леді, розумні ківі, яскрава боа, талановите Руссо, металічна шасі.

6. Випишіть окремо іменники, які мають форми: а) однини та множини; б) тільки однини; в) тільки множини.

Цимбали, висівки, терези, річки, найми, лещата, ночви, кайдани, шати, заздрість, молодь, ворота, хлопець, роковини, водень, чоботи, Афіни, масло, парфуми, веселощі, мандри, радість, зелень, предмет, залізо, хащі, сіни, Київ, вершки, сніг, Карпати, дріжджі, граблі.

7. Провідмініайте. Мотивуйте вибір закінчень. Оберіть правильний варіант звертання до адресата.

а) Лебіга Роман Лазарьович, Сторонський Віктор Миколайович, Крутиголова Любов Павлівна;

б) Петренкові Павлу Володимировичу або Петренку Павлові Володимировичу? 2. Малярчуку Володиміру Петровичу або

Малярчукові Володимиру Петровичу? 3. Панові академікові або панові академіку? Іванові Кунцю або Івану Кунцеві? 5. Лікареві Іваницькому або лікарю Іваницькому.

8. *Розшифруйте абрєвіатури, визначте рід, вкажіть за яким критерієм його визначають:*

ЄС, БпЛА, СБУ, ДСНС, УГКЦ, ГУР, НУШ, МНТ, ППО, ЗСУ, АЕС, МВС, ДДПУ, ТЦК, МВФ, УЗД, НАБУ, ЗУНР, ЦНАП, АТС, ДБР, ДАК.

9. *Замініть активні дієприкметники іменниками:*

Завідуючий, починаючий, проживаючий, підростаючий, поступаючий, знаючий, працюючий, командуючий, маніфестуючий, граючий.

10. *Утворіть, де можливо, форми вищого та найвищого ступенів порівняння поданих прикметників. Поясніть правила утворення цих форм.*

Червоний, багряний, високий, низький, добрий, гарний, хороший, прекрасний, товстий, різкий, м'який, залізний, дерев'яний, універсальний, глухий, корисний, чужий, простий, гострий, плоский, найбільший, вороний, гарнесенький, вишневий, ультрамодний.

11. *Укажіть рядок, у якому правильно утворено ступені порівняння прикметників:*

- а) наймиліший, самий короткий, важчий, найбільш чистий;
- б) солодший, якнайкращий, прудкіший, найбільш невдалий;
- в) бездарніший, м'якший, золотіший, самий доглянутіший;
- г) найменш розкішний, тепліший, менш свіжий, вищий від усіх.

12. *Які з наведених прикметників не утворюють ступенів порівняння, поясніть причину.*

Сухий, мудрий, фізичний, недоумкуватий, стрімкий, зимнезний, терпкуватий, зелений, чорнявенький, високий, легкий, літній, пропорційний, темно-шоколадний, філософський, напівт'мяний, малиновий.

13. *Від поданих іменників утворіть відносні прикметники й запишіть їх:*

Кембридж, козак, Запоріжжя, Острог, ткач, Калуш, латиш, казах, Цюрих, Іртиш, чех, Прага, Петербург, Стебник, Золотоноша, Кагарлик, герцог, Люксембург, Ірпінь, Мекка, Хуст, Дрогобич, Париж, Покуття, Донецьк.

14. а) *Запишіть речення, які можуть уживатися в документах, із займенниками я, ми, вони.*

б) *Вкажіть розряд займенників та поясніть їх стилістичну функцію:*

У цьому дослідженні ми визначаємо основні принципи професійної етики. Кожен із них має своє практичне застосування, адже вони формують її основу.

в) *Впишіть прислів'я та приказки, у складі яких є займенники та вкажіть відмінок і розряд, наприклад:*

Хто чинить добро, той має його. Хто – займ., відносний, наз. відмінок.

15. *Запишіть словами числівники на позначення часу, враховуючи всі можливі варіанти. Уведіть їх до питальних речень, де мова йшла б про початок чи закінчення якогось заходу, події тощо.*

12.25; 00.00; 16.00; 19.35; 22.30; 18.45.

16. *Запишіть числівники словами, розкрийте дужки.*

92,5 (центнер), 578 (гривня), 3,5 (метр), $2\frac{5}{10}$ (тонна), 8 (кілограм), $6\frac{1}{3}$ (грам), більше 47,7 (відсоток), 2,8 (градус), 5 (олівець), 100 (стіл), півтори (година), півтораєста (гривня).

17. *Допишіть закінчення в поданих словосполученнях.*

Два раз __, чотири процесор __, два з половиною тижн __, півтора кілограм __, одна шоста аркуш __, двадцять два студент __, два й п'ять десятих раз __, три літр __.

18. *Виправте помилки та поясніть правильне вживання числівників з іменниками.*

Двоє крісел, другим разом, сім гривнів, трьом стам виборців, півтора години, тридцять троє студентів, двадцять окулярів, один за другим, , без десяти дванадцята, двісті п'ятьма делегатами, четверо гостя, дві третини годин, приблизно п'ять з половиною відсотка, чотир'мастами працівникам, шіссотами двадцятьма кілограмами, півтора літрів

19. *Запишіть числівники прописом, розкривши дужки.*

4 (директор), 1,5 (день), 3 (відсоток), 7,5 (кілограм), 102 (стілець), 2,5 (місяць), 4, 5 (тиждень), 42 (магазин), 23 (підручник), 1,5 (мільярд).

20. Укотрому рядку правильно поєднано числівники з іменниками:

- а) півтори гектара, півтора тонни, два зошита;
- б) півтора року, півтори гривні, три учні;
- в) до сорок градусів, сорок три слухачів, шість цілих і сім десятих тонн.

21. Назвіть усі форми дієслова та вкажіть їх граматичні категорії:

Торжествувати, тренують, робиш, бореться, літають, співає, запропоновано, думав, лежав, плакав, будував, спопеляючий, втрачений, єднаймося, переможений, вивершувати, кріпись, визволяючи, усвідомив би, смеркає, пощастило, затвердити

22. Визначте рядок, де подано всі дієслова 2-ї особи.

- а) малюєш, біжиш, граєш, кричиш, досягаєш;
- б) роблять, думаю, співаєте, мовчи, стрибаєш;
- в) сидить, довіряю, летить, виють, плаває;
- г) писав, думають, мандрую, верифікувати, плачемо.

23. Визначте рядок, де подано всі дієслова II дієвідміни.

- а) сидіти, любити, терпіти, говорити, бігти;
- б) веснувати, читати, різати, слухати, співати;
- в) колоти, синіти, вести, плести, горнути;
- г) бути, мати, їсти, дати, мовити, нести.

24. Визначте рядок, де всі дієслова безособові.

- а) світає, нудить, щастить, потеплішало;
- б) читає, муркотить, сміється, падають;
- в) цінував, зачарований, плакав;
- г) робить, сніжить, міркую, співає.

25. Визначте рядок, де всі дієслова доконаного виду.

- а) знайти, збудувати, запалити, усвідомити;
- б) вибачити, грає, мандрує, сміється, заспівати;
- в) писав, грав, мандрував, творити, медитувати;
- г) будує, накреслити, світить, думає, пояснювати.

26. Визначте рядок, де всі дієслова подано у формі наказового способу.

- а) відкрий, подумай, інформуйте, запишіть;
- б) акредитуватимуть, мандрує, спостерігає;
- в) запроваджуй, співав, мандрував, сміймося;
- г) будуватиме, летітиме, мандруватиме, формуйте.

27. Визначте рядок, де всі дієслова перехідні.

- а) пояснити, написати, знайти, відшукати, перейти;
- б) боятися, сумніватися, копіювати, вагатися;
- в) стояти, існувати, плавати, мудрувати, літати;
- г) писав, думав, мандрував, змагатися, плакати.

28. Напишіть коротке пояснення до кожного дієприслівника:

Які ознаки в ньому дієслівні, а які – прислівникові?

1. Розглядаючи, зрозумівши, говорячи, спостерігаючи, переосмисливши

Зразок:

Прочитавши – має дієслівні ознаки: доконаний вид, перехідність (від дієслова прочитати), виражає дію. Має прислівникову ознаку – не змінюється, виконує функцію обставини (часу).

Теми рефератів:

1. Граматична правильність мовлення.
2. Типові порушення норм української мови на морфологічному рівні.

Література:

1. Голосовська Г. Г. Українська мова для всіх: навч. посіб. К.: ВЦ «Академія». 2013. 216 с.
2. Горпинич В. О. Морфологія української мови: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: ВЦ «Академія». 2004. 336 с.
3. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: Навч. посібн. 3-є вид. К.: Каравела. 2009. 352 с.

Практичне заняття № 12

Граматична правильність як ознака культури усного та писемного професійного спілкування

1. Узгодження залежних слів з назвами офіційних осіб у мові професійного спілкування.
2. Особливості ступенювання якісних прикметників.
3. Написання прикметникових, дієприкметникових та дієслівних суфіксів.
4. Розділові знаки при звертанні.
5. Доручення.
6. Розписка.

Питання для самоконтролю:

1. Яку роль відіграють числівники у ділових документах?

2. Які часові форми дієслова переважають в офіційно-діловому і наукових текстах?
3. Що таке дієслівне керування?

Завдання:

1. *Запишіть, розкривши дужки.*

Наш керівник Марія Лозова (повернувся, повернулася) з відпустки. Доцент кафедри історії України Оксана Стецюк (відкрила ,відкрив) віче. Пані Ткач – (депутат, депутатка) обох скликань. Наш (наша) курер(ка) Катерина Мірошниченко (приніс, принесла) замовлення. Мій (моя) візаві (був, була) впевнений (впевнена).

2. *Запишіть у формі давального відмінка однини прізвища, імена по батькові:*

Гераскевич Владислав Михайлович, Харлан Ольга Геннадіївна, Магучіх Ярослава Олексіївна, Цибух Ірина Володимирівна, Ратушний Роман Тарасович, Коцюбайло Дмитро Іванович, Бандера Степан Андрійович, Шухевич Роман Йосипович, Хмара Степан Ількович, Самчук Улас Олексійович, Забужко Оксана Стефанівна, Дочинець Мирослав Іванович, Матіос Марія Василівна, Потєбня Олександр Опанасович.

3. *Утворіть кличний відмінок від слів:*

а) Ілля Петрович, Михайло Миколайович, професор, добродійка Ольга, бухгалтер, пан, друг, Соломія, Вікторія, Назар, друг, колежанка, швець, учитель, ректор, декан, перукар, пекар, панна, поетеса, офіцер, продавець, капітан, айтівець, менеджер, брокер, злодій, жнець, монах.

б) батько, брат, побратим, волонтер, головнокомандувач, викладач, абітурієнт, полковнику, генерал, Леся, Олекса, Юрій, Сергій, Вікторія, Віктор, Ілля, Микола Стефанія, Настя, Катруся, командир, Валерій, хлопець, сіяч, священник, імость, аптекар, поетеса, лікар, школяр, касир, сестра, Марія, Бог.

4. *У котрому рядку допущено помилки при утворенні звертань?*

- а) Ваша Святосте, Ілля Васильовичу, високоповажний депутате;
- б) шановний професоре, Несторе Федоровичу, пане Коваленку;
- в) пане генерале, Георгію, добродію, пане господарю, слухачу.

5. *Визначте відміну та групу відмінювання іменників. Запишіть їх у формі Р.в., О.в., К.в.*

Псалтир, Микола, Ігор, Лазар, столяр, соловей, лікар, проща, гармонія, обрій, інтерв'юер, герань, знання, скрипаль, казкар, вуаль, сіль, суцвіття, рій, печаль, лижвар, зброяр, хабар, честь, гідність, тінь, мрія, козеня, вітер.

6. Від назв міст утворіть назви мешканців:

Наприклад: дрогобичани, дрогобичанин, дрогобичанка.

Львів, Київ, Уріж, Ніжин, Косів, Борислав, Батурин, Бережани, Ковель, Буча, Богуслав, Жовква, Доброміль, Суми, Ужгород, Мукачево, Кременчук, Запоріжжя, Дніпро, Пирятин, Свалява, Путивль, Донецьк, Кривий Ріг, Харків, Чернігів, Ужгород, Чернівці, Тернопіль, Івано-Франківськ, Алушта, Полтава, Вінниця, Луцьк, Збараж, Самбір, Одеса, Болонья, Венеція, Флоренція, Прага.

7. Запишіть якнайбільше назв професій, вкажіть за допомогою яких суфіксів вони утворюються, які суфікси є найбільш продуктивними.

Наприклад: дронар – суфікс - ар, вчитель – суфікс -тель, продавець – суф. –ець...

8. Утворіть вищій і найвищій ступені порівняння прикметників:

Розумний, тихий, хороший, довгий, багатий, високий, вірний, міцний, , активний, яскравий.

9. Утворіть від поданих слів прикметники, поясніть уживання суфіксів:

земля, яблуня, черешня, ключ, життя, алича, груша, марш, край, суть, бій, гроші, калина, нуль, камінь, калій, межа, мед, осінь, лебідь, село, світло, слава, срібло, сіль, козак, учень.

10. Утворіть активні та пасивні дієприкметники. За допомогою яких суфіксів вони утворюються?

Творити, будувати, перемогти, виконати, палати, боронити, квітнути, просити, зеленіти, палити, любити.

11. Простежте, як виявляється специфіка національної мови при редагуванні прийменниково-іменникових конструкцій. Для цього оформіть рубрику «Сам собі редактор», використовуючи колонититული: калька з іншої мови – українська мова.

12. Поясніть, які відповідники прийменника **по** існують в українській мові. Запишіть правильно.

По понеділках, відправити по пошті, по сімейних обставинах, відпустка по догляду за дитиною, по питаннях, по прибутті, по недовірі, іспит по математиці, по спеціальності, по контракту, по запрошенню, бандероль по замовленню, по програмі, відсутність по хворобі, справа по звинуваченню.

13. *Запишіть текст. Розставте розділові знаки при звертаннях. Підкресліть службові частини мови, назвіть їх.*

Українська мово квітко моя трояндова складно тобі сьогодні? Але ти жива моя ніжна горлице і надійде час, що ти, розправивши крила, піснею летітимеш, сонячним промінням сипатимеш, джерельною водою лятимеш, райдугою стелитимешся, ваблячи й чаруючи наші тугою зболені за тобою серця. Ти – жива. Як сонце сходить, щоб спалахнути багрянцем, освітити все довкола, зазирнути в очі кожному з нас, так і ти моя мово моя світла ромашко займешся буйним квітом і леготом, паростком завітаєш до кожного мешканця України.

Сміливіше моя мово моя яблунова квітко Ти – жива! Гадала, що смертельно хвора, що зів'яла і що вже ніколи не піднімешся, всіма покинута й забута? Ні. Ні! Україна любить тебе – як травинка роси, як сонях сонце. Надто довго страждала! .....

Красуне-Україно Захисти, візьми у свої щедрі й ніжні обійми її, нашу незаслужено забуту. Але ніжну та гарну, нещодавно знову народжену (Г. Кисіль)

14. *Який фрагмент доручення є правильним?*

1. Я, Мельник В. П., довіряю Петриці М. Т, отримати мою зарплату за серпень 2025 р.
2. Я, Мельник Віктор Петрович..., доручаю Петриці Максимові Тимофійовичу отримати належну мені зарплату за серпень місяць 2025 р.
3. Я, Мельник Віктор Петрович, ..., доручаю Петриці Максиму Тимофійовичеві, отримати належну мені зарплату за серпень 2025 року
4. Я, Мельник Віктор Петрович, доручаю моєму рідному братові Петриці Максиму Тимофійовичу, отримати мою зарплатню за серпень 2025 р.

15. *Оберіть правильний варіант вислову. Відповідь обґрунтуйте.*

Довіряю отримати – дозволяю отримати – доручаю одержати – доручаю отримати;
 виступати в якості довіреної особи – виступати як довірена особа;
 представляти інтереси довірителя – репрезентувати інтереси довірителя – обороняти інтереси довірителя;
 грошові кошти – грошові засоби – кошти;
 грошовий перевод на суму... – грошовий переказ на суму...;
 довіреність дійсна до... – довіреність чинна з ... до... – доручення чинне до... – доручення дійсне до...;
 підпис затверджую – підпис завіряю – підпис посвідчую – підпис засвідчує – розпис засвідчує.

16. *Складіть доручення на отримання належної Вам стипендії.*

17. *Оберіть правильний варіант вислову. Відповідь обґрунтуйте.*

Бувший в ужитку – уживаний – що був в ужитку – який був у вжитку;
 Вищевказані матеріальні цінності – вищезазначені матеріальні цінності – вище зазначені матеріальні цінності;
 Матеріально-відповідальна особа – матеріально відповідальна особа;
 Обіцяю повернути цю суму – обіцяю віддати цю суму – зобов'язуюся віддати цю суму – зобов'язуюся повернути цю суму;
 Одержав ось такі речі – одержав слідуєчі речі – одержав наступні речі – одержав такі речі;
 Указаний інвентар – зазначений інвентар.

18. *Напишіть офіційну розписку про отримання в бібліотеці вашого навчального закладу двох томів «Англо –українського словника» (К., 2025).*

Теми рефератів:

1. Культура усного професійного спілкування.
2. Українські прийменникові конструкції.

Література:

1. Голосовська Г. Г. Українська мова для всіх: навч. посіб. К.: ВЦ «Академія», 2013. 216 с.
2. Горпинич В. О. Морфологія української мови: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: ВЦ «Академія», 2004. 336 с.
3. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: Навч. посібн. 3-є вид. К.: Каравела, 2009. 352 с.
4. Олійник О. Б., Шинкарук В. Д., Гребеницький Г. М. Ділове мовлення. Навч. посіб. К.: Кондор, 2009. 262 с.

Практичне заняття № 13

Синтаксичні норми мови професійного спілкування

1. Особливості синтаксису мови професійного спілкування.
2. Порядок слів у реченні.
3. Однорідні члени речення.
4. Координація присудка з підметом.
5. Складні випадки керування.
6. Типові помилки в синтаксисі.
7. Написання складних і складених географічних назв та похідних від них прикметників.
8. Пунктуація при вставлених конструкціях.

9. Характеристика.

Питання для самоконтролю:

1. Які речення найчастіше вживаються у текстах офіційно-ділового стилю?
2. Які типові форми вираження присудків у текстах офіційно-ділового стилю?
3. Які помилки трапляються при використанні однорідних членів речення?
4. Назвіть різновиди синтаксичних помилок.

Завдання:

1. Поясніть типи синтаксичного зв'язку у виділених словосполученнях.

1. Г. Півторак стверджує, що **давньоруська мова і справді існувала**, але тільки на літературно-писемному рівні.

2. Саме за твори, що **увійшли до збірки «Три літа»**, Шевченка було покарано: за вироком, підписаним царем, його відправили з України **рядовим солдатом** у казахські степи, заборонивши писати і малювати (за книгою «Вічний як народ»).

3. **Виникнення письма** значною мірою вплинуло на подальший розвиток цивілізації, оскільки думки, які раніше виражалися за допомогою мови і зберігалися лише в пам'яті, стало можливим **зберігати довше** й надійніше на камені, на **глиняній табличці**, на пергаменті або папері (І. Томан).

2. Назвіть найпоширеніші синтаксичні помилки у наукових текстах та шляхи їх уникнення.

3. Вставте пропущені розділові знаки. Визначте члени речення.

1. Книги кораблі думки які плавають по хвилях часу несуть свій дорогоцінний вантаж від покоління до покоління (Ф. Бекон).

2. Любов виникає з любові коли хочу щоб мене любили я сам перший люблю (Григорій Сковорода).

3. Я належу до тих хто настільки цінує друга що ставить його над усе і вважає друзів найліпшою прикрасою життя (Григорій Сковорода)

4. Рідна українська мова гріє душу божественним вогнем вона бринить для нас небесними звуками (Іван Огієнко).

5. Жінка то наче птах Сонце в її очах Паном тебе царем Зробить. (В. Котович).

6. Ото дивно якщо ти зробиш людині добро вона тобі стає приємною. І навпаки той кому ти заподіяв щось зле неприємний тобі (В. Нестайко).

7. По дну вибалка поміж камінням справді біг струмок мив боки тому камінню полоскав зеленіську травичку що клалася на воду різними чубчиками і ніс жовте листя (Гр. Тютюнник).
8. Господь різними дорогами тягне людей до добра. Одних страхом других жадобою зиску інших особистою амбітністю ще інших подразненим самолюб'ям лише невелика часть робить добро з чистої високої любові до добра (Іван Франко).
9. Шляхетність не можна передати у спадок як не можна передати добродійність ученість побожність і таке інше кожен сам повинен цього досягти (Джованні Бокаччо).
10. Точно використовуйте слово і ви позбавите світ від половини непорозумінь (Рене Декарт).

4. *Запишіть речення з однорідними членами. Розставте і поясніть розділові знаки.*

1. Кожне явище має коріння яке пояснює його суть має й крону яка показує що воно може дати в майбутньому. Отже дерево треба вивчати не тільки з огляду на корінь і пень а й з уваги на галуззя листя квіти і овочі. (І. Франко).
2. Гавкання псів покрик і свист погоничів хурчання полоззя по снігу і тупіт кінських копит все це наповнювало душі святочністю і піднесенням (Р. Іванченко).
3. Пластинки заліплюють очі забілюють коміри вплітаються між хвостики Дарчиного волосся врешті холодними сльозинками течуть по теплих обличчях (І. Вільде).
4. Поняття добро і зло світло і п'ятьма користь і корисливість розум і зарозумілість наука й дилетантизм є антонімами людина ж має сповідувати тільки перші з цих слів (за З. Мацюк, Н. Станкевич).
5. Любіть травинку і тваринку і сонце завтрашнього дня вечірню в попелі жаринку шляхетну інохідь коня (Л. Костенко).
6. Учіться брати мої! Думайте читайте і чужому научайтесь свого не цурайтесь (Т. Шевченко).
7. Тільки я мов окаяний і день і ніч плачу На розпуттях велелюдних і ніхто не бачить і не бачить і не знає Оглухли не чують... (Т. Шевченко).
8. І мчить він без зупинки хряскотить залізними лапами несе в собі приречених безнадійних змордованих (І. Багряний).

5. *Відредагуйте речення, де порушений порядок слів.*

1. Наведені в цьому розділі, типові форми документів використовуватися можуть для укладання науково-технічної продукції.

2. За цим договором несе відповідальність за неналежне виконання обов'язків орендар.
3. Через свого представника з числа співавторів ознайомитися з усіма матеріалами мають право автори.
4. Сторони за взаємною згодою достроково мають право розірвати договір.
5. Під час перебування делегації з офіційним візитом неофіційні зустрічі організують також.
6. За взаємною домовленістю визначається місце і час проведення переговорів.
7. Якщо цього не вимагає ситуація, ділові листи не повинні бути надто довгими.

6. *Виберіть із дужок потрібну форму присудка.*

1. У 2025 році Львів (відвідали, відвідало) більше мільйона туристів.
2. У розвинутих країнах близько половини корпусних меблів (виготовляється, виготовляються) з металу і пластмас.
3. Більшість картин, представлених на виставці, (демонструються, демонструється) вперше.
4. Нині в Україні (діють, діє) кілька законів, що регулюють питання, пов'язані з працевлаштуванням випускників ВНЗ.
5. На верхню платформу Ейфелевої вежі підіймають ліфти і (веде, ведуть) 1710 східців.
6. Більшість автобусів цього підприємства (потребує, потребують) ремонту.
7. Під предметом договору (можуть, може) розумітися не тільки річ, а й яка-небудь дія, що її інша сторона має здійснити.

7. *Розставте розділові знаки у реченнях зі вставленими конструкціями:*

1. Марфа тоді її у селі за маленький зріст звали «маленькою Марфою» серцем чула, коли від тата приходив лист (Гр. Тютюнник).
2. Я виходжу з-за клубу в новенькому дешевому костюмі три вагони цегли розвантажив з хлопцями-однокурсниками, то й купив і з чемоданчиком у руці (Гр. Тютюнник).
3. Пані провадить гостю ніби Дарка тут перший раз! до її кімнати (І. Вільде).
4. Не русалонька блукає: То дівчина ходить, Й сама не зна бо причинна Що таке робить (Т. Шевченко).

8. Яка синтаксична модель є найтипівішою для академічного стилю?

- а) короткі прості речення
- б) парцельовані конструкції
- в) складні підрядні з логічною ієрархією
- г) діалогічні структури

9. Визначте різновид відокремленого члена речення

1. Дівчина, сповнена надії, дивилася вдалечінь.
2. Він ішов дорогою, не оглядаючись назад.
3. Над селом, у сизому серпанку, сходив ранок.
4. В срібнім верболозі, таємні спільники мої, не підкоривши серце прозі, співають пізні солов'ї (М. Рильський).

- а) відокремлена прикладка
- б) відокремлена обставина
- в) відокремлене означення
- г) відокремлена обставина місця

10. З'ясуйте позицію відокремленого члена щодо означуваного слова

1. Засмучений, він довго мовчав. (В. Стефаник).
2. Він ішов, задуманий і зосереджений. (М. Рильський).
4. Старий, колишній чумац, знав усі дороги степу (І. Карпенко-Карий).

- а) перед означуваним словом
- б) після означуваного слова
- в) у середині речення (відокремлений з обох боків)
- г) прикладка

11. Визначте, чим виражено відокремлений член речення

1. Обличчя його, зморшкувате й суворе, не виказувало почуттів. (Панас Мирний).
2. Він стояв, опершись на палицю (І. Франко).
3. Степ, широкий і безмежний, дихав тишею (О. Гончар).
4. Вона, сирота з дитинства, рано пізнала горе (Марко Вовчок).

- а) дієприкметниковий зворот
- б) дієприслівниковий зворот
- в) прикметниковий зворот
- г) прикладка

12. *Визначте типи односкладних речень.*

1. Темно. І тихо всередині (С. Жадан).
2. Не втекти від пам'яті. (О. Забужко).
3. Живемо далі, як уміємо (Ю. Андрухович).
4. Стук у двері. (Т. Прохасько).
5. Пахне дощем і залізом (О. Забужко)
6. Вигострю, виточу зброю іскристу (Леся Українка).
7. Не вчи орла літати, а соловейка співати (Нар. творчість).

- а) означено-особове
- б) неозначено-особове
- в) безособове
- г) називне
- д) узагально-особове

13. *Розставте пропущені розділові знаки у складних реченнях та поясніть їх:*

1. Ми всі тримаємося одне за одного – навіть тоді коли мовчимо. Навіть тоді коли здається що світ розсипається на уламки. Нас рятує пам'ять і рятує віра – у місто у людей у те що ранок обов'язково настане (А. Дронь).
2. Людина приходить у цей світ не тільки для того щоб прожити свій вік. Вона приходить щоб навчитися боліти чужим болем щоб відчутти вагу слова сказаного або неказаного щоб зрозуміти: найбільша відповідальність – це відповідальність за душу (М. Матіос).
3. Світ завжди складніший, ніж нам здається. Історія – це не підручник, а живі люди зі своїми страхами мріями й помилками. І тільки той хто здатен бачити людину за подією здатен зрозуміти час (Ю. Андрухович).
4. Місяць зорі визбирує в решето – Ті що шлях осявали колись. Всі дороги зтягнуті в ретязі Що зустрілися і не зійшлися (У. Галів).
5. Пам'ять – це єдине що тримає людину в історії. Без пам'яті вона стає перекотиполем що котиться куди вітер подме. А пам'ять це коріння яке болить, але й тримає (О. Забужко).
6. Вітрами й сонцем Бог мій шлях намітив, Та там де треба я тверда й сувора (О. Теліга).

14. *Поясніть уживання розділових знаків.*

1. Скільки нас, людства, вже є на планеті? Мільярдів шість? І серед них українці, дивна-предивна нація, яка живе тут з правіку, а свою незалежну державу будує оце аж тепер (Л. Костенко).
2. Він знав одне: відступати вже нікуди (В. Шкляр).
3. Даруся зайшла у воду по коліна – і вчула, як їй зразу стає легше (М. Матіос).
4. Любов – тендітна й беззахисна – часто приходить зненацька, – і тоді весь світ стишується, ніби визнає її владу (А. Любка).
5. Творилися великі таємниці, і першою з них було прозріння очей і пізнання сонячного світла (У. Самчук).

6. А дракон все летить і летить – у невідоме, вперед, у чорну сибірську ніч, на край світу (І. Багряний).

15. Відредагуйте фрагменти характеристик.

1. Характеристика на Ковалю подається з метою обійняти посаду виконавчого директора фірми «Резус». Проявив себе як викладач, досконало знаючий свою справу. Користується авторитетом колег. На протязі часу навчання проявив себе як добросовісний учень. Творчо застосовує свої знання по вдосконаленню правової роботи на заводі. Фахом секретаря-референта оволоділа в повному обсязі. В роботі уважна, посидюча, усидлива. Здійснює допомогу в навчанні однокласникам. Отримав друге місце в районній олімпіаді по математиці. Володіє в досконалості англійською мовою. Старанно відноситься до своїх службових обов'язків. На протязі двох років займав посаду ведучого економіста. Виявляє заінтересованість до точних наук. Характеристика видана в аспірантуру Харківської правової академії.

Теми рефератів:

1. Типові порушення норм української мови на синтаксичному рівні.
2. Складні речення в текстах офіційно-ділового стилю.

Література:

1. Блажко М., Омельчук С. Правописний практикум з української мови. Норми нової редакції «Українського правопису». К.: Грамота. 2020. 224 с.
2. Зайцева І., Калита О. та ін. Практикум з української мови за професійним спрямуванням для юристів. К.: Центр навчальної літератури. 2019. 396 с.
3. Зубков М. Українська мова. Універсальний довідник. Х.: Видавничий дім Школа. 2006. 496 с.
4. Кушлик О. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис: 3-тє вид., виправл. І допов. Дрогобич: Швидкодрук. 2017. 264 с.
5. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: Навч. посібн. 3-є вид. К.: Каравела. 2009. 352 с.
6. Олійник О., Шинкарук В., Гребеницький Г. Ділове мовлення. К.: Кондор. 2009. С. 127–130.
7. Шевчук С, Лобода Т. Практикум з української мови: модульний курс. Навч. посібник. К.: Алерта. 2017. 298 с.
8. Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови. К.: Освіта. 2012. 270 с.

Практичне заняття № 14

Мовленнєва культура – найважливіша особливість професійного спілкування. Мовленнєвий етикет

1. Мовленнєва діяльність як один із основних видів діяльності людини. Професійна мовнокомунікативна компетентність.
2. Основні комунікативні ознаки культури мовлення (правильність, точність, логічність, багатство, чистота, доречність, достатність).
3. Культура мовлення учителя. Шляхи підвищення професійної культури мовлення.
4. Мовленнєвий етикет. Невербальні засоби спілкування.
5. Написання прислівників та прислівникових сполучень.
6. Розділові знаки у складнопідрядному реченні.
7. Доповідна і пояснювальна записка.

Питання для самоконтролю:

1. Що таке мовленнєва діяльність?
2. У чому сутність комунікативно-стилістичних якостей мовлення?
3. Наскільки пов'язані поняття «правильність» і «чистота мовлення»?
4. Яке мовлення вважається образним?
5. У чому полягає специфіка професійної мовнокомунікативної компетенції?

Варто знати:

Невербальні засоби спілкування:

1. Оптичні – контакт очей, міміка, жести, одяг, поза, хода, косметика.
2. Акустичні – тембр голосу, темп мовлення, висота і сила голосу, паузи, інтонація.
3. Кінетичні – потиск руки, дотик, поцілунок.
4. Ольфакторні – запах тіла, запах косметики.
5. Просторово-часові – відстань між співрозмовниками, розміщення в просторі, тривалість контакту тощо.

Завдання:

1. Із книги В. Іванишина, Я. Радевича-Винницького «Мова і нація» опрацюйте розділи 23 («Культура мовлення»), 24 («Мовні обов'язки громадян»).
2. На основі поданого тексту прокоментуйте основні комунікативні ознаки культури мовлення.
«Як живеш, сонце моєї нації... Я не запитую – це щем і біль, що йдуть від самого серця, бо на українській землі немає місця українській мові. Так я написала кількамроків тому.

А потім була радість: прийнято Закон про державність мови, і я вимальовувала: «Українська мово, квітко моя трояндова, сьогодні твоя весна!..».

Чи ж продовжується вона, весна? Бо невже ж, доки й світу, земля не захистить рідної мови? Ні. Ні! Захистить. Вірю. Зійшла зірка надії. Нехай українська мова зараз – наче молода рослина (слабка й тендітна), але ж вона – гарна, мов уся із сонця! – помаленьку завойовує небайдужі серця. Адже, як би там не було, говорити українською мовою – стає престижним. І дуже хочеться загукати: дай нам, Боже, сили й розуму зростити, захистити, відродити її, зберігши над нею мирне небо. В Україні зійдуться шляхи різних мов – проте чистих (не суржиків), без туману двомовності, оскільки берег української мови – Україна (Г. Кисіль).

3. Які засоби невербального спілкування належать до:

- а) оптичних;
- б) акустичних;
- в) просторово-часових;
- г) тактико-кінетичних;
- г) ольфакторних.

Жести, відстань між співрозмовниками, темп мовлення, тембр голосу, жести і міміка, поза, інтонація, висота та сила голосу, контакт очей, одяг, ступені пунктуальності у часі, тривалість розмовного контакту, дотик, поцілунок, паузи, хода, потиск руки, запах тіла, запах косметики.

4. Поясніть значення слів: *етикет, церемоніал, гречність, артикуляція*. Складіть з ними речення.

5. Доповніть подані мовні формули, поясніть їх етичну функцію.

1. Скажіть, будь ласка... 2. Перепрошую, дозвольте ... 3. Допоможіть, будь ласка... 4. Покличте, будь ласка... 5. Будьте ласкаві, поясніть... 6. Прошу, якщо Ваша ласка, ...

6. Запишіть етикетні мовленнєві формули до різних мовленнєвих ситуацій: *Звертання, прохання, незгоди, вибачення тощо*.

7. Складіть діалог до поданих ситуацій, використавши етикетні мовленнєві формули.

Ситуація 1. Ви маєте намір влаштуватися на роботу, прийшли до завідувача міського відділу освіти. Вас запросили до кабінету. Зайдіть, привітайтеся, відрекомендуйте себе, підтримайте розмову.

Ситуація 2. Ви керівник установи, ведете розмову з претендентом на вакантне місце.

8. Складіть і озвучте телефонний діалог керівника структурного підрозділу і студента, якому доручено важливе завдання.

9. Виправте лексико-стилістичні помилки.

а) Багатообіцяючі слова, канцелярські приладдя, добитися результатів, рахуватися з думкою, по мірі сил, енергозберігаючі технології, вносити вклад, привити почуття гордості, по праву сторону, з моєї точки зору, ведуча організація, відкрити зошит, займатися торгівлею, закон вступив в силу, заставити зробити;

б) направлення на роботу, при рівних умовах, шампунь від перхоті, подача документів, у розстрочку, думки співпадають; чим далі; приходити до висновку; по добрій волі; заключатися в чомусь; круглий рік; говорити на українській мові; важка сізіфова праця; відігравати значення;

в) хлопчаки тікали, накивавши п'ятами; отримали вільну вакансію; вірний розрахунок – вірний виграш; винести подяку, відмічено найкращих, підвищення престижу, підодіяльник, простить не резинці, розходження в поглядах, в'яснити питання, вмішуватися у справи, важливі міроприємства, завідуючий відділом, заключити договір.

10. Запишіть складнопідрядні речення з кількома підрядними, поясніть розділові знаки.

Ми вирости в час, коли тиша була гучнішою за вибухи, коли кожен ранок починався з перевірки новин і кожен вечір – із молитви, щоб усі були живі (А. Дронь).

Ми всі тримаємося одне за одного – навіть тоді, коли мовчимо. Навіть тоді, коли здається, що світ розсипається на уламки (С. Жадан).

Розкажи, як за горою сонечко сідає, як у Дніпра веселочка воду позичає (Т. Шевченко).

Благословен той день і час, коли прослалась килимами земля, яку сходив Тарас малими босими ногами... (М. Рильський).

Вона плакала, як мала дитина, і не зводила очей з того місця, де стояв на морі човен, доки небо одразу в'яснилося, доки перестав вітер, неначе втік з моря на степи, щоб нагулятися ще на степах досхочу на роздоллі (І. Нечуй-Левицький).

11. Запишіть прислівники разом, окремо чи через дефіс, поясніть правопис:

Від...нині, не...втямки, у...тричі, по...троє, на...ура, на...гора, без...вісти, на...тще...серце, на...сам...кінець, раз...у...раз, пліч...о...пліч, сам...на...сам, сама...самотою, с...пере...сердя по...одному, по...перше, до...схочу, тишком...нишком, с...під...лоба, у...розтіч, по...українськи, по...четверо, за...світла, не...до...в...подоби, у ...стократ, по...суті, на...жаль, де...інде, десь...інде, всього...на...всього, на...віки...вічні,

за...пані...брата, не...сьогодні...завтра, по...сусідськи, по...латині,
з...боку...на...бік, у...розтіч, у...розсип, до...щенту, ні...вроку, голі...руч.

12. *Відредагуйте документи:*

а)

Викладачови кафедри практики
англійської мови Сливці Л. З.
від студента гр. ПА-2529 Б1
Карпина Захара Степановича

Пояснююча записка.

Я, Карпин Захар Степанович, не відвідував пари по англійській в зв'язку із хворобою. Довідка додається.

1. 05. 2025

підпис

б)

Декану Яценко М. П.
від викладача
Созанської О. В.

Доповідна записка

Доповідаю Вам, що II курс психологічного факультета пропустив лекцію з педагогіки на тему «Виховання особистості». Хочу, щоб Ви вжили заходів щодо студентів.

10 травня 2025 р.

Теми рефератів:

1. Мовленнєва культура – критерії професійної майстерності фахівця.

Література:

1. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Вид. 7-е, доповнене. Тернопіль: «Крила». 2024. 385 с.
2. Караванський С. До зір крізь терня, або хочу бути редактором. Львів: БаК, 2008. 120 с.
2. Пономарів О. Д. Культура слова: мовностилістичні поради : [навч. посібник]. К. : Либідь, 1999. 240 с.

3. Пономарів О. Д. Українське слово для всіх і для кожного. К. : Либідь. 2013. 360 с.

Практичне заняття № 15
Культура публічної монологічної та діалогічної мови

1. Сутність і специфіка публічної монологічної мови.
2. Родо-жанрова диференціація сучасної монологічної публічної мови (доповідь, промова, лекція, дискусія).
3. Сутність і специфіка професійного діалогічного мовлення.
4. Ділова бесіда як різновид професійної діалогічної мови.
5. Історія дискусивно-полемічної мови.
6. Суперечка як основа професійної дискусивно-полемічної мови.
7. Етика професійного спілкування.
8. Уживання складних слів-термінів у професійному мовленні.
9. Речення з прямою мовою у професійному мовленні вчителів.

Питання для самоконтролю:

1. Роль риторики у сучасному світі.
2. У чому своєрідність ораторського мистецтва?
3. Як прийнято класифікувати публічні виступи?
4. Які вимоги ставляться до сучасного оратора?
5. Що таке аргумент, доказ, доведення в публічному мовленні?
6. Що таке доповідь? З яких частин вона складається?
7. Як подолати страх перед аудиторією?
8. Якою має бути поведінка співрозмовників під час ділової бесіди?
9. З яких елементів складається службова телефонна розмова?
10. Етичні питання використання мобільних телефонів.
11. Як прийнято класифікувати ділові наради?
12. З яких реквізитів складається візитна картка?
13. Які види візитних карток ви знаєте?

Завдання:

1. Підготуйте усні доповіді на теми: «Молодь і культура мовлення»; «Мої роздуми про професію вчителя»; «Мої міркування про поняття «національність»».

2. Із поданих ознак виберіть ті, які характеризують діалогічне мовлення. Значна тривалість у часі; відбувається обмін інформацією між двома учасниками; швидкий обмін репліками; наявність випадкових слухачів; важлива роль невербальних засобів комунікації; однобічний характер

висловлювання; непідготовленість спілкування; можливість зміни теми висловлювання; небажання слухати та сприймати інформацію; наявність трьох і більше співрозмовників.

3. Створіть агітаційну промову про престиж та перспективи вашої майбутньої професії. Виступіть із цією промовою перед аудиторією.

4. Підготуйте аналіз промови свого однокласника.

Для виконання завдання скористайтеся запропонованою схемою:

1. Як оратор сформував тему, мету, представив предмет? 2. Яка композиція (вступ, основна, заключна частини) тексту і як вона спрямована на досягнення мети? 3. Монолог, діалог, полілог. 4. Логічність, послідовність і доцільність побудови промови. 5. Як сформульовано тези, наскільки вдало вибрано тип аргументації та види доказів? 6. Образна система тексту. Ключові слова. 7. Характеристика засобів милозвучності: евфонічні чергування голосних і приголосних; вимовна легкість (повноголосся, подовження, спрощення). 8. Засоби активізації уваги слухачів.

5. Виконайте тестові завдання:

Риторика – це наука, яка вивчає:

а) способи ефективного мовлення; б) способи підготовки та виголошення ораторських промов; в) способи переконання під час публічних виступів.

6. Метою ораторської промови є:

а) вплив або інформування; б) інформування або переконання;
в) витонченість виразу думки або вплив.

7. Засновником класичної риторики є:

а) Аристотель; б) Горгій; в) Квінтіліан

8. Мета промови – це:

а) результат, до якого прагне оратор; б) враження, яке він намагається справити на аудиторію.

9. Найбільш складною для оратора є аудиторія:

а) байдужа; б) конфліктна; в) прихильна.

10. Аргументація – це:

а) обґрунтування прийнятності, слушності певної тези; б) сукупність аргументів, що наводять на підтримку тези.
ної частини, завершення.

11. Метою головної частини промови є:

а) обґрунтування тез оратора; б) розкриття теми промови.

12. «Ефект рамки» полягає в тому, що найкраще запам'ятовується:

а) початок і кінець повідомлення; б) початок і середина повідомлення; в) середина і кінець повідомлення.

13. Більшу кількість інформації від оратора при першій зустрічі аудиторія отримує:

а) вербальними каналами; б) невербальними каналами

14. Культура публічного мовлення – це:

а) уміння говорити голосно;
б) дотримання мовних норм та ефективного використання мовних засобів у публічному виступі;
в) здатність імпровізувати без підготовки;
г) уміння користуватися жестами.

15. Пауза у публічному виступі використовується для:

а) прикрашання мовлення
б) логічного членування та посилення змісту
в) уникнення хвилювання
г) скорочення тексту

16. Основна мета вступу в публічному виступі:

а) подати приклади
б) зацікавити аудиторію і представити тему
в) підбити підсумки
г) навести статистику

17. Який прийом допоможе оратору привернути увагу аудиторії на початку виступу?

а) цитата або риторичне запитання
б) довгий перелік термінів
в) детальний аналіз джерел
г) складні визначення

18. Якою фразою коректно розпочати ділову телефонну розмову?

а) Алло, хто це?
б) Алло, слухаю.
в) Добрий день! Вас турбує...
г) Що ви хотіли?

6. *Запишіть терміни-іменники на економічну тематику у дві колонки залежно від написання: 1) разом; 2) через дефіс. Значення незрозумілих слів з'ясуйте за словником.*

Банк / кореспондент, банк / емітент, векселе / давець, кредито / спроможність, клієнт / одержувач, право / наступник, відео / грама, клієнт / постачальник, нетто / ставка, контр / агент, експрес / перевізник, енерго / збереження, платіжна вимога / доручення, купівля / продаж, рахунки депо / обліку, роумінг / партнери, стоп / лист, бізнес / мета, бухгалтер / економіст, бухгалтер / обліковець, бухгалтер / аудитор.

7. *Запишіть складні прикметники у три колонки (разом, окремо, через дефіс).*

Адміністративно / командна система, багато / партійний, офіційно-діловий, діаметрально / протилежний, видовжено / тупо / конічний, військово / політичний союз, нормативно / правовий акт, військово / зобов'язаний, соціально / демократична організація, суспільно / корисний, національно / визвольний рух, гео / політичний, науково / технічний, східно / слов'янський, екс / президентський, воєнно / стратегічний, вище / зазначений адміністративно / канцелярська термінологія, загально / вживана лексика, трохи / нижче / підписаний.

8. *Поставте пропущені розділові знаки при прямій мові; поясніть ужиті вами розділові знаки.*

1. Ти люби роси казав мені батько люби роси, синку. 2. Боже мій! Аж скрикнула і сплеснула руками матінка. Дитино моя! Та це ти не з того Київського! Це ж ти з України... Мати моя теж із Трипілля... Земляк. А Боже мій!.. (І. Багряний). 3. Це чудове місце подумав Радченко тут я напишу свою повість (В. Підмогильний). 4. Нічого в світі так я не люблю, як саджати щонебудь у землю, щоб проізрастало. Коли вилізає з землі всяка рослиночка, ото мені радість любила проказувати вона (О. Довженко). 5. Їй-богу, славний молодець! Сказав він сам до себе Не дивуюсь, що він очарував мою доньку. І мене самого він міг би очарувати своєю рицарською вдачею! (І. Франко).

9. *Яку стилістичну роль виконує пряма мова у тексті? Чим вона відрізняється від цитати?*

10. *Відредагуйте словосполучення / речення*

а) біжучий рядок, прийти до висновку, енергозберігаючі технології, немає смислу, з дня у день, по ліву сторону, багатообіцяючі слова, користуватися попитом, з моєї точки зору, підняти питання, по запрошенню, домоворитися з організаторами, займатися в школі, по мірі сил, добитися результатів, як нічого не бувало, по порядку, другими

словами, канцелярські приладдя, рахуватися з думкою, володіти якостями лідера, прийняти рішучі міри, робити вигляд, вносити вклад;

б) у межах науково-практичної конференції відбулось засідання круглого столу, основним лейтмотивом якого було підтримання партнерства та активна співпраця на науковій ниві. Учитель повинен привити почуття гордості за свою власну Батьківщину. По непередбаченим обставинам зустріч було скасовано.

11. Розгляньте візирець візитної картки. Прокоментуйте, з яких реквізитів вона складається. До якого виду належить цей документ?

Фірмовий знак	БОРЩАГІВСЬКИЙ ХІМІКО-ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ ЗАВОД
ВАСИЛЬЧЕНКО Олена Олексіївна	
<i>заступник директора з виробництва</i>	
вул. Миру, 17, Київ,	Тел.: (044) 471-11-22 472-22-11
Україна, 03134.	Факс: (044) 483-70-30

12. Підготуйте об'єднану візитну картку із зазначенням власного прізвища.

Теми рефератів:

1. Публічний виступ як важливий засіб комунікації переконання.
2. Риторична етика: традиції та сучасність.
3. Аудиторія: секрети публічної комунікації.
4. Риторика ділового спілкування.
5. Діалог і його організація
6. Етичні вимоги до спілкування телефоном.
7. Вербальні і невербальні компоненти діалогу.
8. Стратегії поведінки під час ділової бесіди.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. К.: Видавничий центр «Академія». 2004. С. 191 – 195.
2. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: Навчальний посібник 2-е вид. К.: Каравела. 2008. С. 37– 52.

3. Палеха Ю. І. Ділова етика : Навч. посібн. К.: Вид-во Європ. ун-ту. 2002. С. 63 – 69, 140 – 153.
5. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : Навч. посібн. К.: Знання. 2006. С. 223 – 234.
7. Хміль Ф. І. Ділове спілкування : Навч. посібн. К.: Академвидав, 2007. С. 111. 154.
8. Чмут Т. К., Чайка Г. Л. Етика ділового спілкування : Навч. посібн. К.: Вікар. 2002. С. 162 – 178.
9. Шевчук С. В. Ділове мовлення для державних службовців : Навч. посібн. К.: Арій. 2008. С. 88 – 113.
10. Шевчук С.В. Українське ділове мовлення: Підручник. К.: Арій. 2009. С. 459. 470.

ДОДАТКИ

Додаток 1

МАТЕРІАЛИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (взірець)

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Кафедра української мови
Українська мова за професійним спрямуванням
Контрольна робота
В-1

I рівень

1. *Мовні одиниці, яким властиві постійний склад компонентів і їх порядок, звичність звучання, відтворюваність готових блоків, називаються:*
а) суржиком; б) професіоналізмами; в) мовними кліше.
2. *У якому рядку розміщені тільки ті прикметники, від яких не можна утворити ступені порівняння:*
а) веселий, маленький, круглий, сухий, чужий;
б) м'який, низький, глухий, холодний, смисловий;
в) кам'яний, жовтогарячий, зелен, хворий, предобрий.
3. *У якому реченні порушено норми вживання присвійних займенників:*
а) Учителька запропонувала учневі прочитати свою доповідь;
б) Він цілий вечір думав, як написати свою автобіографію;
в) У своєму атестаті я не маю жодної трійки;
г) На їхньому подвір'ї видно дві машини.
4. *До якої категорії лексики належать слова **сплошний, ходатайство, вкладиш, слідуочий**:*
а) вульгаризми; б) діалектизми; в) суржик; г) неологізми.
5. *Державні стандарти передбачають таке розміщення штампа у документах:*
а) кутове; б) поздовжнє; в) кутове і поздовжнє.

II рівень

1. *Поясніть семантичні відмінності між словами, утворіть із ними словосполучення:*
дипломат – дипломант – дипломник.
2. *Відредагуйте подані речення відповідно до норм літературної вимови.*
Яка Ваша адреса проживання?
Розгляньте прейскурант цін.
Завод заключив договір про продаж нові техніки.
3. *Утворіть форму Кличного відмінка:*
Максим Петрович, Петро Савич, Сергій Іванович, хлопець, школяр, слухач, Людвіг, отець Андрій, Антоніна Федорівна, Нетудихата.
4. *Запишіть слова, розкривши дужки:*
(К,к)иянка, (Ф,ф)ранкова поезія, (Д,д)ніпровські кручі, (П,п)резидент США, (Б,б)удинок
(У,у)чителя, (З,з)аслужений (У,у)читель, (Н,н)аціональний (Б,б)анк, (Д,д)ержавний
(А,а)рхітектурно-(І,і)сторичний (З,з)аповідник «(С,с)офіївський (М,м)узей», (К,к)андидат
(Б,б)іологічних наук, (Д,д)амоклів меч.

III рівень

Охарактеризуйте родо-жанрову диференціацію сучасної монологічної публічної мови.

Додаток 2**ЗРАЗКИ ДОКУМЕНТІВ****I.**

Ректорові
Дрогобицького державного
педагогічного університету
імені Івана Франка
проф. Бодак В. А.
студента 4-го курсу ФУІФ
Копача Андрія Васильовича

Заява

Прошу перевести мене з денної на заочну форму навчання у зв'язку з працевлаштуванням.

До заяви додаю:

1. Довідку з місця роботи.
2. Копію залікової книжки.

12. 02. 2025

(Підпис)

II. Автобіографія

Я, Дрогобицька Роксолана Михайлівна, народилася 20 серпня 2008 року в с. Ралівка Самбірського району Львівської області.

З 2014 до 2025 року навчалася у Ралівському опорному закладі загальної середньої освіти імені Івана Франка.

2025 року вступила до Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка на біолого-природничий факультет денної форми навчання, де навчаюся і зараз.

Склад сім'ї:

Батько – Дрогобицький Михайло Іванович, 1973 р. н., столяр.

Мати – Дрогобицька Галина Петрівна, 1980 р. н., домогосподарка.

Сестра – Рупа Богдана Михайлівна, 2010 р. н., учениця 11-го класу Ралівського опорного закладу загальної середньої освіти імені Івана Франка.

Домашня адреса: 82100, м. Дрогобич, вул. В. Великого, 5, гурт. №5, кім. 207 А.

1. 05. 2026

Підпис

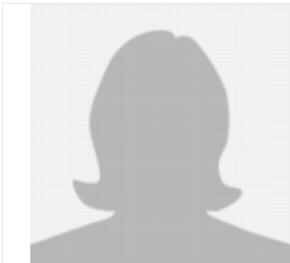
III.

Резюме

МИРОСЛАВА ПЕТРІВ

вул. Пилипа Орлика, 40
м. Львів, 799938

тел. 240-69-04
моб. : +38 (000) 000 00 00
e-mail: 0000@gmail.com

Мета: заміщення вакантної посади вчителя математики.

Особисті дані: українка, 1988 року народження, одружена, маю доньку 8 років.

Освіта: вересень 2005 р. – червень 2010 р. – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка , фізико-математичний факультет, спеціальність «вчитель математики», диплом бакалавра (денна форма навчання);

вересень 2010 р. – червень 2011 р. – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, фізико-математичний факультет, спеціальність «вчитель математики», диплом магістра (заочна форма навчання).

Додаткова освіта: березень 2009 р. – Семінар «Психологія дитини», м. Львів;

січень – квітень 2011 р. – Курси англійської та німецької мови, «WeCanTranslate», м. Львів.

Досвід роботи: червень 2012 р. – вересень 2017 р. – вчитель математики у Стрийській ЗОШ № 3.

Додаткова інформація: володію комп'ютером (MS Office (Excel, Word, Power Point), інтернет); знання мов: українська – рідна; німецька – володію вільно; англійська – середній рівень, італійська – середній рівень; маю досвід класного керівництва, вмю працювати зі шкільними документами; хобі: музика, аеробіка, вишивання.

Особисті якості: відповідальна, пунктуальна, справедлива, рішуча, працьовита, активна, комунікабельна.

IV.

Директорові Інституту української мови
НАН України

акад. Дерев'янченку В. В.

канд. філол.наук Цвірчака Івана
Михайловича

Пояснювальна записка

Я, Цвірчак Іван Михайлович, затримався у відрядженні на три дні в Самбірському фаховому педагогічному коледжі імені Івана Филипчика у зв'язку з наданням допомоги викладачам у підготовці до свята Днів української культури та моїм виступом на вечорі.

24.11.2025 р.

(підпис)

V.

Деканові
біолого-природничого факультету
ЛНУ ім. І. Франка
доц. Височанській С.Я.

куратора групи БХ-2428 Б
Городиської Ірини Михайлівни

Доповідна записка

Доводжу до Вашого відома, що студенти групи БХ-2428 Б 14. 05. 2025 р. не з'явилися на практичне заняття з біології. Прошу вжити заходів щодо студентів цієї групи.

19. 05. 2025

(Підпис)

VI.

ПРОТОКОЛ № 12

10. 02. 25

м. Борислав

загальних зборів акціонерів ВАТ «Укрнафта»

Присутні: 63 особи (реєстраційний листок додається)
Голова: В. Й. Шаробура
Секретар: О. І. Панасюк

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

1. Звіт Правління про результати фінансово-господарської діяльності Товариства за 2024 рік.
2. Визначення основних напрямів діяльності Товариства на 2024 рік.
3. Переобрання членів Правління Товариства.

I. СЛУХАЛИ:

Звіт голови Правління Старовойт І. В. про результати фінансово-господарської діяльності Товариства (текст додається).

ВИСТУПИЛИ:

Голова Наглядової ради Товариства Стеф'юк Р. П. – наголосив на важливості внесення змін і доповнень до Положення про Правління Товариства.

Голова Ревізійної комісії Чабаненко М. І. – висловила зауваження Ревізійної комісії щодо фінансово-господарської діяльності Товариства за 2024 рік.

УХВАЛИЛИ:

1. Звіт Голови Правління Старовойт І. В. схвалити.
2. Пропозицію Стеф'юка Р. П. взяти до уваги.

Голова

(підпис)

В. Й. Шаробура

Секретар

(підпис)

О. І. Панасюк

VII.**ВИТЯГ ІЗ ПРОТОКОЛУ № 5**

25. 04. 25

м. Дрогобич

засідання профспілкового комітету

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

I. СЛУХАЛИ:

Куцик О. А. Інформація про надання путівки до лікувально-профілактичного санаторію «Україна» доцентів кафедри української літератури та теорії літератури Дмитрів І. І.

УХВАЛИЛИ:

Надати доцентів кафедри української літератури та теорії літератури Дмитрів І. І. путівку до лікувально-профілактичного санаторію «Україна».

Голова

(Підпис)

Секретар

(Підпис)

VIII.**ДОРУЧЕННЯ**

Я, Іванів Марія Петрівна, (паспорт серії КА № 214782, виданий Дрогобицьким МВ ГУ МВС України у Львівській області 18 липня 1996 року) доручаю Шевчукові Миколі Дмитровичу (паспорт серії СК № 634538, виданий Дрогобицьким МВ ГУ МВС України у Львівській області 23 червня 1997 р.) отримати в касі Дрогобицького заводу автомобільних кранів належну мені заробітну плату за березень 2025 р. Доручення видане без права передоручення і дійсне до 20 квітня 2025 року.

02.04.2025

(Підпис)

Підпис Іванів М.П. засвідчую:

Начальник відділу кадрів

(Підпис)

Л.Д.Панова

06.03.2025 р.

IX.

РОЗПISKA

Я, Карпин Іван Романович, отримав від Гарасим'яка Ігоря Петровича у користування телефон марки Lenovo S 5 у задовільному стані. Зобов'язуюся повернути згадану річ у вказаний термін.

10.02. 2025р.

Підпис

X.

Характеристика

Гриника Миколи Романовича,
учня 11 класу Дрогобицької гімназії №1
2007 року народження, українця.

Гриник Микола навчається в Дрогобицької гімназії №1 з 5 класу. Зарекомендував себе як здібний учень.

До навчання ставиться сумлінно, має глибокі і міцні знання з усіх предметів, усебічно розвинений. Особливий інтерес виявляє до предметів природничого циклу, був переможцем гімназійних та міських олімпіад з біології та хімії

Гриник Микола відвідує Дрогобицьку музичну студію при Дрогобицькому музичному коледжі імені В. Барвінського по класу гітари, виступав перед учнями з доповіддю «Сучасна музика». Протягом навчання в гімназії виявляв активність у громадській роботі, двічі був обраний до учнівського парламенту.

Відповідальний, вимогливий до себе, самокритичний. Має повагу серед однолітків, товаришів і вчителів.

За відмінне навчання, зразкову поведінку та активну участь у громадській роботі педагогічна рада гімназії просить міський відділ освіти нагородити Гриника Миколу золотою медаллю.

Директор школи
Класний керівник

(підпис)
(підпис)

І.І.Лепкий
Н.І. Онищак

XI.**Анотація**

Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: Навч. посіб. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 360 с. (Альмаматер).

Навчальний посібник створено відповідно до сучасних концепцій викладання української мови за професійним спрямуванням і зорієнтовано на формування у студентів мовнокомунікативних компетенцій. У ньому розглянуто загальні відомості з курсу культури сучасної української мови, стилістичну диференціацію сучасної української мови, специфіку професійної, наукової і ділової мови, текстові норми наукового та офіційно-ділового стилів, правила оформлення наукової роботи і ділових паперів. Особливу увагу приділено культурі публічного виступу, діалогу, етиці мовного і професійного спілкування. Засвоєнню проблематики, наближенню знань до практичних потреб сприятимуть запропоновані завдання та вправи, додатки, короткий термінологічний словник. Для студентів вищих навчальних закладів. Прислужиться тим, хто прагне ефективно використовувати мовний ресурс у всіх ділових ситуаціях.

XII.**Рецензія**

на реферат Данилів Ганни Андріївни

«Теорії моногенезу та полігенезу у мовознавчій науці»

У роботі висвітлено природу моногенезу і полігенезу як мовного явища крізь призму поглядів відомих мислителів, учених.

Актуальність дослідження не викликає сумніву, оскільки питання моно- і полігенезу залишається сьогодні дискусійним і недостатньо вивченим.

Рецензована праця складається з трьох розділів, кожен з яких постає аналітико-критичним і системно-пошуковим поглядом на окреслену лінгвістичну проблему.

Авторка концентрує увагу на історичних аспектах проблеми походження мови, детально розглядає картину витоків явища моногенезу у світлі традиційних та сучасних теорій. Зокрема, аналізує лінгвістичні концепції К. Аткінсона, А. Шлейхера, А. Вержбовського, М. Данна. Окремо розглянуто теорію полігенезу у світлі вчень М. Марра, Й. Шмідта, М. Трубецького.

Досить ємний і змістово насичений пункт 2.1. другого розділу, присвячений питанню мовного онтогенезу як предметові наукової уваги К. Аткінсона. З'ясовано, що теоретичні висновки, запропоновані дослідником, не завжди збігаються з реальними фактами.

Стрижневою тезою дослідження є думка про те, що важко прийняти лише одну з гіпотез – моногенезу чи полігенезу. Попри те, що обидва протилежні підходи щодо походження мови отримали своє раціональне зерно, все ж таки, як вважає Данилів Г. А., більш поширеною у науковому світі є теорія моногенезу.

Серед моментів, на які слід було звернути більше уваги, назовемо такі: чіткішого формулювання потребують висновки до розділів, необхідне уніфіковане подання прізвищ та ініціалів.

Робота виконана на належному науковому рівні, містить висновки, що становлять теоретичний і практичний інтерес.

Реферат заслуговує оцінки «відмінно».

к. ф. н., доцент
кафедри української мови
ЛНУ імені Івана Франка

О. М. Палійчук

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

I. БІОЛОГІЧНІ ТЕРМІНИ

Абіотичні фактори	фактори неорганічного походження
Акрон	головна лопать членистоногих
Амебоїдний рух	пересування в амебі деяких клітин
Базальне тільце	внутрішньоклітинна структура еукаріотів
Безхребетні	тварини, в яких на відміну від хребетних немає хорди або хребта
Біоценоз	сукупність живих організмів
Вегетативний полюс	найбагатша на поживні речовини частина (ділянка) яйця
Гетерогенез	зміна способів розмноження в організмів протягом двох або більше поколінь
Гетеротрофи	організми, які живляться органічними речовинами
Гідробіонти	організми, що живуть у водному середовищі
Генотип	сукупність усіх генів організму, успадкованих ним від батьків
Джгутики	ниткоподібні рухливі відростки клітин
Ентомологія	наука, що вивчає комах
Епітелій	тканина, що вкриває тіло тварин
Зоофаги	організми, які живляться тваринною їжею
Зябра	органи дихання водних тварин
Інфузорії	одноклітинні тварини
Ксерофіли	тварини, пристосовані до посушливих умов життя
Кутикула	шар щільної речовини, що вкриває поверхню клітин епітелію
Лялечка	одна із стадій розвитку комах
Міоцити	м'язові клітини
Нейрони	нервові клітини
Оцвітина	зовнішні покривні частини квітки, які захищають тичинки та маточку і сприяють запиленню
Пагін	стебло з листям і бруньками, яке утворюється протягом одного вегетаційного періоду

Пектин	полісахарид, що є компонентом клітинної оболонки бактерій, грибів та рослин
Поліфаги	організми, здатні споживати різні за походженням продукти
Прилистки	листокоподібні утворення біля основи листка, які захищають молодий листок та пазушну бруньку
Примати	ряд найбільш організованих (насамперед розумово) ссавців, до яких належать мавпи та людина
Прищепи	живець рослини або брунька, які приживлюються на іншу рослину, яка звичайно має власний корінь
Регенерація	відновлення організмом втрачених або ушкоджених органів і тканин, а також відновлення цілого організму з його частини
Рибосоми	найдрібніші органели клітини, функцією яких є синтез білка; єдині серед органел, що не мають мембрани
Симбіоз	усі типи співіснування організмів різних видів
Стебло	осьовий вегетативний орган рослини, що має необмежений верхівковий ріст
Суцвіття	спеціалізований квітконосний пагін, який має квітки та видозмінені листки
Фауна	сукупність видів тварин, що живуть на певній території.
Флора	сукупність видів рослин на певній території, яка склалася історично
Фотосинтез	процес утворення зеленими рослинами органічних речовин з вуглекислого газу та води за допомогою світлової енергії, що поглинається хлорофілом
Хорда	первинна кістякова вісь у хордових тварин і людини
Щеплення	пересаджування стеблових живців або бруньки однієї рослини (прищепи) на стебло іншої рослини (підщепи) з наступним їх ростом (яблуна, груша тощо)

(цит. за: Словник української біологічної термінології. К.: КММ, 2012. 744 с.)

II. ЕКОНОМІЧНІ ТЕРМІНИ

Аукціон – відкриті (публічні) торги на конкурсній основі, де покупцем стає той, хто запропонував максимальну ціну.

Банк – фінансово-кредитна установа, яка займається залученням і розміщенням грошових коштів (посередник на грошовому ринку).

Бізнес – діяльність, що приносить дохід, або є джерелом збагачення.

Бізнес-план – комплексний план розвитку фірми, обґрунтування доцільності залучення позичкового капіталу.

Брокер – посередник, який за винагороду (відсоток від вартості операції) здійснює купівлю-продаж цінних паперів, товарів та інших об'єктів власності.

Бюджет держави – грошові доходи та видатки держави, її кошторис.

Девальвація – здешевлення грошей, яке проявляється через зменшення золотого вмісту грошової одиниці країни (за часів дії золотого стандарту) або зниження обмінного курсу грошової одиниці відносно іноземних валют.

Дезінфляція – зниження темпів росту інфляції або повне її припинення.

«Демографічний вибух» – стрімкий ріст населення планети, головним чином в країнах, що розвиваються.

Демонізація – заходи держава, спрямовані на розвиток і захист конкурентного середовища, недопущення або істотне обмеження проявів монополізму в економіці.

Демпінг – продаж товарів на ринках інших країн за цінами, нижчими від внутрішніх, з метою витіснення конкурентів. Розглядається як метод нечесної конкуренції, проти якого зазвичай застосовують антидемпінгові мита.

Деномінація – укрупнення грошової одиниці шляхом заміни у певній пропорції старих грошових знаків на нові.

Депозит – грошові активи, що вкладені у банк з метою одержання відсотків.

Дефолт – невиконання державою своїх фінансових зобов'язань перед кредиторами, відмова від сплати боргу.

Диверсифікація – розподіл інвестицій між різними об'єктами з метою зниження ризику.

Дивіденд – дохід, який отримує акціонер з чистого прибутку акціонерного товариства.

Дилер – біржовий посередник, котрий проводить операції від свого імені та за власний кошт.

Дисконт – знижка з ціни (наприклад, банки скуповують векселі фірм за цінами нижче їх номіналу).

Дисконтування – процедура, що дає змогу визначити сьогоднішню цінність майбутнього доходу за існуючої норми позичкового процента.

Дискримінація на ринку праці – наймання працівників на умовах нерівної плати за послуги рівної продуктивності. Зазвичай така дискримінація чиниться за національною, расовою, релігійною, статевою та іншими ознаками.

Диспаритет цін ("ножиці цін") – невідповідність між продажними цінами на ринку сільгосппродукції (занижені ціни) та цінами на ринку промислових товарів (завищені ціни).

Дистриб'ютор – посередник (фізична чи юридична особа), який реалізує споживачам або дрібним торгівцям продукцію, придбану оптом у виробника.

Економіка – економічна наука, що вивчає принципи розподілу обмежених виробничих ресурсів з метою забезпечення максимального добробуту людини і суспільства в цілому.

Економічна безпека – спроможність країни власними силами і ресурсами нейтралізувати деструктивні чинники, що несуть загрозу національним економічним інтересам і державі.

Інфляція – стійке зростання загального, або середнього, рівня цін на товари й послуги, спричинене порушенням закону грошового обігу.

Інфраструктура – сукупність галузей і сфер, які створюють умови для функціонування виробництва.

Іпотека – застава нерухомого майна для одержання кредиту.

Консалтинг – здійснюване на комерційних засадах управлінське консультування.

Консолідований державний бюджет – бюджет центрального уряду та бюджети місцевих органів влади.

Консорціум – тимчасова добровільна угода кількох фірм, банків, а можливо, і органів державної влади, щодо спільної реалізації певного проекту, який потребує значних інвестицій.

Контрольний пакет акцій – кількість акцій, достатня для реального контролю за діяльністю акціонерного товариства.

Концентрація виробництва (капіталу) – процес поступового нарощування виробництва, виросання великих підприємств за рахунок власних і позичкових фінансових ресурсів.

Концерн – найбільш поширена форма корпорації у промисловості, для якої характерним є багатогалузевий характер діяльності, поєднання жорсткого централізованого управління щодо капіталовкладень з широкою господарською самостійністю підприємств.

Концесія – надання в експлуатацію іноземному інвестору на певний період об'єктів державної власності.

Ліцензування – видача державними органами дозволу на право займатися певним видом діяльності.

Лобізм – вплив на політичні рішення з метою створення сприятливих умов для діяльності певного бізнесу чи фірм.

Макроекономіка – напрям (розділ) економічної теорії, що вивчає економіку країни в цілому, як систему національного господарства; в центрі її уваги, зокрема, національний продукт і дохід, безробіття та інфляція, економічне зростання та циклічні коливання ділової активності. **Маркетинг** – вид фахової діяльності, яка спеціалізується на вивченні споживацьких потреб з метою їх найповнішого задоволення.

Мікроекономіка – напрям (розділ) економічної теорії, що вивчає поведінку окремих економічних суб'єктів (домогосподарств, фірм), мотиви прийняття ними економічних рішень та їх взаємодію на ринку.

Латоспроможність – здатність виконати боргові зобов'язання за рахунок майна (активів).

Повна зайнятість – стан зайнятості, за якого безробіття не перевищує своєї природної норми.

Податки – обов'язкові і першочергові платежі економічних суб'єктів у бюджет держави та місцевих органів самоврядування, здійснювані для фінансування суспільних витрат у визначеному законодавством порядку.

(Цит. за: Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник. К. : Кондор. 2006. 355 с.)

III. ІСТОРИЧНІ ТЕРМІНИ

Абсолютна монархія – форма правління, за якою влада (законодавча, виконавча, судова) цілковито належить одній особі (цареві, королю, імператору).

Автократія (самодержавство) – система управління, що виявляється у необмеженій і безконтрольній владі однієї особи.

Автономія – відносно самостійні у здійсненні державної влади або місцевого самоврядування територіальні утворення у межах певної держави.

Авторитаризм – система влади, що характерна для антидемократичних політичних режимів. Влада концентрується в руках однієї особи або одного державного органу, при цьому занижується або виключається роль представницьких інститутів влади, ущемляються основні політичні права і свободи. Крайня форма авторитаризму – тоталітаризм.

Анексія (лат. *annexio* – приєднання) – насильницьке приєднання, загарбання однією державою всієї (або частини) території іншої держави, народу.

Аннали – (лат. *annales*, від *annus* – рік) давньоримські, а також середньовічні літописи. У широкому значенні – запис найбільш значних подій за роками.

Антанта (франц. *Entente* – згода) – військово-політичний союз між Великобританією, Францією та царською Росією, створений 1904 – 1907 рр. на противагу т. зв. Троїстому Союзу (Німеччина, Австро-Угорщина, Італія) в боротьбі за перерозподіл світу.

Аристократія (грец. *aristokratia* - влада найкращих, найзнатніших) – форма правління, за якої державна влада належить привілейованій меншості; вищий, привілейований стан (група) певного суспільства, що володіє особливими правами чи можливостями.

Артефакт (*arte* штучно; *factus* зроблений) – річ, предмет, що є продуктом цілеспрямованої людської діяльності (на відміну від природних об'єктів).

Археологія – самостійна історична дисципліна, що вивчає первісні, стародавні та середньовічні пам'ятки.

Бонапартизм – одна з форм диктатури буржуазії, яка спирається на армію; реакція на прогресивні перетворення в суспільстві в умовах революції.

Боністика – допоміжна історична дисципліна, яка вивчає історію паперових грошей.

Бояри – верхівка панівного класу феодального суспільства в Київській Русі

Брахіграфія – різновид палеографії, яка вивчає скорочення у письмі.

Братства – національно-релігійні громадські організації православних міщан (жителів міст) України та Білорусі, які виникли в XVI ст.

Васал (лат. *vassus* – слуга) – феодал (у середньовічній Західній Європі), який одержував земельне володіння від могутнішого феодала-сеньйора.

Віче – народне зібрання, форма громадського волевиявлення часів Київської Русі. Існувало поряд із владою князя і було безпосереднім продовженням родоплемінних порядків, коли всі члени роду брали участь у вирішенні спільних справ.

Вотчина – одна з форм феодальної власності часів Київської держави, яку власник мав право передати у спадщину, продати, обміняти, поділити тощо. Термін походить від слова "отчина" – батькова власність.

Геноцид (грец. *genos* – рід і лат. *caedo* – вбиваю) – здійснювані владою масові переслідування, гоніння і навіть знищення певної національної, етнічної, расової, соціальної, культурної, релігійної спільноти.

Геополітика (грец. *geo* – земля і *politika* – політика) – політологічна концепція, що вбачає в політиці якоїсь держави визначальну роль географічних чинників (просторове розташування країни, клімат, розмір території, кількість населення, наявність природних ресурсів та ін.).

Гласність – один із найважливіших принципів демократизму, який полягає у невід'ємному праві кожного громадянина на отримання повної та вірогідної інформації з будь-якого питання громадського життя, що не становить державної чи військової таємниці.

Городові козаки – частина українського козацтва, яке проживало не на Січі, а на волостях або городах – землях, що були під владою місцевої адміністрації Великого князівства Литовського; назва козацького стану у XVII—XVIII ст., до якого належали особи, внесені до козацьких списків (компутів).

Данина – найдавніша форма оподаткування населення, яка в різних історичних епохах здійснювалася у формі прямого державного податку, військової контрибуції, феодальної ренти тощо.

Демагогія – форма свідомого введення в оману широких мас, спекуляція на реальних труднощах і проблемах, потребах і сподіваннях людей з метою досягнення політичного успіху.

Демократія (грец. *demos* — народ; *cratos* - влада) – форма державно-політичного устрою суспільства, яка ґрунтується на визнанні народу джерелом влади.

Депортація (лат. *deportatio* — вигнання, вислання) – примусове виселення з місця постійного проживання, навіть вигнання за межі держави, особи чи групи осіб, частини населення, визнаних правлячим режимом як соціальне небезпечні.

Держава – форма організації суспільства, носій публічної влади, сукупність взаємопов'язаних установ і організацій, які здійснюють управління суспільством від імені народу.

Деспотизм – система державного устрою, необмежена монархія, яка характеризується абсолютним свавіллям влади та безправ'ям підданих; самовладдя, жорстоке придушення волевиявлення

Династія – кілька монархів з одного й того ж роду, які змінюють один одного на престолі з правом успадкування.

Дружина – загін воїнів, об'єднаних навколо вождя племені, згодом князя, короля, збройні загопи в Київській державі, які становили постійну військову силу, члени якої брали участь в управлінні князівством та особистим господарством князя.

Доктрина – систематизоване філософське, політичне чи ідеологічне учення, сукупність принципів, концепцій

Експансія – розширення сфери впливу держав, громадських груп, організацій, здійснюване насильницькими або іншими подібними засобами.

Етнонаціональні відносини – відносини між суб'єктами національно-етнічного розвитку – націями, народностями, національними групами та їх державними утвореннями.

Етнополітика – це сфера суспільного життя в багатонаціональних державах, до якої відносяться політичні взаємовідносини державної нації з етнічними групами всередині держави, а також етнічних груп між собою.

Етнос – позачасова, позатериторіальна, позадержавна спільнота людей, об'єднана спільним походженням, культурою, мовою, історією, традиціями та звичаями, самосвідомістю та етнімом (назвою).

Закон – нормативно-правовий акт, що приймається з ключових питань суспільного, державного життя і має вищу юридичну силу.

Земства – органи місцевого (земського) самоврядування, створені, згідно з земською реформою 1864 р., у більшості губерній Європейської Росії, в т. ч. України.

Імперія – велика держава, що складається з метрополії та підпорядкованих центральній владі держав, народів, які примусово інтегровані до єдиної системи політичних, економічних, соціальних та культурних взаємозв'язків. І. виникають внаслідок загарбання територій, колонізації, експансії, інших форм розширення впливу наддержави.

Історіографія (грец. «історія» та «пишу») – 1) сукупність «вторинних текстів» з якогось конкретного історичного питання; 2) наука, яка вивчає специфіку та закономірності провадження історичних досліджень, особливості творчої праці істориків, тобто – наука про історичну науку.

Історіософія (грец. historia та sophia мудрість) – сукупність суспільно-світоглядних ідей, які складають ціннісний каркас в філософському осмисленні історії.

Історія – (грец. historia - розповідь про минуле, про пізнане), процес розвитку природи і суспільства; комплекс суспільних, гуманітарних і інших наук (історична наука), що вивчають минуле людства у всій його конкретності і різноманітті. Досліджує факти, події і процеси на базі історичних джерел.

Коаліція – об'єднання, союз на добровільних засадах держав, групи держав, політичних партій тощо для досягнення спільної мети (наприклад, для формування уряду та участі в ньому).

Консерватизм – політична ідеологія і практика суспільно-політичного життя, зорієнтована на збереження і підтримання існуючих форм соціальної структури, традиційних цінностей і морально-правових засад.

Конституція – основний закон держави, що закріплює суспільний і державний устрій, порядок утворення, принципи організації та діяльності державних органів, виборчу систему, основні права та обов'язки громадян.

Контрибуція – примусові грошові або натуральні побори з населення; грошова сума, яку за умовами мирного договору держава-переможниця стягує з переможеної держави.

Конфедерація – союз суверенних держав, які зберігають незалежність і об'єднані для досягнення певних спільних цілей (переважно зовнішньополітичних, воєнних), для координації своїх дій.

Культ особи – єдиновладдя тоталітарного типу, часто релігійного характеру, що означає раболіпство, сліпе поклоніння «божеству».

Легітимація – процес здобуття суспільного визнання та підтримки соціальними та політичними суб'єктами.

Легітимність – соціальне визнання, виправданість, обґрунтованість та значущість складових соціально-політичних процесів.

Лібералізм – політична та ідеологічна течія, що об'єднує прихильників парламентського ладу, вільного підприємництва та демократичних свобод і обмежує сфери діяльності держави.

Монархія – форма правління, за якої верховна влада формально (повністю або частково) зосереджена в руках однієї особи – глави держави – спадкоємного монарха.

Монетаризм (< фр. monétaire грошовий, фінансовий) – економічна теорія, за якою грошова маса, що знаходиться в обігу, відіграє вирішальну роль в економічній політиці держави.

Наратив (лат. nārrātio розповідь, оповідання) – описові історичні джерела.

Наративний – оповідальний.

Націоналізм – ідеологія і політика, які проголошують націю однією з найвищих цінностей, стверджуючи, що нація має бути вільною, окремим політичним цілим (автономією, суверенною державою).

Національно-визвольний рух – боротьба народів, спрямована на ліквідацію іноземного панування, іноземного гноблення і завоювання національної незалежності, реалізацію нацією її права на самовизначення, створення національної держави.

Нація – історична спільність людей, що складається у процесі формування спільності території, економічних зв'язків, мови, етнічних особливостей культури та характеру.

Нова Січ – соціально-політична та військова організація запорізьких козаків на р.Підпільна у 1734-1775 роках.

Олігархія (грец. oligarchia – влада небагатьох) – політичне та економічне панування, влада, правління невеликої групи людей, а також сама правляча група. Термін було запроваджено Платоном і Арістотелем у V – IV ст. до н. е. для позначення однієї з найгірших, на їхню думку, форм правління, коли «владарюють багаті, а бідні не беруть участі у правлінні». Розрізняють О. аристократичну і фінансову.

Опозиція (лат. oppositio – протиставлення) – протидія, опір певній політиці, політичній лінії, політичній дії; організація, партія, група, особа, які виступають проти панівної думки, уряду, системи влади, конституції, політичної системи в цілому.

Парламент (лат. parlare – говорити, розмовляти) – найвищий законодавчий і представницький орган влади в державі з республіканською формою правління, який обирається населенням.

Парламентаризм – система правління, згідно з якою законодавча влада належить виборному парламенту.

Плебіцит – усезагальне опитування громадян з метою виявити їхню думку, волю й позицію щодо якогось спільного й значущого питання.

Плюралізм – ідейно-регулятивний принцип суспільно-політичного й соціального розвитку, що випливає з існування декількох (чи багатьох) незалежних начал політичних знань і розуміння буття; система влади, заснована на взаємодії та протилежності дій політичних партій і громадсько-політичних організацій.

Повіт – адміністративно-територіальна одиниця, складова частина губернії.

Політика внутрішня – діяльність державних органів, установ, правлячих партій, спрямована на узгодження інтересів окремих верств населення країни, на певне їх підпорядкування та можливе за конкретних умов задоволення, на збереження існуючого стану в суспільстві або на цілеспрямоване його перетворення, на забезпечення цілісності, взаємозв'язку і взаємодії окремих сфер суспільства.

Політика зовнішня – загальний курс держави в міжнародних справах, який регулює відносини з іншими державами та міжнародними організаціями відповідно до потреб, цілей і принципів її внутрішньої політики.

Посадник – місцевий представник князівської влади.

Радикал – прихильник крайніх, рішучих дій, поглядів.

Революція – докорінна якісна зміна, різкий стрибкоподібний перехід від одного якісного стану до іншого, від старого до нового; докорінний переворот у житті суспільства, який приводить до ліквідації віджилого суспільного ладу й утвердження нового.

Реєстрові козаки – частина українських козаків, узятих урядом Речі Посполитої на військову службу і внесених в особливий список (реєстр).

Республіка – форма державного правління, за якої вища влада належить виборним представницьким органам, а глава держави обирається населенням або представницьким органом.

Референдум – спосіб прийняття законів та інших рішень з найважливіших питань суспільного життя прямим волевиявленням громадян через усенародне голосування.

Сейм – станово-представницький орган за доби феодалізму в Чехії, Польсько-литовській державі; верховний орган державної влади і законодавчий орган Польщі.

Сепаратизм – рух за територіальне відокремлення тієї чи іншої частини держави з метою створення нового державного утворення або надання певній частині держави автономії за національними, релігійними чи мовними ознаками.

Смерд – селянин (у Давній Росії), який належав до селянської общини й отримував від князя землю, сплачуючи йому данину.

Соціал-демократія – ідеологічна й політична течія, яка виступає за здійснення ідей соціалізму в усіх сферах суспільного життя; на відміну від комуністичної течії, соціал-демократія принципово стоїть на демократично-реформистському шляху суспільних перетворень.

Соціалізм – вчення і теорії, які стверджують ідеал суспільного устрою, заснованого на суспільній власності, відсутності експлуатації, справедливому розподілі матеріальних благ і духовних цінностей залежно від затраченої праці, на основі соціально забезпеченої свободи особистості.

Суверенітет (франц. *souverainete* – верховна влада) – незалежне від будь-яких сил, обставин і осіб верховенство; незалежність держави у зовнішніх і внутрішніх справах.

Тисяцький – начальник гарнізону, так званої тисячі, що поділялася на сотні.

Тіун – найближчий помічник посадника або волостеля.

Тоталітаризм – спосіб організації суспільства, який характеризується всебічним і всеохопним контролем влади над суспільством, підкоренням суспільної системи державі, колективними цілями, загальнообов'язковою ідеологією.

Узурпація – насильницьке, протизаконне захоплення влади або присвоєння чужих прав на щось, чужих повноважень.

Унітарна держава – єдина держава, поділена на адміністративно-територіальні чи національно-територіальні одиниці, які не мають політичної самостійності, статусу державного утворення.

Фашизм (італ. *fascismo* – пучок, в'язка) – ідейно-політична течія, що сформувалася на основі синтезу сутності нації як вічної та найвищої реальності та догматизованого принципу соціальної справедливості; екстремістський політичний рух, різновид тоталітаризму.

Федерація – союзна держава, до складу якої входять державні утворення – суб'єкти федерації.

Форма правління – організація верховної державної влади, порядок утворення її органів та їх взаємини з населенням.

Холоп – підневільна особа, близька за суспільним становищем до раба; пізніше – двірський слуга, кріпак.

Хроніка (грец. *chronika*, від *chronos* – час) – запис історичних подій у хронологічній послідовності, один з основних видів середньовічного історичного твору (літописи Київської Русі).

Централізація – політичний процес, на основі якого формується централізм як управлінська політична система з властивими їй вертикальною структурою та субординацією, концентрацією влади в єдиному центрі.

Челядь – раби, полонені, які знаходилися під владою хазяїна, зовсім безправні особи.

Шляхта – світські дрібні та середні феодала у країнах Центральної Європи (Польща, Литва, Україна та ін.).

Шовінізм (походить від прізвища капрала наполеонівської армії Н.Шовена) – агресивна форма націоналізму, проповідь національної виключності, протиставлення інтересів однієї нації інтересам іншої нації; схильність до розпалювання національної ворожнечі й ненависті.

(Цит. за: **Короткий термінологічний словник з історії України / Укл. Потіха О. Б. Тернопіль. 2018. 36 с.)**

IV. МАТЕМАТИЧНІ ТЕРМІНИ

Абсциса – число, яке визначає положення деякої точки на площині або у просторі відносно осі X

Аксиома – твердження, яке приймається без доведення

Бісектриса – промінь, який виходить із вершини кута і поділяє його навпіл

Бічна грань – один із многокутників, які складають многогранник і не є його основою.

Відрізок – частина прямої, обмежена двома точками

Вектор – величина, що характеризується розміром, напрямом

Векторна величина – величина, що, окрім числового значення, характеризується напрямком у просторі

Векторне рівняння – рівняння, членами якого є вектори

Вертикальні кути – два кути, у яких сторони одного кута є продовженням сторін другого

Восьмикутник – плоска геометрична фігура, ламана гранична лінія якої утворює вісім кутів

Гіпотенуза – сторона прямокутного трикутника, протилежна прямому куту

Геометрія – наука, яка вивчає властивості геометричних фігур

Геометрична фігура – будь-яке утворення з точок

Горизонтальна площина – площина, яка містить дві горизонтальні прямі, що перетинаються

Градус – одиниця вимірювання кутів

Діагональ – пряма лінія між двома несуміжними вершинами многокутника або між двома вершинами многогранника, які не знаходяться на одній його грані

Діаметр – хорда, що проходить через центр кола

Двогранний кут – кут, який утворюють дві площини, що перетинаються

Декартові координати – три числа, які характеризують положення точки у просторі

Доведення – процедура, за допомогою якої встановлюють істинність гіпотези чи будь-якого твердження

Дотичні кола – два кола, які мають лише одну спільну точку

Еліптичний конус – конус, основа якого еліпс

Замкнена ламана – ламана, кінці якої збігаються

Катет – одна з двох сторін, що утворюють прямий кут у прямокутному трикутнику

Квадрат – ромб, у якого всі кути прямі

Коло – геометричне місце точок площини, рівновіддалених від певної точки

Конус – тіло, отримане об'єднанням усіх променів, що мають спільний початок

Косинус – відношення катета, прилеглого до кута α , до гіпотенузи

Куб – правильний шестигранник, усі грані якого – квадрати

Кут – геометрична фігура, утворена двома променями, які виходять з одної точки

Ламана – відрізки, послідовно з'єднані один з одним через вершини під різними кутами

Медіана – пряма лінія, проведена з вершини кута трикутника до середини протилежної сторони

Многокутник – проста замкнена ламана, сусідні ланки якої не лежать на одній прямій

Об'єм – величина чого-небудь, вимірювана в кубічних одиницях

Піраміда – багатогранник, основою якого є многокутник, а бічні грані – трикутники, що мають спільну вершину.

Перпендикуляр – пряма, що перетинає певну пряму або площину під прямим кутом

Полівектор – вектор у багатовимірному просторі

Промінь – частина прямої, обмежена з одного боку точкою

Радіус – відстань від центра кола до будь-якої точки на кола

Ромб – паралелограм, у якого всі сторони рівні

Синус – відношення катета, протилежного куту α , до гіпотенузи

Сфера – замкнута поверхня, всі точки якої рівновіддалені від центра

Тангенс – відношення катета, прилеглого до кута α , до катета, протилежного куту α

Твірна – лінія, що своїм рухом утворює якусь поверхню

Точка дотику – точка, в якій відбувається дотик

Хорда – відрізок, що з'єднує дві точки кола

(Цит. за: Калинович Ф. Словник математичної термінології. К.: Вид. дім Д. Бураго. 2020. 117 с.)

V. МУЗИЧНІ ТЕРМІНИ

A cappella (*а капела*) – хоровий спів без супроводу інструментів.

Акомпанемент – музичний супровід

Ансамбль – невеликий колектив музикантів, від двох до десяти – п'ятнадцяти осіб; злагодженість виконання

Арія – пісня

Бельканто – мистецтво співу; досконале володіння голосом

Варіації – музичний твір, в якому основна мелодія повторюється багато разів, але в іншому характері.

Гама – послідовність звуків один за одним по висоті, від тоніки до тоніки

Діапазон – відстань від найнижчого звуку, який може відтворити інструмент чи голос, до найвищого.

Дует – виконання музичного твору двома музикантами – двома співаками, двома інструменталістами чи співаком і інструменталістом.

Етюд – спеціальна п'єса навчального характеру, націлена на окремі технічні прийоми

Кода – додаткова заключна побудова, яка настає іноді в музичній п'єсі після основного заключного розділу.

Концертмейстер – акомпаніатор

Мажор – лад, утворений великою терцією

Міно́р – лад, утворений малою терцією

Октава – музичний інтервал, що охоплює всі сім щаблів звичайного звукоряду, який включає дванадцять півтонів.

Реприза – повторення музичної теми

Рояль – струнний ударно-клавішний інструмент, різновид фортепіано

Такт – музичний рух, виділення сильної долі

Тембр – забарвлення звуку

Тенор – високий чоловічий голос

Увертюра – вступна інструментальна музика до опери

Унісон – злите звучання двох або кількох звуків однієї висоти

Хорал – хоровий церковний спів

Хормейстер – керівник хору, хоровий диригент

(Цит. за: Юцевич Ю. Музика: словник-довідник. Тернопіль, 2003. 352 с.)

VI. ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕРМІНИ

Агнозія – порушення різних видів сприймання, що виникає внаслідок ураження кори головного мозку

Адаптація – пристосування організмів до конкретних умов існування

Акселерація – прискорений фізичний і фізіологічний розвиток дітей та підлітків

Актуалізація – перехід до дії, до стану активності того, що було лише потенційною можливістю

Алексія – відсутність чи недорозвиток мовлення, порушення здатності читати, яке виникає внаслідок органічного ураження мовних зон кори мозку

Амнезія – порушення пам'яті з втратою здатності фіксувати, зберігати і відтворювати набуті знання

Апатія – психічний стан людини, викликаний втомою, сильним переживанням або важким захворюванням, що виявляється у втраті інтересу та байдужості до навколишніх явищ і подій.

Астенія – нервово-психічна слабкість, яка виникає внаслідок інфекційних, соматичних захворювань чи після черепно-мозкової травми

Афазія – повна або часткова втрата мови, зумовлена локальними ураженнями головного мозку

Афект – сильне, бурхливе емоційне переживання

Воля – свідоме і цілеспрямоване регулювання людиною своєї діяльності

Генезис – походження, виникнення; історія закономірного розвитку

Гіперкінез – мимовільні, надмірні рухи, велика група рухових розладів, що виникають при порушеннях нервової системи

Дефектологія – наука про психофізичні особливості розвитку дітей з фізичними і психічними недоліками, закономірності їх виховання, навчання

Диференційна психологія – галузь психології, яка вивчає психічні відмінності між окремими індивідами і групами

Емпатія – здатність емоційно відгукуватися на переживання іншої людини, що виявляється у співчутті, співпереживанні, співстражданні

Інтелект – пізнавальна діяльність людини; мислення

Інфантилізм – затримка в розвитку організму, збереження в дорослому стані фізичної будови або поведінки, властивих дитячому віку

Криза – нормативний, нестабільний процес, який виникає під час переходу людини від одного вікового періоду до іншого

Манія – психічний розлад, що характеризується підвищеним настроєм, руховим і мовним збудженням

Метапізнання – здатність людини рефлексувати у сфері мислення

Моторика – сукупність рухових реакцій

Мутизм – припинення мовного спілкування, що виникає внаслідок психічної травми

Онтогенез – індивідуальний розвиток організму від моменту його зародження до кінця життя

Психіка – властивість високоорганізованої матерії, що полягає у віддзеркаленні об'єктивної реальності у формі відчуттів, уявлень, думок, вольових дій

Психокорекція – цілеспрямована зміна властивостей і якостей особистості психологічними методами

Поведінка – сукупність дій індивіда у процесі взаємодії з середовищем

Психогенний – зумовлений психічною травмою

Сенситивний вік – вік оптимальних можливостей для розвитку психічної діяльності

Увага – спрямованість психічної діяльності на об'єкт, зосередженість на ньому

Фобії – нав'язливі стани страху

Фрустрація – психічний стан, що характеризується сильними негативними переживаннями, які виникають при неможливості задоволення яких-небудь потреб

(Цит. за: Шагар В. Сучасний тлумачний психологічний словник: Близько 2500 слів. Х.: Прапор, 2007. 640 с.)

VII. ЛОГОПЕДИЧНІ ТЕРМІНИ

Агнозія – порушення сприйняття, що виникає через органічне ураження певних ділянок головного мозку і проявляється в нездатності впізнавати об'єкти, звуки, запахи або смаки, навіть при збереженні нормальної роботи органів чуття та інтелекту.

Алалія – системний недорозвиток мовлення, при якому порушені усі його сторони (фонетико-фонематична, лексико-граматична, синтаксична).

Алексія – симптом, що полягає у втраті здатності читати.

Апперцепція, або аперцепція – залежність сприймання від попереднього досвіду особистості.

Гно́зис – філософський термін для позначення «знання», «пізнання», «пізнавання», «спізнавання».

Делі́рій – патологічний стан свідомості людини, що характеризується зниженням здатності зосередити увагу, порушеним сприйняттям і мисленням.

Демéнція (лат. dementia — безумство)- синдром стійкого порушення когнітивних функцій внаслідок органічного ураження мозку.

Дислалія – розлад мовлення, недорікуватість.

Дислексія – порушення читання.

Дисграфія – нездатність опанувати письмо та навчитися читати, не пов'язана з розвитком інтелекту.

Дисфúнкція – порушення діяльності.

Імбеці́льність – середня стадія олігофренії – затримки психічного розвитку.

Інфанти́льність, або інфантилі́зм – відсталість у розвитку.

Каппа́цизм – логопедичний дефект мовлення, що полягає у неправильній вимові задньоязикових звуків [к] та [к'], коли їх замінюють іншими звуками або спотворюють.

Ксенола́лія – це термін, що описує явище, коли людина говорить мовою, якої ніколи не вивчала, або мовою, що звучить як незнайома, але часто має ритм, інтонацію та структуру, схожі на реальну мову.

Ламбда́цизм – це порушення вимови звуків [л] та [л'], яке може проявлятися як неправильна вимова, заміна іншими звуками або повне пропускання.

Логопе́дія – спеціальна педагогічна наука про порушення мовлення, методи їх попередження, виявлення й усунення засобами спеціального навчання й виховання.

Логофо́бія – невротичний страх говорити, публічно виступати чи вимовляти певні слова.

Мути́зм – стан у психіатрії і неврології, коли хворий не відповідає на запитання й навіть знаками не дає зрозуміти, що він згоден.

Палатола́лія – порушення дії мовленнєвого апарату (артикуляції), зумовлене розщепленням м'якого піднебіння.

Парафазія – порушення мовленнєвого висловлювання, що виявляється в неправильному вживанні звуків чи слів в усному і письмовому мовленні (заміна звуків, заміна слів близькими за звучанням або за змістом).

Ринолалія – порушення тембру голосу та звуковимови, яке виникає через анатомічні (будовані) або фізіологічні дефекти мовленнєвого апарату.

Ротацізм, або гаркавість – у логопедії це неправильна вимова звуків [p], [p']; гаркавість або нечіткість у вимові цих звуків.

Сигматизм – поширене порушення звуковимови, яке полягає у неправильному (спотвореному) вимовлянні свистячих (С, З, Ц) та шиплячих звуків (Ш, Ж, Ч, Щ), що може призводити до їх заміни іншими звуками або повного випадіння з мови, вимагаючи втручання логопеда.

Такілалія – порушення темпу мовлення, що проявляється надмірно швидким, уривчастим і невиразним мовленням.

Такіфразія – надмірно прискорений темп мовленнєвого формулювання думок, що ускладнює їх розуміння.

Хейлолалія – порушення мовлення, зумовлене аномаліями губ.

(Цит. за: Рібцун Ю. В. **Понятійно-термінологічний словник. Логопедія. Логопсихологія : довідкове видання. К. : ІСПП, 2022. 48 с.)**

VII. СПОРТИВНІ ТЕРМІНИ

Аквааеробіка – система фізичних вправ у воді, яка поєднує елементи плавання, гімнастики, стретчингу, силових вправ.

Армреслінг – рукоборство.

Батерфляй – стиль плавання на животі, в якому ліва і права частини тіла одночасно здійснюють симетричні рухи.

Бобслей – вид спорту – швидкісний спуск спеціально обладнаною трасою на керованих дво- або чотиримісних санях.

Бейсбол – спортивна гра з м'ячем і битою, яка відбувається між двома командами з дев'яти гравців.

Гольф – гра, за правилами якої м'яч заганяють ключкою в лунки через різні штучні перешкоди.

Загальна фізична підготовка – підготовка, спрямована на підвищення рівня фізичного розвитку, загальної рухової підготовленості як передумов успіху в різних видах діяльності.

Здоров'я – „резервні потужності" організму, потрібні для забезпечення його оптимального функціонування в умовах несприятливого впливу різноманітних чинників.

Зимові види спорту – збірна назва видів спорту (спортивних ігор) на ковзанах, лижах і різних санях, змагання з яких проводяться на льоду й снігу.

Зовнішня структура фізичної вправи – видима сторона вправи, яка характеризується співвідношенням просторових, часових і динамічних параметрів руху.

Індекс витривалості – різниця між часом подолання довгої Дистанції і часом на цій дистанції, який показав би випробуваний, якби подолав її зі швидкістю, показаною ним на короткій дистанції.

Інструктування – система рекомендацій і вказівок, які розкривають порядок і спосіб досягнення мети, вирішення завдань.

Координаційна витривалість – здатність людини тривалий час виконувати складнокоординаційні вправи, без порушення ритму їх виконання, рівноваги та взаємоузгодженості.

Кроль – (англ. crawl – повзання) найшвидший і найпоширеніший спортивний спосіб плавання на короткій і довгій дистанції.

Матч – змагання між двома чи декількома спортсменами, командами.

Плеймейкер – гравець, який у складі команди визначає тактику гри в нападі.

Плей-оф – післясезоння, фінал, гра чи серія ігор, які проводяться після закінчення сезону для визначення чемпіона.

Рефері – суддя, людина, яка контролює хід спортивного змагання.

Рівновага – це здатність людини зберігати стійку позу у статичних та динамічних умовах, за наявності опори та без неї.

Рух – моторна функція організму, що виражається у зміні положень тіла або окремих його частин.

Рухова діяльність – поєднання декількох специфічних рухових дій.

Рухова реакція – здатність людини відповідати окремими рухами або руховими діями на різноманітні подразники.

Сила – здатність переборювати зовнішній опір м'язовими зусиллями.

Силова витривалість людини – здатність якомога продуктивніше тривалий час

долати помірний зовнішній опір.

Софтбол – командна спортивна гра з м'ячем, різновид бейсболу на майданчику меншого розміру.

Спорт – органічна частина фізичної культури, особлива сфера виявлення та уніфікованого порівняння досягнень людей у певних видах фізичних вправ, технічної, інтелектуальної та іншої підготовки шляхом змагальної діяльності. Сприяють розвиткові якостей і навичок, потрібних для різних військових спеціальностей.

Стартове положення – стан «оперативного спокою», в якому немає зовнішніх рухів, але концентровано втілюється цілеспрямованість до дії.

Статична силова витривалість – силова витривалість, пов'язана з необхідністю тривалий час напружувати м'язи або утримувати пози.

Тайм-аут – коротка перерва в спортивному змаганні, метою якої є відновлення сил, вироблення стратегії гри.

Темп – частота повторення циклів руху або кількості рухів за одиницю часу.

Техніка фізичних вправ – способи виконання рухової дії, за допомогою яких рухове завдання вирішується з відносно більшою ефективністю.

Фізична витривалість – здатність долати втому у процесі рухової діяльності.

Фізична культура – сукупність досягнень суспільства у створенні і раціональному використанні спеціальних засобів, методів і умов цілеспрямованого фізичного та духовного удосконалення людини.

Фізична культура особистості – сукупність властивостей людини, які набуваються у процесі фізичного виховання і виражаються в її активній діяльності, спрямованій на всебічне удосконалення своєї фізичної природи та ведення здорового способу життя.

Фізична освіта – засвоєння людиною в процесі спеціального навчання системи раціональних способів керування своїми рухами, необхідного в житті фонду рухових умінь, навичок і пов'язаних з ними знань.

Фізична підготовленість – рівень розвитку рухових якостей і рухових навичок.

Фізичне навантаження – додаткова, порівняно зі станом спокою, функціональна активність організму, потрібна для виконання фізичної вправи; це певна міра впливу рухової активності людини на організм, що супроводжується підвищенням (відносно стану спокою) рівнем його функціонування.

Фізичні вправи – рухові дії, які спрямовані на вирішення завдань фізичного виховання і підпорядковані його закономірностям.

Фізичні якості – розвинуті у процесі виховання і цілеспрямованої

підготовлює рухові задатки людини, які визначають її можливості успішно виконувати певну рухову діяльність.

Футбол – командний вид спорту, в якому беруть участь дві команди по одинадцять гравців зі сферичним м'ячем.

Хет-трик – три голи, забиті гравцем упродовж одного матчу.

Циклічні фізичні вправи – фізичні вправи, у яких певна ланка руху стереотипно повторюється протягом усієї дії.

Швидкісна сила – властивість спортсмена долати опір із високою швидкістю м'язового скорочення.

Швидкісно-силова витривалість – здатність виконувати досить тривалий час силові вправи з максимальною швидкістю.

Швидкість руху – просторово-часова характеристика, яка визначається переміщенням тіла у просторі за одиницю часу.

Шейпінг – система спеціальних фізичних вправ для жінок, що сприяють удосконаленню фігури.

Шорттрек – вид швидкісного бігу на ковзанах, який проводиться на хокейному майданчику.

(Цит за Лишевська О., Шаповал С. Петрушкевич І. Словник спортивних термінів із загальної фізичної підготовки для здобувачів вищої освіти. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2020. 208 с.)

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / за заг. ред. О. Сербенської : посібник. Львів : Апріорі. 2019. 304 с.
2. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити. [О. Сербенська, М. Білоус, Х. Дацишин та ін.]; за заг. ред. О. Сербенської : навч. посібник. 2-е вид., доповн. і перероб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2011. 258 с.
3. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо? К. : Либідь. 1991. 256 с.
4. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посібник. Львів : Світ, 2003. 432 с.
5. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. К. : Рідна мова, 1998. 476 с.
6. Винницький В. М. Акцентуаційні етюди: Монографія. Львів – Жовква: Місіонер. 2004. 280 с.
7. Винницький В. М. Українська акцентна система: становлення, розвиток. Львів: Бібльос. 2002. 578 с.
8. Вихованець І. Р. Розмовляймо українською : мовознавчі етюди. К. : Унів: ПУЛЬСАРИ. 2012. 160 с.
9. Вихованець І. Р. У світі граматики. К.: Рад. шк., 1987. 191 с.
10. Волощак М. Й. Неправильно – правильно: Довідник з українського слововживання: За матеріалами засобів масової інформації. 2-ге вид., доповн. К. : Вид. центр „Просвіта”, 2003. 160 с.
11. Галузинська Л. І., Науменко Н. В., Колосюк В. О. Українська мова (за професійним спрямуванням). К. : Знання, 2008.
12. Ганич, Д. І. Словник лінгвістичних термінів [Текст]. К. : Вища шк., 1985. 360 с.
13. Глущик С.В. Сучасні ділові папери : навч. посібник для вищ. та серед. спец. навч. закл. 3-тє вид., перероб. і доп. К. : А.С.К., 2002. 400 с.

14. Головач А.С. Зразки оформлення документів. Для підприємств та громадян. Донецьк : Сталкер, 1997. 352 с.
15. Головащук І. Складні випадки наголошення. Словник-довідник. К.: 1995. 191 с.
16. Голосовська Г. Г. Українська мова для всіх: навч. посіб. К.: ВЦ «Академія». 2013. 216 с.
17. Горпинич В. О. Морфологія української мови: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: ВЦ «Академія». 2004. 336 с.
18. Ділова українська мова. За ред. О.Д. Горбула. К.: Знання. 2004. 222 с.
19. Дудик П. С. Стилїстика української мови: Навч. посібник. К.: Вид. центр «Академія». 2005. 368 с.
20. Жайворонок В. В. Українська мова в професійній діяльності: Навч. посіб. К. : Вища школа. 2006. 431 с.
21. Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник. К. : Кондор. 2006. 355 с.
22. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування. Донецьк : БАО, 2004. 480 с.
23. Зорівчак Р. П. «Боліти болем слова нашого...»: Поради мовознавця. 2-ге вид., допрац. і доповн. Тернопіль: Мандрівець. 2008. 176 с.
24. Зубков М. Сучасне українське мовлення. К. : Торсінг. 2001. 384 с.
25. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Вид. 7-е, доповнене. Тернопіль: «Крила». 2024. 224 с.
26. Калинович Ф. Словник математичної термінології. К.: Вид. дім Д. Бурого. 2020. 117 с.
27. Капелюшний А.О. Стилїстика й редагування [Текст] : практ. словник-довідник журналіста. Л. : ПАІС, 2002. 575 с.
28. Караванський С. Секрети української мови. К. : УКСП „Кобза”. 1994. 152 с.
29. Коваль А. П. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові. К.: Либідь. 2001. 312 с.

30. Короткий термінологічний словник з історії України / Укл. Потіха О. Б. Тернопіль. 2018. 36 с.
31. Кочан І. М. Культура рідної мови / І. М. Кочан, А. С. Токарська. Львів : Світ. 1996. 232 с.
32. Культура фахового мовлення : навч. посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. 496 с.
33. Кравець Л. В. Стилїстика української мови: Практикум: Навч. посіб. / За ред. Л. І. Мацько. К.: Вища шк., 2004. 199 с.
34. Крамар Н. Словник англomовних неологізмів ХХІ ст. Київ: ТВО «НВП «Інтерсервіс». 2022. 240 с.
35. Культура мовлення : особливості, завдання, цікавинки : навч. посібник / Оксана Микитюк. Львів : Видавництво Львівської політехніки. 2014. 236 с.
36. Культура української мови : довідник / за ред. В. М. Русанівського. К. 1990. 394 с.
37. Лишевська О., Шаповал С. Петрушкевич І. Словник спортивних термінів із загальної фізичної підготовки для здобувачів вищої освіти. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2020. 208 с.
38. Літературна мова у просторі національної культури / Відп. ред. Л.І. Шевченко. К.: Вид.- поліграф. центр «Київський університет», 2004. 135 с.
39. Мала філологічна енциклопедія / [уклали О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк]. К. : Довіра, 2007. 478 с.
40. Масенко Л. Т. Суржик: між мовою і язиком. К. : Вид. дім “КиєвоМогилянська академія”. 2011. 135 с.
41. Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія». 2010. 243 с.
42. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: Навч. посібн. 3-є вид. К.: Каравела, 2009. 352 с.
43. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : навч. посібник / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. К. : Вид. центр „Академія”, 2007. 360 с.

44. Михайлик В. О. Українська мова професійного спілкування [Текст] : навч. посібник. К. : Професіонал, 2005. 496 с.
45. Мозговий В.І. Ділова мова у професійному спілкуванні [Текст] : навч. посібник. Донецьк : Альфа-прес, 2004. 288 с.
46. Мозговий В.І. Українська мова у професійному спілкуванні. Модульний курс: навч. Посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 590 с.
47. Олійник О. Світ українського слова. К.: «Хрещатик», 1994. 416 с.
48. Олійник О. Б., Шинкарук В. Д., Гребеницький Г. М. Ділове мовлення. Навч. посіб. К.: Кондор, 2009. 262 с.
49. Орфоепічний словник української мови: у 2 т.: Близько 140 000 слів / За ред. М. Пещак, В. Русанівського. К.: Довіра. 2001 – 2003.
50. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика. К. : Вежа. 1994. 240 с.
51. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. К. 1993. 200 с.
52. Підготовка до публічного виступу : метод. рекомендації з риторики / З.Й. Куньч, Г.П. Городиловська, Н.І. Голубінка, І.Д. Шмілик. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 56 с
53. Погиба Л. Г. Українська мова фахового спрямування : підручник / Л. Г. Погиба, Т. О. Грибіниченко, Л. М. Голіченко. К. : Кондор. 2012. 350 с.
54. Позиційне чергування у/в як елемент милозвучности : норма і практика : монографія / З.Й. Куньч, Г.В. Наконечна, І.Б. Ментинська ; за ред. З.Й. Куньч. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021. 216 с.
55. Пономарів О. Д. Культура слова: мовностилістичні поради : [навч. посібник]. К. : Либідь, 1999. 240 с.
56. Пономарів О. Д. Українське слово для всіх і для кожного / Олександр Пономарів. К. : Любідь, 2013. 360 с.
57. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Львів : Сполом, 2001. 223 с.
58. Радевич-Винницький Я. Мовна складова національного буття: студії з української лінгвонаціології. Київ; Дрогобич: Посвіт, 2013. 268 с.

59. Радевич-Винницький Я. Україна: від мови до нації. Дрогобич: Вид. фірма «Відродження». 1997. 360 с.
60. Рильський М. Т. Життя духовного основа: Статті й висловлювання про мову. К.: Вид. центр «Просвіта», 2007. 160 с.: іл.
61. Риторика : підручник / Зоряна Куньч, Галина Городиловська, Ірина Шмілик. 2-ге вид., допов. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. 496 с.
62. Риторичний практикум: навчальний посібник / З. Й. Куньч, Г. П. Городиловська, Я. Б. Турчин, О. Г. Литвин, Л. В. Харчук, Н. І. Голубінка, Т. Я. Конівіцька, І. Б. Ментинська. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. 212 с.
63. Рібцун Ю. В. Понятійно-термінологічний словник. Логопедія. Логопсихологія : довідкове видання. К. : ІСПП, 2022. 48 с.
64. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. Полтава : Довкілля, 2010. 844 с.
65. Селігей П. О. Сучасне термінотворення: симптоми та синдроми / П. О. Селігей. *Мовознавство*. 2007. № 3. С. 48-61.
66. Сербенська О. А., Волощак М. Й. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей. К. : Вид. центр „Просвіта”. 2001. 204 с.
67. Сербенська. О. Культура усного мовлення. Практикум: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2004.
68. Словник-довідник з культури української мови / [Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак]. Львів. 1996. 386 с.
69. Шагар В. Сучасний тлумачний психологічний словник: Близько 2500 слів. Х.: Прапор, 2007. 640 с.
70. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. 3-тє вид., виправ. і доповнен. К. : Алерта, 2012. 696 с.
71. Словник іншомовних слів / Л.О. Пустовіт, О.І. Скопненко, Г.М. Сюта, Т.В. Цимбалюк. К.: Довіра; Рідна мова. 2000. 1018 с.

72. Словник української біологічної термінології / Укл. Д. Вєрвєс, М. Бєгнєк. К.: КММ, 2012. 744 с.
73. Термінологічна актуалізація української мовної дійсности : монографія / Фаріон І.Д., Куньч З.Й., Васишин І.П., Микитюк О.Р., Мєнтинська І.Б. Львів : Галицька Видавнича Спілька, 2020. 232 с.
74. Термінологія. Українська мова : Енциклопедія. К. : Укр. енциклопедія, 2000. С. 631.
75. Ткаченко О. Б. Чи можуть бути в Україні дві загальнодержавні мови? (Відповідь прибічникам двомовності і деякі дотичні міркування). *Мовознавство*. 1999. № 4-5.
76. Токарська А. С. Культура фахового мовлення правника : навч. посіб. / А. С. Токарська, І. М. Кочан. Львів : Світ. 2003. 312 с.
77. Тоцька Н. І. Засоби милозвучності української мови. *Українське мовознавство*. К., 2000. Вип. 22. С. 3 – 5.
78. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навчальний посібник / Г. Л. Вознюк, С. З. Булик-Верхола, І. П. Васишин, М. В. Гнатюк, І. Б. Мєнтинська, І. Д. Шмілик. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2023. 328 с.
79. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду: Док. і матеріали / Упоряд.: Л. Масєнко та ін. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2005. 399 с.
80. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Ін-т української мови – стер. вид. К. : Наук. думка, 2019. 392 с.
81. Українська реальність крізь призму терміна : монографія / З.Й. Куньч, І.Д. Фаріон, О.Р. Микитюк, Л.В. Харчук, Г.П. Городиловська. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2019. 232 с.
82. Українське словникарство : історія, теорія, практика : монографія / Городиловська Г.П., Наконєчна Г.В., Литвин О.Г., Булик-Верхола С.З., Харчук Л.В. Львів : Галицька Видавнича Спілька, 2020. 208 с.

83. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів / С.П. Бибик, І.Л. Михно, Л.О. Пустовіт, Г.М. Сюта. К. : Довіра, мова, 1997. 399 с.
84. Фаріон І. Англізми і протианглізми: 100 історій слів у соціоконтексті: монографія (зі словником). Львів: Видавництво «Свічадо». 2023. 716 с.
85. Фаріон І., Микитюк О. Мова і мовознавці: утвердження норми. Львів: Вид-во «Львівська політехніка». 2025. 432 с.
86. Фаріон І. Мова – краса і сила: суспільно-креативна роль української мови в XI – середині XIX ст. : монографія. 5-те вид., зі змінами і доповненнями. Львів : Видавництво Львівської політехніки. 2021. 224 с.
87. Фаріон І. Мовна норма : знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей). Монографія [Вид. третє, доповнене]. Івано-Франківськ : Місто НВ. 2013. 332 с.
88. Шевчук С.В. Ділове мовлення. Модульний курс: підруч. К. : Літера. 2003. 448 с.
89. Шевчук С. В. Службове листування: довідник. К. : Літера, 1999. 108 с.
90. Шевчук С.В. Українське ділове мовлення: навч. Посібник. К. : Літера, 2001. 480 с.
91. Юцевич Ю. Музика: словник-довідник. Тернопіль, 2003. 352 с.
92. Ющук І. П. Практичний довідник з української мови. К. : Рідна мова, 1998. 223.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Заняття 1. Предмет, мета і завдання курсу «Українська мова за професійним спрямуванням». Роль мови у суспільному житті.....	5
Заняття 2-3. Мовні норми та їх суспільне значення.....	8
Заняття 4. Функціональні стилі сучасної української літературної мови.....	19
Заняття 5. Офіційно-діловий стиль .Документ. Загальні вимоги до оформлення ділових паперів.....	23
Заняття 6. Науковий стиль і його використання у професійній сфері.....	29
Заняття 7. Лексичні норми мови професійного спілкування.....	36
Заняття 8. Терміни. Професійна лексика.....	43
Заняття 9. Фразеологія та лексикографія.....	45
Заняття 10. Чужомовні слова. Вимоги до використання слів іншомовного походження у мові професійного спілкування.....	48
Заняття 11. Граматичні норми. Вибір граматичних норм.....	51
Заняття 12. Граматична правильність як ознака культури усного та писемного професійного спілкування.....	56
Заняття 13. Синтаксичні норми мови професійного спілкування.....	60
Заняття 14. Мовленнєва культура – найважливіша особливість професійного спілкування. Мовленнєвий етикет.....	67
Заняття 15. Культура публічної монологічної та діалогічної мови.....	71
Додаток 1. Матеріали підсумкового контролю.....	77
Додаток 2. Зразки документів.....	78
Додаток 3. Короткий термінологічний словник.....	86
Список використаної та рекомендованої літератури.....	111